

May

TRACTATUS
DE
PROHIBITIONE
ET
ABOLITIONE

LIBRORUM NOCUAE LECTIONIS

AD USUM SEMINARII BUSCODUCENSIS.

STUDIO ET OPERA
A. GODSCHALK
PROF. SEMIN.

Melius est aliquid nescire se-
cure, quam cum periculo discere.
S. HIERONYMUS.

Bibliotheek
MINDERBROEDERS
WEERT.

Gestel St. Michaëlis,
EX TYPOGRAPHIA DIOECESIS BUSCODUCENSIS IN
INSTITUTO SURDO-MUTORUM.

1874.

IMPRIMATUR.

Haaren, 12 Septembris 1874.

J. Cuyten,
Libr. Cens.

PROOEMIUM.

Concilium Provinciale Ultrajectense, haud ignarum mali quod libris ac scriptis perversis quasi totidem venenatis poculis cum summo Religionis catholicae civilisque Reipublicae detrimento incautis lectoribus propinatur, Tit. III. cap. III. *de lectione et editione librorum* verba faciens, inter alia decernit: „Parochis et Sacramenti Poenitentiae ministris enixe commendamus, ut nihil omittant eorum, quae prudens zelus suggerat ad venenata pocula a fidelium labiis removenda.” — Ut Parochi et Confessarii hoc suum munus *prudenti zelo* expleant, seu — quod idem est — in applicatione principiorum neque per excessum neque per defectum peccent, sed ea sapienter dextereque in praxim deducant, jam dudum in Praelectionibus Theologicis ac Canonicis ea dedimus quae rei istius respectu magis expedire videbantur.

Materiam istam, paulisper immutatam, additis etiam

in Appendice variis documentis huc spectantibus, breviori quo fieri potest modo (prolixam enim omnibusque numeris absolutam disputationem exhibere, non sinit Institutionis ratio, quam praefatum Concilium Tit. IX. cap. II. in Seminariis teneri mandat) pro majori alumnorum facilitate, forte et aliorum utilitate, typis mandari curavimus. Faxit Deus, ut hic noster labor quidpiam conferat ad meliorem muneris memorati adimplentionem!

Tractatum hunc ad sex capita reducimus:

- Cap. I. De libertate artis typographicae.
- „ II. De jure et officio prohibendi libros, eorumque impressionem moderandi.
- „ III. De veteri Ecclesiae disciplina quoad librorum prohibitionem, deque origine et perfectione Indicis Tridentini.
- „ IV. De natura et ordinatione Indicis librorum prohibitorum.
- „ V. De obligatione Indicis, et causis excusantibus.
- „ VI. De regula seu agendi norma a Ministris Sacris in muneris sibi impositi executione practice sectanda.
-

Caput I.

De libertate artis typographicae.

- I. Quid de arte typographica, ejusdemque libertate generatim judicandum sit?
- II. Quid per libertatem typographicam passim intelligatur, et quomodo sic accepta definiri ac dividi possit?
- III. Quid de hac artis typographicae libertate speciatim advertendum sit?
- IV. Qui errores hac in re praesertim notandi sint?
- V. Quatenam rei istius respectu a Sede Apostolica declarata aut decisa fuerint?
- VI. Quis Decretorum illorum sensus sit, seu *quae* et *qualis* artis librariae libertas ibidem proscripta sit?
- VII. Quid *practice* judicandum aut tenendum sit de illorum, etiam quorundam Catholicorum, agendi ratione qui, Decretis istis non obstantibus, artis typographicae libertatem, prout ea modernis Guberniorum Constitutionibus inscribi solet, tueri ac promovere non verentur?

Ut materia hujus capitis comperta magis habeatur, tria in antecessum sint dicta: 1° Hic non agi de libertate *naturali*, seu libero hominis arbitrio, vi cujus, positus omnibus ad agendum requisitis, *potest* ipse velle et non velle; sed de libertate *moralis*, seu libero et ex-

pedito potentiae istius exercitio. 2° Libertatem moralem, aliam esse *veram*, qua homo, sub tutela justarum legum, libertate sua naturali expedite uti valeat ad finem ipsi divinitus praestitutum; aliam vero esse *falsam*, sive *perditionis* vulgo dictam, qua nempe homini libertatis naturalis usus, seu potius abusus, contra vel certe praeter finem eidem praefixum, vindicatur aut impune conceditur. 3° Libertatis naturalis abusum nusquam constituere verum *jus*, sive legitimam potestatem sic agendi; nec talem — quidquid garriant Pseudopolitici temporis moderni — unquam fieri posse. Deus et Dominus noster, creando hominem liberum, non fecit illum *independentem* a regula morum; concedendo eidem liberum arbitrium, *adjecit mandata et praecepta sua* (Eccl. XV. 15). Itaque, ut cum Rev. Pat. Boone S. J. loquamur, „l’homme a beau se débattre et s’écrier: *Je suis libre*; oui, répond - elle (l’Eglise), vous êtes libre, mais sous la main de la justice divine, qui vous punira si vous avez la hardiesse d’abuser de la liberté qui vous a été donnée *pour faire le bien, et non pas pour faire le mal.*” (Opuscules T. II. p. 246).

Hisce praemissis, respondetur :

ad I. „La presse, inquit egregie Mgr. de Segur in opusculo, cui titulus *La liberté* § 46, est une admirable invention, qui multiplie et rend mille fois plus fécondes la pensée et la parole. C’est la parole écrite. Comme la parole, la presse doit être entièrement dévouée au service de la vérité. Avec la parole, nous pouvons mentir, tromper, blasphémer; mais nous n’en avons pas le droit. Il en est de même de la presse: sa liberté consiste à pouvoir, sans entraves, servir la grande cause

de la vérité; de la vérité religieuse avant tout, parce que c'est la première et la plus importante; puis de la vérité sociale, politique, scientifique, historique, etc. Demander autre chose pour la presse, c'est demander la licence de la presse, et non plus sa liberté." Quapropter — quod ad primam quaestionis partem attinet — ipsamet ars typographica, *in se* spectata, nobilissimum quoddam inventum est, quod natura sua Religionis ac scientiarum profectui maxima commoda afferre natum est, quemadmodum ipsum etiam Concilium Lat. V. (de quo infra cap. III. q. I.) in terminis proclamat. — Quantum ad alteram quaestionis partem, artis istius *libertas*, pressius sumpta, quatenus np. *jus* seu legitimam potestatem aliquid faciendi denotat, non consistit in libera erroris ac mali propagatione; sed in potestate seu facultate, absque ullo injusto impedimento, *veritatis* et *boni* augmento sponte ac libere deservendi. Quidquid libertatis nomine aut praetextu arti typographicae tanquam jus ultra vindicatur vel attribuitur, libertinitas, licentia, defectus est, qui metu majoris mali quandoque tolerari poterit (infra ad III et alibi); ast verum jus, seu legitima potestas sic agendi non est nec ulla lege aut voluntate humana fieri potest. „Quod liberum arbitrium, ait verissime divus Thomas *Summa Theol.* p. I. q. 62 Art. 8 ad 3um, diversa eligere *possit* servato ordine finis, hoc pertinet ad perfectionem libertatis ejus; sed quod *eligat* aliquid divertendo ab ordine finis, quod est peccare, hoc pertinet ad defectum libertatis." Et rursus 2^a. 2^{ae}. q. 57 art. 2. ad 2um ita scribit: „Si aliquid de se repugnantiam habet ad jus naturale, non potest voluntate humana fieri justum. . . . Unde dicitur Isa. X. 1: *Vae qui condunt leges iniquas!*”

R. ad II. Libertas artis typographicae passim sumitur pro immunitate a *quovis* obstaculo seu legis vinculo artis istius exercitium cohibente aut restringente. Libertas illa; sic accepta, cum Bouix (*de cur. Rom.* p. III. cap. III. § I.) definiri potest: „facultas libros imprimendi et evulgandi absque praevia alicujus auctoritatis revisione et licentia.” Seu brevius: „facultas scripta edendi absque praevia censura.” — In ratione *principii* potest ea dividi in ecclesiasticam, civilem, et mixtam, prout ejusmodi immunitas a praevia censura, auctoritate ecclesiastica, civili, vel utraque simul, conceditur aut permittitur. In ratione vero *objecti*, alia est plena seu illimitata, alia limitata seu moderata tantum, in quantum nempe quaelibet scripta, etiam pessima, absque censura praevia in vulgus edi permittuntur, vel libertas hujusmodi certis limitibus circumscripta est.

Ad III. R. 1° Ejusmodi artis typographicae libertas, quantum ad censuram *ecclesiasticam*, pro Ecclesiae subditis de jure nullibi existit, nec unquam exstitit. Enimvero Ecclesia Christi, pro officio sibi divinitus demandato fidei ac morum depositum sartum tectum custodiendi, non modo libros nocivae lectionis constanter prohibuit ac prohibet; at insuper probe sciens repressionem poenalem haud satis esse, ut fidei morumque integritas a contagione praeservetur, pro meliori muneris sibi impositi executione ipsam etiam librorum, scriptorumve impressionem et evulgationem salutaribus legibus ac decretis quasi sepe circummunivit. (Latius infra cap. III. et IV.) — Quodsi aliquando ob peculiaria rerum, temporum, locorumve adjuncta leges istas non urgeat, vel etiam metu majoris mali contrarium sinat, hoc ipsum veluti perfectio seu sta-

bilis agendi norma haberi nequit. Hic et alibi in ejusmodi conniventis valet regula 78 juris in 6°: „In argumentum trahi nequeunt, quae propter necessitatem aliquando sunt concessa.”

R. 2° Quantum ad censuram *civilem*, varia fuerunt, et etiamnum sunt libertatis istius fata. Notum quippe ac pervulgatum est, librorum scriptorumve censuram a Guberniis civilibus ultra terminos ipsis praestitutos (quid juris hac in re iisdem competat, dicitur infra cap. II. q. IV.) nonnunquam fuisse exercitam; imo et hodieum iniquo modo quandoque exerceri, arrogata sibi potestate censurandi etiam illa quorum approbatio vel improbatio unius Ecclesiae propria est. At vero si per excessum hac in re peccatum sit, vel etiam in praesens peccetur; ex alia parte certum est, nunc temporis plurimis in locis per defectum delinqui, facta scilicet cuivis plena potestate cogitationes suas atque opiniones absque praevia licentia typis evulgandi, abusûs etiam repressione ad pauciores, quam par est, casus redacta. Hujuscemodi libertatem seu immunitatem a praevia censura civili (qualem et Constitutio Neerlandica anni 1848 art. 8 omnibus attribuit verbis istis: „Niemand heeft voorafgaand verlof noodig, om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de Wet”) in certis rerum adjunctis metu majoris mali tolerari posse; immo et quodam sensu laude dignam esse, quatenus nempe (salvo Ecclesiae jure) censuram eorum, in quibus de Religione rebusque sacris et ecclesiasticis agitur, Potestati saeculari non vindicat, sed Ecclesiae, cujus solius est de talibus scriptis iudicium ferre, integram relinquit, cum probatis auctoribus ultro fatemur. Verum istiusmodi, boni ac mali, veri ac

falsi, imprimendi libertatem, etiam moderate sumptam, certisque limitibus circumscriptam, haberi non posse ut *principium*, seu rem in se veram ac bonam, superius dicta (ad I.) palam faciunt, et sequentia (de quibus infra q. V. et VI.) magis edocebunt.

Illud interea hoc loco notatum sit, plures ejusmodi libertatis patronos sibimetipsis saepenumero haud cohaerere. Quid enim videmus? Dum omnibus plenam typographiae libertatem asserunt aut assertam volunt, — dum eo titulo aut praetextu pessima quaeque contra fidem et mores, contra Dominum et Christum ejus, contra Ecclesiam et ministros illius, excusant aut certe impune imprimi et evulgari sinunt, — iidem isti libertatis typographicae coryphaei ac duces haud raro exoptare, imo et comprobare non verentur, Episcopos ceterosque rei catholicae defensores in promulgatione Litterarum Apostolicarum, aliorumve scriptorum evulgatione iniquo modo impediri; multas etiam ac carceres in eos decerni quibus vel verbum excidit, quod summi Imperantis aut legis civilis vituperationem redoleat. Nonne haec historia est, quam plures, *Liberalis* nomine gloriantes, in praesenti omnium oculis exhibent ac demonstrant? Profecto cum Juvenali hic dicere fas esset: „dat veniam corvis, vexat censura columbas.”

R. ad IV. Inter errores hac in re vigentes praesertim notandum est, quid libertatis istius respectu in principiis anni 1789 statutum seu edictum fuerit, et quid ex tempore illo Pseudoliberales moderni doceant ac defendant. In famosa Declaratione, qua memorato anno in Galliis, a Conventu nationali istius Regni, hominis civisque jura proclamata sunt, Art. XI. sic habetur: „La

libre communication des pensées et des opinions est un des droits les plus précieux de l'homme; tout citoyen peut donc parler, écrire, imprimer librement, sauf à répondre de l'abus de cette liberté dans les cas déterminés par la loi." — Iisdem placitis plus minus imbuti, Pseudoliberales nostri aevi affirmare non dubitant:

a) Artis typographicae libertatem, praestantissimum istud moderni progressus civilitatisque donum, ubivis gentium efflagitandam ac promovendam esse. b) Praeventivam librorum censuram a recti juris principiis abhorrrere; jus quoque illius exercendae habendaeque ipsimet Ecclesiae denegandum esse. c) Abusus et mala effrenatae libertatis abunde compensari per libros bonos unà simul in lucem editos. d) Falsum quoque esse quod passim obijcitur, plenam np. potestatem omnibus attributam, quasilibet opiniones cogitationesque palam publiceque manifestandi, conducere ad populorum mores, animosque facilius corrumpendos, atque Indifferentismi pestem propagandam. Paucis, quod jam pridem ceu unum ex pretiosissimis hominis juribus a Conventu nationali in Galliis proclamatum fuit, illud ipsum Pseudoliberales hodierni temporis variis circumlocutionibus, saltem virtualiter et implicite, statuunt ac praedicant. Verum (sit hoc per transennam híc dictum) dum eam artis librariae libertatem tanquam jus, splendidissimumque progressus donum, summis laudibus extollunt, unum est, quod in sua sagacitate praetermittunt, nimirum libertatis abusum homini, utpote libero arbitrio praedito, utique *possibilem* esse; nunquam verò jus aut perfectionem vocitari posse, uti superius jam notatum fuit.

R. ad V. Missa híc facimus, quae de principiis anni '89

paulo post Pius VI in Consisterio Secreto 29 Martii 1790 elocutus est. Taciti quoque praeterimus, quae idem Pontifex, ejusdemque Successores Pius VII, Leo XII et Pius VIII cum respectu ad jura in iis promulgata deinceps declararunt. (Hac de re inter alios videri potest Auguste Onclair in opere cui titulus *De la révolution et de la restauration des vrais principes sociaux*, Tom. III p. 227—243). At vero quod ad libertatem typographicam speciatim attinet, tria documenta Sedis Apostolicae prae caeteris attentione digna sunt. Primum suppeditant Litt. Encyclicae Greg. XVI *Mirari vos* 15 Aug. 1832, in quibus — facta prius recensione aliorum errorum, qui ex putidissimo Indifferentismi fonte profluunt — rei istius respectu sic edicitur: „Huc spectat deterrima illa, et numquam statis execranda et detestabilis libertas artis librariae ad scripta quaelibet edenda in vulgus, quam tanto convicio audent nonnulli efflagitare ac promovere. Perhorrescimus, venerabiles Fratres, intuentes, quibus monstris doctrinarum, seu potius quibus errorum portentis obruamur, quae longe ac late ubique disseminantur ingenti librorum multitudine, libellisque, et scriptis mole quidem exiguis, malitia tamen permagnis, e quibus maledictionem egressam illacrymamur super faciem terrae. Sunt tamen, proh dolor! qui eo impudentiae abripiantur, ut asserant pugnaciter, hanc errorum colluviam inde prorumpentem satis cumulate compensari ex libro aliquo, qui in hac tanta pravitatum tempestate ad Religionem ac veritatem propugnandam edatur. Nefas profecto est, omnique jure improbatum, patrari data opera malum certum ac majus, quia spes sit, inde boni aliquid habitum iri. Numquid venena libere spargi, ac publice vendi, comportarique, imo et obbibere debere, sa-

nus quis dixerit, quod remedii quidpiam habeatur, quo qui utuntur, eripi eos ex interitu identidem contingat?"

— Alterum documentum praebebat Allocutio Pii IX *Numquam fore* 15 Dec. 1856, in qua SS. D. N. verba faciens de nova Constitutione Regni Mexicani, implicite adstruit, quod dein in *Syllabo* pp. 79 ab eo magis explicite sancitum fuit: „ plenam (scilicet) potestatem omnibus attributam quaslibet opiniones cogitationesque palam publiceque manifestandi conducere ad populorum mores animosque facilius corrumpendos ac Indifferentismi pestem propagandam.”— Tertium documentum exhibetur in celeberrima Encyclica *Quanta cura* 8 Dec. 1864. Summus Pontifex Pius IX in ea disserens de absurdo *Naturalismi* systemate, vi cuius nonnulli asserere non dubitant, „ optimam esse conditionem societatis, in qua Imperio non agnoscitur officium coërcendi sancitis poenis violatores catholicae religionis, nisi quatenus pax publica postulet”, in hunc modum pergit: „ Ex qua omnino falsa socialis regiminis idea haud timent erroneam illam fovere opinionem catholicae Ecclesiae, animarumque saluti maxime exitialem a rec. mem. Gregorio XVI Praedecessore Nostro *deliramentum* appellatam, nimirum libertatem conscientiae et cultuum esse proprium cujuscunque hominis jus, quod lege proclamari, et asseri debet in omni recte constituta societate, et (N. B.) jus civibus inesse ad omnimodam libertatem nulla vel ecclesiastica, vel civili auctoritate coarctandam, quo suos conceptus quoscumque sive voce, sive typis, sive alia ratione palam publiceque manifestare, ac declarare valeant. Dum vero id temere affirmant, haud cogitant et considerant, quod *libertatem perditionis* praedicant, et quod si humanis persuasionibus semper disceptare sit liberum,

numquam deesse poterunt, qui veritati audeant resultare, et de humanae sapientiae loquacitate confidere, cum hanc nocentissimam vanitatem quantum debeat fides et sapientia christiana vitare, ex ipsa Domini nostri Jesu Christi institutione cognoscat."

Itaque ut ea, quae hisce documentis a Sede Apostolica declarata aut decisa sunt, paucis complectamur: libertas typographica, a Pseudoliberalibus tantopere ventilata, secundum Ecclesiae doctrinam *de se* habenda est ut res „detrimenta, numquam satis execranda, et detestabilis"; quae plurimum conducit „ad populorum mores animosque facilius corrumpendos, ac Indifferentismi pestem propagandam"; adeoque, quam uno verbo merito dixeris „*libertatem perditionis*".

Ad VI. R. 1° In comperto est, praefatam libertatis typographicae reprobationem seu condemnationem non respicere diram necessitatem, in qua Status civiles reperiri possunt, ac quandoque reperiuntur, metu majoris mali concedendi omnibus artis librariae libertatem seu immunitatem a *praevia* censura *civili*. Hocipsum — ut alia praetereamus — ipsemet Pius IX qua Princeps temporalis pro suis Statibus fecisse legitur. In statuto fundamentalis, quod 14 Martii 1848 pro sua ditione temporali evulgavit, rei illius intuitu, Art. XI sic habetur: „La censure préventive actuelle, administrative ou politique, à l'égard de la presse, est abolie, et sera remplacée par des mesures répressives, qui seront déterminées par une loi spéciale". Cfr. Kersten *Journ. Hist.* Tom. XV. p. 27.

2° Id quod SS. Pontifices, qua Pastores et Doctores omnium Christianorum pro suprema sua Apostolica auctoritate reprobaverunt ac condemnarunt, est ipsum *princi-*

pium libertatis, seu contentio eorum qui asserere non dubitant, artis typographicae libertatem seu immunitatem a praevia censura *in se* bonam esse, ubique locorum exoptandam ac promovendam.

3° Hisce tanquam certis statutis et admissis, dubium (si modo ita dici possit) quandoque movetur de latitudine seu extensione istius condemnationis. Putant nonnulli, Liberales catholici vulgo nuncupati, in memoratis Sedis Apostolicae documentis *plenam* sive *illimitatam* artis librariae libertatem, scripta *quaelibet*, utut mala et perversa, in vulgus edendi, solum damnatam esse; atque adeo *moderatam* istiusmodi libertatem, qua np. licentia falsum ac verum, bonum ac malum typis vulgandi, certis limitibus circumscribitur, praemissis non obstantibus, ut quid *in se* bonum et innocuum, aut saltem non reprobatum, tuta conscientia admitti, imo et defendi posse. Ast hanc eorum opinionem a vero abludere, exploratum certumque censi potest. Enimvero quamvis in documentis supra allegatis sermo sit de libertate „scripta quaelibet” edendi, — de plena potestate „quaslibet opiniones cogitationesque palam publiceque manifestandi,” — de jure „ad omnimodam libertatem”, etc.; ambigi tamen nequit, quin ex mente SS. Pontificum quaevis libertas erroris ac mali, etiam moderata certisque limitibus determinata, in se reprobetur et condemnetur. Sane, quo tendunt memorata documenta? Quid SS. Pontifices in iis sibi praestituunt? Depositum fidei undecumque sartum tectum custodire, — populorum mores ab omni contagione praeservare, — salutarem vim, quam Ecclesia catholica ex divina sui auctoris institutione non minus erga singulos homines, quam erga nationes, populos, summosque eorum Principes exercere debet, intactam retinere, — ver-

bo, Religionis catholicae veritatem ac necessitatem, Statusque civilis christianam informationem, adversus absurdum *Indifferentismi* et *Naturalismi* systema tueri ac propugnare; adeoque erroris malique libertatem, non solum quoad extremos excessus, sed funditus in suo principio convellere ac solio deturbare. Si quod dubium ea de re antea moveri potuit, illud jam dudum cessare debuit, postquam ipsemet Pius IX in epistola 4 Nov. 1868 ad scriptores ephemeridis *Le Catholique* data, aperte declaravit, ejusmodi largiorem documentorum Apostolicae Sedis interpretationem haud congruere cum vero et sincero eorum sensu. Epistola ista est tenoris sequentis: „ Dilecti Filii, Salutem et Apostolicam Benedictionem. Anticipites illae captiosaeque opiniones, quae libertatis illecebris obductae, jamdiu a falsa philosophia invectae fuerunt, plurimorum, etiam piorum mentes pervaserunt, qui nullam in iis fallaciam aut perniciem suspicati, imo accommodatissimas eas censentes praesenti populorum progressui et veluti sponte inde manantes, propugnatores earum facti sunt et propagatores, rati a communi in easdem consensu commotarum rerum compositionem esse pariendam. Norunt equidem ipsi, cogitatum hoc suum irrideri a perturbationum artificibus; norunt, opiniones illas pluries a Decessoribus nostris reprobatas fuisse et a Nobis etiam clariore damnatione confixas; verum proprio indulgentes placito, largiorem Apostolica scita interpretationem pati posse ducunt, et opiniones illas certis coërcitas limitibus a sana doctrina minime abhorrere existimantes, eas adhuc per se innocuas praedicant, atque etiam utiles, aliosque sic exemplo et auctoritate sua in easdem inclinant, latentia in ipsis maiorum semina foveant, et, praeter mentem propositum-

que suum dissidia serentes, vires infirmant, quas unanimes conjunctasque in communes hostes converti oporteret. Gaudemus igitur, quod Vos in certamine suscepto adversus religionis et auctoritatis osores hujus Sanctae Sedis documenta fideliter sectari constitueritis, eorumque nativum ac sincerum sensum exhibere populo, ut vera sanaque imbuatur doctrina latentemque noscere discat fallaciam sententiarum, quae tam insidiosae proclivitati cupiditatibusque aevi praesertim nostri blandiuntur". Etc. Plura huc spectantia videri possunt in opere P. F. Baelden, cui titulus *La morale de l'Etat* p. 74 seq.; item in opusculo cl. de Ségur *La liberté* § XXIX.

R. ad VII. Ut de tali agendi ratione rite judicetur, distinctione opus est. Aliud quippe est — uti superius jam indicatum est — ejusmodi libertatem, etiam limitato sensu acceptam, tueri ac promovere veluti *principium*, seu rem *in se* bonam ac veram; aliud, eam tueri ac promovere ut bonum *relativum*, seu potius ut quid *minus malum*, quod nempe, attentis peculiaribus rerum locorumque circumstantiis, metu majoris mali tolerandum, vel etiam praeferendum censetur.

In prima hypothesi, quum talis agendi ratio Decretis Pontificiis directe manifesteque adversetur, certum indubitatumque est, ejusmodi personas, nisi forte ignorantia seu bona fides (quae tamen in re adeo nota facile supponi non potest) eas excuset, *officio suo* deesse. „Quoniam vero satis non est, ita decernit Conc. Vaticanum sess. III. in fine, haereticam pravitatem vitare, nisi ii quoque errores diligenter fugiantur, qui ad illam plus minusve accedunt, omnes *officii* monemus, servandi

etiam Constitutiones et Decreta, quibus pravae ejusmodi opiniones, quae isthic diserte non enumerantur, ab hac Sede proscriptae et prohibitae sunt." Admonitio haec, licet immediate respiciat opiniones illas, quae cum erroribus ibidem proscriptis quamdam retinent analogiam (cfr. Ciasca *Exam. crit. Apol.* p. 262), ob causae paritatem applicanda quoque est ceteris opinionibus a S. Sede solemniter damnatis ac prohibitis. Hic profecto a pari, imo a fortiori, valet id quod SS. D. N. Pius PP. IX. in Litt. Apost. 21 Dec. 1863 generatim declarat et docet: „Sapientibus Catholicis haud satis esse, ut . . . Ecclesiae dogmata recipiant ac venerentur; verum etiam opus esse, ut se subjiciant tum decisionibus, quae ad doctrinam pertinentes a Pontificiis Congregationibus proferuntur, tum iis doctrinae capitibus, quae communi et constanti Catholicorum consensu retinentur, ut theologicae veritates et conclusiones ita certae, ut opiniones iisdem doctrinae capitibus adversae, quamquam haereticae dici nequeant, tamen aliquam theologiam mereantur censuram." (Cfr. Conc. Prov. app. XXX. p. 153.) — Ut autem iudicium, de tali agendi ratione ferendum, magis determinetur, tria in specie statui possunt: 1° Peccatum istud, absolute loquendo, non habere propriam malitiam haeresis, quia proxima materia hujus culpa non est propositio haeretica; sed qua tale ex vi objecti pertinere ad vitium *curiositatis*, oppositum virtuti studiositatis seu sobrietatis, quam in hujusmodi rebus sectari tenemur juxta illud S. Pauli: *non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* (Confer Suarez de *Fide disp.* XIX. sect. VI. n. 3—5.) 2° Ob negatam subjectionem, qua Catholici in conscientia obstringuntur omnibus Sedis Apostolicae decisionibus, committi insuper

gravissimum *inobedientiae* peccatum. „Qui secus sentiret ac doceret, ita scribit auctor operis *Acta apud S. Sedem* T. III. p. 63, quam Pontifex docuit, gravissimae inobedientiae reus esset habendus; non enim intellectum submitteret supremo Ecclesiae divinitus constituto Magistro eas propositiones reprobanti et damnant.” 3° Peccatis istis saepenumero conjungi accidentalem malitiam: puta contra *charitatem* ob scandalum aliis datum; contra *justitiam*, si forte quis ita agens ex officio veritatem docere teneretur; vel etiam contra *fidem*, si np. quis actionis suae consequentiam perspicuens, eidem nihilominus pertinaciter inhaereret. Profecto qui, neglecto aut posthabito solemni R. Pontificis judicio, ejusmodi libertatem veluti rem *in se* bonam ac veram tueri aut defendere non metuunt, eo ipso (ut de infallibili magisterio R. Pontificis ex cathedra loquentis hîc non dicamus) in dogma *plenae potestatis* Romani Pontificis evidenter impingunt. „Silentio praeterire non possumus, inquit Pius IX in celeberrima Encyclica *Quanta cura* 8 Dec. 1864, eorum audaciam, qui sanam non sustinentes doctrinam contendunt, illis Apostolicae Sedis judiciis et decretis, quorum objectum ad bonum generale Ecclesiae, ejusdemque jura, ac disciplinam spectare declaratur, dummodo fidei morumque dogmata non attingat, posse assensum et obedientiam detractari absque peccato, et absque ulla catholicae professionis jactura. Quod quidem quantopere adversetur catholico dogmati *plenae potestatis* Romano Pontifici ab ipso Christo Domino divinitus collatae universalem pascendi, regendi, et gubernandi Ecclesiam, nemo est qui non clare aperteque videat et intelligat.”

In altera hypothesisi — qua de re juxta superius dicta in memoratis documentis a Sede Apostolica nihil est

decisum — actionis ejusmodi moralitas ex principiis et regulis communibus eruenda ac colligenda est. Jam verum probe notum sit, e duobus malis, quorum alterutrum necessario subeundum est, ad evitandum majus, *minus* tuta conscientia eligi, imo plurimorum judicio etiam licite suaderi posse (cfr. Ligorio L. III. n. 57); nihil certe damnationis in eo esset, qui casu quo rectum censurae civilis exercitium sperari non posset, metu majoris mali, seu iniquae vexationis alias timendae, artis typographicae libertatem praeferret. Cavendum tamen est, ne sic agendo ejusmodi rerum ordinem *in se* approbare aut laudare videatur. „Si dans certaines circonstances, ita de libertate cultûs et impressionis scribit Card. Pacca in Litteris 16 Aug. 1832 ad D. de la Mennais, la prudence exige de les tolerer comme un moindre mal, de telles doctrines ne peuvent jamais être présentées par un catholique comme un bien ou comme une chose désirable.” (Vide Kersten *Journ. hist.* T. III. p. 453.) — Quodsi forte contingat (contingit autem saepius), quod rationes seu motiva, quorum respectu vir quidam catholicus, caeteroquin principii illius falsitatem probe agnoscens ac confitens, libertatem typographicam, ob peculiariora rerum adjuncta, ut *minus malum* praeferendam esse censet, in se forent falsa aut insufficientia; opus certe utile — maxime si spes fructus affulgeat — erit, ejusmodi virum opportuna instructione ad meliora sensa adducere: si tamen convinci nequeat, ipsum ob suum errorem, utpote qua talem non damnatum aut proscriptum, de gravi peccato arguere non audeam, dummodo bona fide et ex animi persuasione opinioni suae adhaereat seu insistat. Exstat Responsum quoddam S. Poenitentiariae anni 1820, cujus congruentiam ob causae paritatem perspiciet quis-

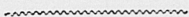
que. Quaerebatur (ita rem refert Bouvier in *sua Theol.* T. I. p. 474. ed. 8^a): „Beatissime Pater, N. Confessarius in Galliis, S. V. humillime consulit, num ipse queat et debeat absolvere illos ecclesiasticos qui se subicere recusant condemnationi quam Sancta Sedes edidit quatuor celeberrimarum propositionum cleri Gallicani. Ita multae tollentur quaestiones et conscientiae quiescent?” Responsum fuit: „Sacra Poenitentiarum, diligenter perpensa proposita quaestione, respondendum censuit, Declarationem Conventus Gallicani anni 1682, ab Apostolica Sede improbatam quidem fuisse, ejusque Conventus acta rescissa, nulla atque irrita declarata; nullam tamen theologicae censurae notam doctrinae in Declaratione illa contentae inustam fuisse: propterea nihil ob stare quominus sacramentali absolutione donentur sacerdotes illi qui bona fide et ex animi persuasione doctrinae illi adhuc (tempore scil. illo, ante definitionem Conc. Vaticani) adhaerent, modo absolutione digni aliunde videantur.” Conferri hic possunt *Responsa* anni 1872 p. 194—198, ubi similis quaestio quoad aliam materiam tractatur.

Caput II.

De jure et officio prohibendi libros, eorumque
impressionem moderandi.

- I. Quid juris quoad librorum prohibitionem et impressionem Ecclesiae competat, singulum probando.
- II. Unde pateat, juris illius exercitium non modo legitimum, sed utile ac necessarium esse; indicando et refutando 2) praecipuas adversariorum objectiones.

- III. Quibus personis ecclesiasticis juris istius exercitium conveniat, et quid 2) speciatim quoad librorum prohibitionem Episcopis a Sede Apostolica injunctum seu demandatum sit?
- IV. Quid juris in praefata materia Potestati saeculari attribui possit aut nequeat?

R. ad I. Quid juris hac in re Ecclesiae competat, ad tria capita haud incongrue reduci potest:

Prop. 1^a. Fide certum est, quemadmodum teste Ligorio *de proh. Lib.* cap. II. n. 1° communiter tradunt Theolgi, „Quod Ecclesia, et pro ipsa ejus caput Romanus Pontifex, utpote Christi Vicarius, jurisdictionem a Domino acceperit prohibendi fidelibus lectionem librorum, sive de religione impie tractantium, sive contra bonos mores, aut Ecclesiae disciplinam aliquid continentium.” Veritas haec — ut multa paucis complectamur — tribus argumentis confirmari potest:

a) Ex natura supremæ potestatis, qua Ecclesia Christi adinstar Status bene ordinati divinitus instructa est. (cfr. Soglia *Inst. can.* p. II. § 1 — 12). Nimirum quotquot imperium sive supremam potestatem inter homines tenent, non modo jure possunt, verum etiam vi muneris, quo funguntur, omnino debent ea omnia remove ac tollere, quae communitati ipsis subjectae detrimentum afferunt; atqui nemo non intelligit, reipublicae christianae plurimum nocere libros supra memoratos, (quod et infra ad II. amplius demonstrabitur): jure igitur meritoque ipsamet Ecclesia, pro suprema potestate qua divinitus donata est, libros ejusmodi interdicere ac prohibere potest.

b) Ex missione seu officio Ecclesiae demandato, docendi gentes, ac fidei morumque integritatem sartam tectam custodiendi. Hoc ipso quod Christus Dominus hujusmodi obligationem Ecclesiae suae imposuerit, eidem potestatem quoque contulit ad finem illum assequendum necessariam et opportunam; at vero, ut cum Baronio scribit S. Ligorio l. c., „frustra Ecclesia laboraret in haeresibus extirpandis, bonisque moribus fovendis, nisi unde scatet errorum ac vitiorum colluvies, fons penitus obstrueretur”; aliis verbis, nisi libri perversi et noxii, de quibus supra, a fidelium manibus removerentur: tenendum ergo est, Ecclesiam ab ipso Domino accepisse potestatem prohibendi librorum eorum lectionem. Certe, ut Episcopi Belgii in *pastorali Instruct.* 5 Aug. 1843 § 3. recte notant, „le dogme qui attribue à l'Eglise le pouvoir divin de défendre... la lecture des livres contraires à la foi et aux mœurs, se présente d'une manière si évidente à notre raison, que celle-ci ne concevrait pas même, sans ce pouvoir, la mission essentielle de l'Eglise. En effet, comment apprendre à tous les peuples à croire et à pratiquer tout ce que J.-C. a révélé, *docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis*; comment les préserver des ravages de l'erreur et de la corruption, si l'Eglise n'avait pas le droit d'arrêter l'une et l'autre dans les mauvais livres qui en sont la source la plus féconde?” — Nec quispiam dicat, necessarium non fuisse, ut Ecclesia tali potestate donaretur, quoniam fidelium cuique ipsamet naturae lex vetet librorum noxiorum lectionem. Enimvero, licet naturae lex prohibeat, ne quis legat libros, quibus ejusdem fides aut mores detrimentum capiunt, vel etiam sine ratione excusante periculo exponuntur, ipsa tamen non

docet, qui nominatim libri ut tales habendi sint. Hinc si sola daretur legis naturalis prohibitio, saepius contineret, a fidelibus legi libros vere nocivos, eorumque periculum non adverti, nisi dum virus suum jam infuderint. Itaque ut fidei morumque integritas debite custodiatur, praeter legem naturalem necessaria est Ecclesiae directio libros noxios in specie designans.

c) Ex continuo Ecclesiae usu et praxi. Cum S. Paulus verbum Dei Ephesi nuntiaret, „multi ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, et combusserunt coram omnibus”, uti scriptum est in *Act. Apost.* XIX. 19.

Factum istud insigne monumentum esse moris Ecclesiae praevarios eripiendi libros e manibus fidelium cum Gretsero monet Devoti *Inst. Can.* T. II. p. 280. Et sane — ut quaedam antiquitatis documenta proferamus — jam in Canonibus Apostolicis (de quorum auctoritate alibi disseritur cfr. Soglia p. I. § 48) inter alia n° 59 statutum legitur: „si quis falso inscriptos impiorum libros tanquam sacros in Ecclesia ad populi et cleri corruptionem publicaverit, deponitor”. Librum Arii, quem *Thaliam* inscripsit, anno 325 in Conc. Nicaeno condemnatum, ejusdemque lectionem prohibitam fuisse, narrant Socrates et Sozomenus. „Concilium, ita habet posterior Scriptor *Hist. eccl.* L. I. cap. 20, tum Arium, tum suae opinionis fautores pariter abdicavit, decrevitque ne veniret Alexandriam. Quin etiam et verba, quibus ejus explicabatur opinio, et librum quem de eadem ediderat, inscripseratque *Thaliam*, legi vetuit.” Anno 398 in Conc. Carthag. IV. (apud Gratianum Dist. 38 cap. 1) sic ordinatum fertur: „Episcopus gentilium libros non legat: haereticorum autem pro necessitate et tempore.” Notis-

sima etiam est prohibitio ac condemnatio operum Originis, Pelagii, Nestorii, Manichaeorum et Priscillianistarum. (Confer Bouix *de cur. Rom.* p. 407—411). Mitto caetera, ne nimius sim. Tantum commemorabo celebre Decretum Gelasii Pontificis, quod pertinet ad exitum saeculi V, et quod vel unum ostendit, quanta jam esset ea aetate cura ac sollicitudo Sedis Apostolicae, ne in christianorum manibus versarentur libri, ex quibus ipsi quid damni capere possent. Decretum istud, quod in extenso refert Labbe *Concil.* T. IV. col. 1261 seq., verum continet librorum Indicem. Nimirum, designatis praevis libris sexaginta tribus, quos Catholici nominatim vitare tenerentur, ibidem sic decernitur: „Haec et omnia, quae Simon Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, . . . nec non et omnes haeretici, eorumque discipuli, sive schismatici docuerunt vel conscripserunt, . . . non solum repudiata, verum etiam ab omni Romana Catholica et Apostolica Ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus auctorumque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo in aeternum confitemur esse damnata”.

Nota. Non desunt eruditi viri, uti scribit cl. Perrone *de fid. spe et char.* p. I. n. 584, qui censeant, decretum istud, quod nomine S. Gelasii vulgatum est, jam coeptum fuisse sub Damaso, continuatum a S. Leone Magno, amplificatum a Gelasio, ac demum absolutum sub Hormisda, eo quod in pluribus codicibus modo uni modo alteri horum Pontificum tribuatur. Quidquid vero de hoc sit, illud extra dubium positum est, tum ejusmodi decretum genuinum esse, tum in eo ineluctabile documentum exhiberi illius potestatis, qua Ecclesia ac Romani Pontifices usi sunt in pravorum librorum prohibitione.

Propositio 2^a. Ecclesiae potestas est, non modo pro-

hibendi libros perversos ac noxios, sed scriptorum etiam impressionem legibus suis moderandi. — Thesis ista eodem probatur argumento, quo superius secundo loco prima propositio stabilita fuit. Profecto, ut depositum fidei ac morum in Ecclesia Dei integrum conservetur, satis non est malos prohibere libros. Hujusmodi prohibitio, utut utilis ac necessaria, experientia teste, haud sufficit ad arcendum perversionis periculum: editis quippe pravis libris, fidelium multi tentatione abripiuntur, atque, non obstante Ecclesiae prohibitione, eosdem legere non timeant. Quocirca ut Ecclesia munere sibi imposito rite fungatur, scriptorum etiam impressioni invigilare tenetur, atque adeo et potestate eandem legibus suis moderandi praedita sit, oportet. Hinc et ipsa, probe sciens, sero medicinam parari, cum mala per longas invaluerint moras, inventa arte typographica, non destitit omnem impendere curam, ne quod salubriter inventum erat, in contrarium converteretur, scriptorumque impressionem nullo non tempore salutaribus legibus circummunivit. (Latius infra cap. III. et IV.).

Propositio 3^{ia}. Jus Ecclesiae quoad librorum prohibitionem et impressionem extenditur ad omnia, quae fini ipsius proprio, qui est cultus Dei et salus animarum, quomodocumque officere censentur. Prohibere igitur potest, non solum libros aut scripta de se perniciosum, sed et bona quae aliunde ob causam extrinsecam noxia aut periculosa censentur, puta libros aut scripta ab Haereticis de re profana composita, Scripturae S. lectionem in lingua vulgari, et alia ejusmodi. Prohibere etiam potest, ne ulla imprimantur scripta absque nomine auctoris aut praevia Ordinarii approbatione, etc. — Sententia haec, in continua Ecclesiae praxi fundata, sequi-

tur ex fine eidem Ecclesiae divinitus praestituto. Christus Dominus Ecclesiam suam instituens, ut per eam cultus Dei, animarumque salus procurarentur, non potuit non velle media ad finem istum necessaria; adeoque et potestate ipsam donavit prohibendi quaevis nocitura. Jam vero quis non videt, haereticorum libros, in quibus nihil mali occurrit, lectorem facile allicere ad legendum prava ipsorum opera? Quis non novit, in Sacra etiam Scriptura plura haberi quae indocti et instabiles depravant ad suam ipsorum perditionem? Quis non intelligit, anonymos libros prae ceteris natos seu idoneos esse ad infundenda errorum ac corruptelarum venena? Quis tandem ignorat, typographiae libertate plures turpiter abuti cum maximo fidelium detrimento? Jure igitur meritoque ipsamet Ecclesia pro munere sibi injuncto ea omnia prohibere aut moderari valet.

R. ad II. Juris illius exercitium non modo legitimum, sed et utile ac necessarium esse, patet

1° Ex errorum vitiorumque portentis, quae libris ac scriptis perversis cum ingenti animarum damno longe lateque disperguntur. Norunt quotquot sunt aequi rerum aestimatores, quanta morum corruptio jam dudum invaluerit; quantum regnet sacrosanctae religionis nostrae vilipendium ac contemptus; qua animositate mali quique in Deum ejusque Ecclesiam agantur; qui errores de Ecclesia ejusque juribus, de societate civili tum in se tum in suis ad Ecclesiam relationibus spectata, de ethica naturali et christiana, de matrimonio christiano aliisque rebus ecclesiasticis, bonorum etiam mentes invaserint. Cui vero causae haec omnia, et alia id genus plura, adscribenda sunt? Audi Gregorium XVI, (cujus verba supe-

rius jam allata ob eorum opportunitatem hîc repetere mihi liceat.) „Perhorrescimus, inquit in Litt. Encycl. *Mirari vos*, intuentes, quibus monstris doctrinarum, seu quibus errorum portentis obruamur ingenti librorum multitudine, libellisque et scriptis mole quidem exiguis, malitia tamen permagnis, e quibus maledictionem egressam illacrymamur super faciem terrae.” Eidem causae, pestiferis np. libris ac scriptis, Pius PP. IX. attribuit impias doctrinas quas ubique gentium grassari dolemus. „Optime scitis, Venerabiles Fratres, ita ait in notissima Encyclica 8 Dec. 1864, hisce temporibus omnis veritatis justitiaeque osores, et acerrimos nostrae religionis hostes, per pestiferos libros, libellos, et ephemerides toto terrarum orbe dispersas populis illudentes, ac malitiose mentientes alias impias quascumque disseminare doctrinas.” Dicendum igitur est, quod Ecclesia, cujus est curam gerere, ut cunctis sana religio moresque integri sint, pro recta muneris istius adimptione non solum possit, sed et *debeat* prohibere libros ac scripta quae sanae fidei morumque integritati noxia censentur; quin et librorum impressioni (qua in re, experientia teste, tot ac tanti abusus committuntur) omni modo invigilare teneatur.

Patet 2° ex SS. Litteris, argumento ducto a minori ad majus. Si teste Apostolo I. Cor. XV. 33. *corrumpunt mores bonos colloquia mala*; si homines a fide alieni sedulo vitandi sunt juxta illud S. Jois II. Epist. x. 10: *si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Ave ei dixeritis*; si mandante Domino, Matth. VII. 15. attendendum seu cavendum est *a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces*; majori sane ratione prohibenda, arcenda, excindenda

sunt scripta perversa, utpote iis omnibus periculosiora. Hic profecto urget illud Poetae dictum: „Segnius haerent dimissa per aurem, quam quae sunt oculis subjecta fidelibus.” Plura videsis penes S. Ligorio *app. de proh. lib.* cap. I. n. 2; item in *past. Instr.* Episcoporum Belgii superius citata.

2) Praeter objectiones antiquatas, quas indicant et solvunt Theologi (cfr. Ligorio l. c. cap. IV. Perrone *de fide spe et char.* p. I. n. 591—613. et alios), in praesens duae praesertim notandae sunt.

Prima est *generalis*, respiciens librorum prohibitionem in genere. Vivimus, ita aiunt, in tempore progressus ac civilitatis; legendum igitur est *pro et contra*, ut noscatur scientiarum status, atque cum moderno progressu ac civilitate pari gradu incedatur. Vivimus, ita addunt, in tempore emancipationis ac libertatis; omnia igitur legenda sunt, ne velut retrogradi haberi velimus. Consequenter, sic temere concludunt, ob has et alias rationes librorum prohibitio ac censura, nedum utilis et necessaria dicatur, habenda potius est nociva diebus nostris, nec ipsi quidem Ecclesiae concedenda aut permit tenda.

R. ad primum. Datur progressus *materialis*; concedo totum: imo cum Pio IX, in litt. 20 Feb. 1863 ad Napol. III. datis, addere libet: „que nous applaudissons aux progrès matérielles, et que nous désirons en outre que les peuples soient en état de jouir paisiblement de leurs efforts, tant à cause du profit qu'ils en retirent, que de l'occupation qu'ils y trouvent.” Datur progressus *intellectualis* ac *moralis*; nego prorsus. Quicumque innumera Philosophorum systemata quoad prima-

rias veritates in ordine intellectuali ac morali, puta quoad Deum ejusque naturam, quoad mundum ejusque originem, quoad hominem ejusdemque destinationem, quoad ethicam ejusque principia, etc. etc., serio perpenderit, cum Apostolo (ad Rom. I. 21. 22.) exclamare cogitur: *evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* Caeterum, dato etiam non concesso, progressum et civilitatem revera tantam esse, quanta praetenditur, inde non sequitur, privatum quemque in rebus fidei et morum, posthabito Ecclesiae judicio, pro libitu *pro et contra* legere posse; namque, ut cum Nat. Alexandro bene notat S. Ligorio l. c. cap. IV. n. 5°, „probare doctrinas librorum, non unicuique commissum est, sed tantum Episcopis, quos Spiritus Sanctus Ecclesiae praefecit, et maxime Summo Pontifici Christi Vicario, ac totius gregis Christi supremo Pastori.” Nec quidpiam valet ratio adjecta, sic np. agendum esse, *ut noscatur scientiarum status etc.* An forte putant ejusmodi scioli, ob rationem adeo futilem maximum hominis bonum, aeternam animae salutem, certo perditionis periculo licite exponi posse?

R. ad secundum. Ut ejusmodi emancipatio aut libertas quidquam probet, prius ostendendum foret, eam *in se* veram ac bonam esse: ex falso enim sequitur quodlibet. Dein si specioso libertatis titulo quaevis legere fas esset, pari jure dici posset, apostasiam et haeresim, blasphemias, et alia hujusmodi, licite committi posse, quum et haec crimina moderno tempore civili jure impune grassentur. Meminerint tandem qui talia temere dicunt, nos coram Deo judicandos non esse secundum saeculi placita, sed secundum fidei principia et legem Ejus, qui dixit: *quid prodest homini, si mundum universum lucre-*

tur, animae vero suae detrimentum patiatur. Non timeamus igitur nomen retrogradi, sed cum S. Paulo potius dicamus: *si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.* — Ad haec, qui talia effutiunt, regulariter re et opera sibimetipsis contradicunt. Quaeso enim, an pari aviditate bonos et malos libros legant devorentque? An pari studio, quo malis et vetitis inhiant, scripta apologetica religionis Catholicae scrutentur ac ruminent? — Postremo, id quod scriptum est in Genesi VIII. 21. *sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua*, unusquisque in semetipso experitur; peritescendum igitur omnino est, ne in conflictu veri et falsi, boni et mali, falsum ac malum praevalcant. Quodsi quisque nostrum cum S. Paulo fateri debeat, *non quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio*; quanto magis illud continget in eo, qui sponte sua periculum incautus adit. Tunc profecto verificabitur illud Eccli. (III. 27): *qui amat periculum, in illo peribit.*

Altera objectio *specialis* est, concernens diaria, ephemerides, et alias ejusmodi publicationes periodicas. In chartis istis publicis, inquiunt audacter, de rebus politicis primarie agitur, quibus sese immiscere Ecclesia non potest aut debet: earum igitur prohibitio et censura vel ex hoc capite Ecclesiae prorsus deneganda est.

R. 1° Neg. Antec. Quae enim res politicae sunt, quas plura diaria publica, vulgo *liberalia* nuncupata, quotidie aut saltem frequentissime versant? Ecclesiam ejusque ministros quovis modo exosos reddere; — instituta religiosa conviciis suis proscindere ac consecrari; — viros catholicos de Ecclesia bene meritos deprimere, fidei autem hostes et apostatas ad nubes extollere; — piis institutionibus ac sodalitatibus omnimoda obstacula po-

nere, sectas vero occultas a Sede Apost. toties damnatas palam publiceque fovere; — quidquid contra Ecclesiam ejusque jura attentatur, laudibus celebrare, aut certe cum jactatae libertatis dispendio excusare; etc. etc. — En politicam, de qua in plurimis eorum primarie agitur! Et Ecclesiae jus non esset, se rebus istis immiscendi! „Cette politique-là, ut cum egregio Scripto periodico (*Etudes religieuses, historiques et littéraires*) loquamus, regarde la religion, puisqu'elle l'attaque en face; donc l'Eglise a le droit de la juger et de la condamner.”

R. 2° D. N. C. A. N. C. Ut Ecclesia pro munere suo fideles doceat, quod pabuli genus appetere, quod ut noxium ac mortiferum vitare debeant, scriptis etiam politicis invigilare potest ac debet. Res ista, intime connexa cum iis quae ad I. et II. hujus capituli dicta sunt, confirmari potest ex Responso S. Sedis, quod laudata *Studia* referunt in hunc modum: „En 1832, quelques faux politiques de Suisse soumirent au Saint Siège ces trois questions: 1° les journaux sont-ils soumis à la censure de l'Ordinaire, même en ce qui regarde les opinions politiques? 2° Cette censure peut-elle atteindre les articles où sont racontés des événements historiques? 3° S'étend-elle à toute espèce d'écrits, quelle qu'en soit la forme et la teneur? La réponse à ces trois questions fut affirmative. Et en effet, les pasteurs ne pourraient pas juger des pâturages qu'ils doivent offrir ou interdire à leur troupeau, si leur autorité ne s'étendait pas sur tous les écrits qui s'attaquent à la foi et aux mœurs.” — Responsum hoc, quod np. a S. Sede per S. C. Inq. fuit datum, partim etiam refertur in ultimis edit. *comp. Theol. mor.* P. Gury T. II. in nota ad n. 982.

Ad III. R. 1° Librorum *censura*, seu approbatio ante eorum impressionem [salvis tamen peculiaribus constitutionibus quoad certas librorum species de quibus infra cap. IV. q. III. 2)] juxta Regulam X Indicis in Urbe spectat ad Vicarium S. Pontificis, et Sacri Palatii magistrum, vel personas a Sanctissimo Domino Nostro deputandas; in aliis vero locis ad Episcopum, vel alium habentem scientiam libri vel scripturae imprimendae, ab eodem Episcopo deputandum, ac Inquisitorem haereticae pravitatis ejus civitatis, vel dioecesis, in qua impressio fiet.

R. 2° Libros *prohibere*, eosque Indici pro *universa* Ecclesia inscribere, pertinet ad solum Rom. Pontificem aut Concilium oecumenicum. Negotium istud ipsemet Pontifex regulariter expedit per S. Congr. Indicis; aliquando vero per Congr. S. Off. seu Univ. Inq., vel etiam speciali Brevi aut Bulla immediate per semetipsum exequitur. Cfr. Soglia *Inst. can.* p. II. § 22, item Heymans *de eccl. Lib. proh.* n. 192. 193.

R. 3° Libros *prohibere*, etiam illos qui regulis generalibus aut jure communi permitti videntur, eosque indici particulari inserere pro suis respectivis Dioecesibus vel territoriis, liberum quoque est locorum Episcopis et Inquisitoribus. (Vide reg. X Indicis al. 13.) Quinimo ad normam Instructionis, Clementis VIII auctoritate regulis Indicis adjectae, illud etiam Catholicae fidei conservandae necessitas extra Italiam ab iis postulat, „ut eorum librorum indicem confici, et publicari curent, qui per eorum regna, atque provincias, haeretica labe infecti, ac bonis moribus contrarii vagantur.” (Vide ibidem Tit. I. *de proh. librorum* § III.)

R. ad 2) Quoad hoc Episcoporum jus et officium duo alia

Sedis Apostolicae acta prae caeteris attentione digna sunt. Primum est Leonis XII diei 26 Martii 1825, quod est tenoris sequentis: „Sanctitas sua mandavit in memoriam revocanda esse universis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque in ecclesiarum regimen praepositis, ea, quae in Regulis sacrosanctae Synodi Tridentinae jussu editis, atque in Observationibus, Instructione, Additione, et generalibus Decretis Summorum Pontificum Clementis VIII, Alexandri VII, et Benedicti XIV auctoritate ad pravos libros proscribendos abolendosque Indici Librorum prohibitorum praeposita sunt, ut nimirum, quia prorsus impossibile est libros omnes noxios incessanter prodeuntes in Indicem referre, propria auctoritate illos e manibus fidelium evellere studeant, ac per eos ipsimet fideles edoceantur quod pabuli genus sibi salutare, quod noxium ac mortiferum ducere debeant, ne ulla in eo suscipiendo capiantur specie ac pervertantur illecebra”. — Alterum est Decretum S. C. Indicis 24 Aug. 1864, quo Episcopis denuo inculcatur, „ut juxta mandatum Leon. XII in proscribendis malis libris, qui in sua Dioecesi eduntur, sedulam operam navent; iis praesertim in locis, in quibus promptae coërcitionis urgeat necessitas; deferendo ad Apostolicum judicium opera et scripta, quae profundius examen exigunt, vel in quibus ad salutarem effectum consequendum supremæ auctoritatis sententia requiritur. Ne vero quis praetextu defectus jurisdictionis aut alio quaesito colore Ordinariorum sententias et proscriptiones ausu temerario spernere, vel pro non latis habere praesumat, eis Sanctitas sua concessit, ut in hac re, *etiam tanquam Apostolicae Sedis delegati*, procedant”. Cfr. Directorium Dioec. Nostrae anni 1865 p. 58.

Nota. Personae superius memoratae sunt illae, quibus vi muneris vel ex speciali mandato jus et officium est, libros aut scripta cum potestate sive jurisdictionis auctoritate censurandi ac prohibendi. Censura autem *doctrinalis* ab aliis quoque personis, signanter a facultate Theologica alicujus catholicae universitatis, legitime exeri potest; ejusmodi vero sententia, seclusa speciali concessione in contrarium, tanti solum valet, quanti ratio aut motivum judicii. Vide Heymans in op. cit. n. 108. et alios ibidem allegatos.

Ad IV. R. 1° Certum in primis est, Principes saeculares suis in statibus prohibere, quin et impedire posse libros et scripta de rebus *mere profanis* agentia, quando-cumque hujusmodi libri aut scripta civilis societatis fini, puta publicae tranquillitati aut temporali civium bono, vere adversari aut nocere censentur. „Haud inficior, inquit inter alios doctus Devoti *Inst. can.* T. II p. 282, etiam laicos Principes cavere suis legibus posse, ne quis legat, retineatve libros, qui adversantur iis rebus, quae eorum curae, potestati, administrationi commissae sunt”. Et sane, si quaevis suprema potestas in rebus sibi sub-jectis ea decernere valeat, quae ad finem ipsi praestitutum necessaria vel opportuna sunt, etiam memoratum jus Potestati saeculari denegari nequit, nec umquam, teste Zaccaria, eidem denegatum fuit. „Quod valeant saeculares Principes (ita scribit praefatus auctor *Hist. polem.* L. II Diss. 2 Cap. 2. n. 3) suis in statibus libros profanos prohibere, quibus legitimo ipsorum regimini of-fendicula et oppositiones excitantur, nemo est qui umquam in dubium vocaverit”. — Certum praeterea est, Principem saecularem quàm Ecclesiae *protectorem* (Cfr. Conc.

Trid. Sess. XXV cap. 20 de ref.) jure posse, imo *de se* — in quantum np. rerum adjuncta sinunt — etiam teneri sua auctoritate sancire ac tueri librorum quorumcumque prohibitionem ab Ecclesia jam prolatam. Id quod Pius PP. VI in *Alloc.* 29 Martii 1790 de christianis Principibus generatim effatus est, in praesenti materia speciatim applicari debet: „Ministri Dei sunt Reges in bonum, Ecclesiae filii sunt ac patroni, quorum est eadem ut parentem diligere, ejusque causam ac jura custodire”.

R. 2º. Ex altera parte certo firmiterque tenendum est ad Potestatem saecularem non pertinere judicium de rebus fidei aut morum, ceterisque negotiis quae ad cultum Dei vel salutem animarum proxime referuntur (haec enim materia uni Ecclesiae divinitus commissa fuit, cfr. Soglia p. II Libro III per totum); atque adeo Principem civilem dijudicare non posse, qui libri aut scripta sub respectu *religioso* approbatione aut improbatione digna sint; multoque minus Ecclesiae judicium in rebus istis damnare, ejusdemve Decretis refragari aut obsistere valere. „Aliter res se habet, ait idem Zaccaria l. c. n. 4º, quoad libros de religione ac materiis ecclesiasticis tractantes, aut in quibus (etsi de re profana potissimum agent) aliqua interjecta sunt religionem respicientia. Horum librorum prohibitio, quantum ad dogma religionemque attinet, non nisi ecclesiasticae potestati subjacet.

R. 3º. Quoad quaestionem speciatim agitatam: an et quatenus Princeps saecularis libros aut scripta *de religione* tractantia prohibere queat ob motivum *temporale*, puta quod per ea turbae aut seditiones in societate civili exeitentur vel timendae sint? illud quidem in comperto est, hujusmodi praetextu laicam potestatem prohi-

bere non posse libros aut scripta, quorum lectionem Ecclesia approbat, fidelibusque commendat aut licitam declarat. Enimvero quod „in conflictu legum utriusque potestatis jus civile praevaleat”, Liberalismi commentum est, a Pio IX in *Syllabo* pp. XLII solemniter proscriptum. At vero, ubi de hujusmodi libro vel scripto ipsamet Ecclesia nihil quidquam pronuntiavit, cum eodem Zaccharia dici ac statui poterit: „non quereretur Roma seu Ecclesia, si librum, etiam de rebus sacris et ecclesiasticis agentem, ex quo tamen in aliquo Statu orirentur perturbationes, prohiberet saecularis Princeps, dummodo iudicium de doctrina Ecclesiae relinqueret, et ad solum finem consulendi interea publicae tranquillitati ac praepediendi perturbationes, prohibitionis decretum ederet.”

Plura huc pertinentia videri possunt penes Bouix *de cur. Rom.* p. III cap. II pag. 426 — 435. Heymans *de eccl. libr. proh.* n. 100 — 103. Devoti *Inst. can.* T. II p. 282 seq. et alios.

Caput III.

De veteri Ecclesiae disciplina quoad librorum
prohibitionem, deque origine et perfectione
Indicis Tridentini.

- I. Quis fuerit vetus Ecclesiae usus quoad librorum prohibitionem?
- II. Quid rei istius respectu factum sit a Patribus Tridentinis?

- III. Quid egerit Pius IV, ut ipsorum voto fieret satis, indicando contentum seu ordinem Indicis ab eo editi?
- IV. Quaenam deinceps a Sede Apostolica acta sint, ut Index Tridentinus perficeretur, suoque fini magis adaptaretur?

R. ad I. Ne fidei depositum morumve integritas in discrimen adduceretur, constans Ecclesiae mos fuit, prohibere, condemnare, quin et igni concremare libros et scripta perversae aut nocuae lectionis. Morem hunc prisca Ecclesiae monumenta (quorum quaedam superius cap. II ad I allegata sunt, et plura videri possunt apud Bouix *de cur. Rom.* p. 400—417) comperte attestantur. Primis tamen saeculis, quemadmodum ex iisdem documentis colligere est, disciplina ista ob minorem librorum copiam *repressivo* solum modo, et quidem, ut plurimum, *singillatim* exeri solebat. Verum ineunte saeculo XVI, cum artis typographicae facilitate librorum colluvies in dies accresceret, pia Mater Ecclesia, disciplinam suam temporum necessitudini semper accommodans, tanto malo efficaciora remedia opponenda esse duxit. Itaque, ut librorum pestis radicitus evelleretur, a tempore isto etiam praeventivo modo procedi coepit, injuncta scilicet librorum scriptorumque *censura*, antequam imprimerentur aut typis vulgarentur. Ut pariter noxiorum librorum lectio magis amoveretur, *oeconomia* Indicis, seu methodus in libros jam editos data opera inquirendi, eosque etiam *in genere* prohibendi (quae res jam dudum in usu erat, confer dicta cap. II ad I), sub idem tempus majora incrementa cepit. — Quoad primum, seu praevidiam librorum *censuram*, duae Constitutiones istius temporis

praesertim notandae veniunt. 1^a est Alex. VI *Inter multiplices* 1 Jun. 1501, in qua omnibus et singulis artis librariae impressoribus sub poena excommunicationis sententiae latae inhibetur: „ne de caetero libros, tractatus aut scripturas qualescumque imprimere aut imprimi facere quoquomodo praesumant, nisi consultis prius super hoc Archiepiscopis vel Vicariis aut Officialibus, ... ac eorum speciali et expressa impetrata licentia, gratis concedenda”. 2^a est Leonis X, anno 1515 in Conc. Lat. V sess. 10^a hoc modo lata: „Nos itaque, ne id quod ad Dei gloriam, ac bonarum artium propagationem salubriter est inventum (nimirum ars libraria) in contrarium convertatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam duximus, ne de caetero cum bonis seminibus spinæ coalescant, vel medicinis venena intermisceantur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, hoc Sacro opprobante Concilio, statuimus et ordinamus, quod de caetero perpetuis futuris temporibus nullus *librum aliquem seu aliam quamcumque scripturam*, tam in Urbe nostra, quam aliis quibusvis civitatibus et dioecesibus imprimere seu imprimi facere praesumat, nisi prius, in Urbe per Vicarium nostrum et Sacri Palatii magistrum, in aliis vero civitatibus et dioecesibus per Episcopum, vel alium habentem peritiam scientiae libri, seu scripturae huiusmodi imprimendae, ab eodem Episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem haereticae pravitatis civitatis sive dioecesis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, diligenter examinentur, et per eorum manu propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia gratis et sine dilatione imponendam, adprobentur. Qui autem secus praesumpserit, ultra libro-

rum impressorum amissionem et illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricae principis Apostolorum de Urbe sine spe remissionis solutionem, excommunicationis sententia innodatus existat". — Quoad alterum, seu Indicis *oeconomiam*, satis erit commemorare, quid rei istius intuitu sub idem tempus a Paulo IV praestitum sit. Hic Pontifex probe intelligens, praevidiam librorum scriptorumque censuram haud sufficere ad compescenda mala inde profluentia (plures enim rebelles, sprete Ecclesiae lege, libros perversos typis edere pergebant), primo quidem S. Congregationi *Univ. Inquis.*, nuper sub Praedecessore suo adversus haereticam pravitatem in Urbe erectae, onus imposuit, inquirendi in prava ac noxios libros, cognoscendique, quibus emendatio, et quibus proscriptio debeatur. (Cfr. Const. Bened. XIV *Sollicita* septimo Idus Julii 1753). Quia verò et hac ratione rerum necessitudini non satis provisum videbatur, paulo post, anno 1557, eidem Congregationi in mandatis dedit, ut pro majori fidelium utilitate ac commodo *generalem* conficeret Indicem, eumque confectum eodem anno evulgavit sub titulo: „Index auctorum et librorum, qui tanquam haeretici, suspecti aut perniciosi ab Officio S. R. Inquisitionis reprobantur, et in universa christiana republica interdicuntur". — Hisce non contentus, idem Pontifex mox alium magis amplum librorum Indicem summa cura (consultis n. p. voluminibus Bibliothecae Vaticanae, adhibitis quoque aliarum regionum particularibus Indicibus, etc. Cfr. Pallavicini *Hist. Conc. Trid.* L. XV. cap. 19. n. 9) concinnari jussit, quem — suppresso priore — 30 Dec. 1558 edidit, atque initio anni subsequentis in publicum emisit sub hac inscriptione: „Index auctorum et librorum, qui ab Of-

ficio Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis caveri ab omnibus et singulis in universa christiana republica mandantur, sub censuris contra legentes vel retinentes libros prohibitos, in Bulla quae lecta est in Coena Domini expressis, et sub aliis poenis in decreto ejusdem Sacri Officii contentis". Hic tamen Index, quia in nonnullis rigidior censebatur, mox paulisper moderatus fuit per *Monitum*, ejusdem Pontificis auctoritate anno 1561 editum sub titulo: „Modificatio Indicis librorum prohibitorum". Plura videsis penes Luc. Ferraris V. *Libri prohibiti* § II. in appendice. Bouix *de cur. Rom.* p. 454 seq. Perrone *de fide, spe et char.* p. I. n° 586. Heymans *de eccl. Lib. proh.* n. 162. et alios.

R. ad II. Patres Tridentini apprime conscii, fidei morumque puritatem, cujus tuendae causa convenerant, consistere seu obtineri non posse, nisi et libris, quorum ope — stantibus etiam anterioribus Sedis Apostolicae ordinationibus — insana doctrina longe lateque diffundebatur, de edendo novo Indice diu multumque cogitarunt. Manum tamen operi admoveere non sunt ausi, quoniam res ista non ita pridem a Paulo IV perfecta esset. Pius PP. IV per suos legatos de hac Patrum perplexitate edoctus, extemplo Litteras in forma Brevis dedit, quibus eosdem ad executionem operis concepti plurimum exhortatus fuit. Rebus ita compositis, Patres conscripti sess. XVIII, quae est secunda sub memorato Pontifice, in hunc modum statuerunt: „Censuit (Synodus), ut delecti ad hanc disquisitionem Patres de censuris librisque, quid facto opus esset, diligenter considerarent, atque etiam ad eandem Synodum suo tempore referrent: quo facilius ipsa possit varias et peregrinas doctrinas, tan-

quam zizania, a christianae veritatis tritico separare, deque his commodius deliberare et statuere, quae ad scrupulum ex complurium animis eximendum et tollendas multarum querelarum causas, magis opportuna videbuntur”.

Patres ad hoc delecti, numero decem et octo, post ingentes labores unius anni cum dimidio, adscitis etiam lectissimorum Theologorum consiliis, opus sibi demandatum absolverunt sub finem anni 1563. Defuit tamen tempus (die enim quarta Decembris ejusdem anni Concilio finis fuit impositus), Indicem confectum pro rei gravitate debite examinandi, eumque conciliariter approbandi. Quocirca sess. XXV in Decreto *de Indice librorum* rei istius terminatio Summo Pontifici fuit relicta. „Sacrosancta Synodus, sic dicitur ibidem, in secunda Sessione, sub Sanctissimo Domino nostro Pio IV celebrata, delectis quibusdam Patribus commisit, ut de variis censuris, ac libris, vel suspectis vel perniciosis, quid facto opus esset considerarent, atque ad ipsam Sanctam Synodum referrent: audiens nunc huic operi ab eis extremam manum impositam esse, nec tamen, ob librorum varietatem et multitudinem, possit distincte et commodè a Sancta Synodo dijudicari; praecipit, ut quidquid ab illis praestitum est, Sanctissimo Romano Pontifici exhibeatur, ut ejus judicio atque auctoritate terminetur et evulgetur.”

R. ad III. Ut Patrum Tridentinorum voto fieret satis, Pius IV memoratum Indicem per novam Commissionem ad hoc nominatam denuo examinari fecit, ac dein die 24 Martii anni 1564 in Bulla *Dominici gregis* auctoritate sua Apostolica confirmavit, publicavitque. — Hic Index, *Tridentinus* vulgo dictus, utpote qui a Patribus

delectis istius Concilii primum confectus fuit, praeter decem Regulas generales (quae et hodie in recentioribus editionibus leguntur) comprehendebat catalogum auctorum ac librorum nominatim prohibitorum; hic vero catalogus rursus in tres classes, ordine alphabetico dispositas, dividebatur, quemadmodum in Indice Paulino jam partim observatum fuerat.

In prima classe non tam libri, quam librorum scriptores continebantur, qui np. aut haeretici, aut nota haeresis suspecti erant: horum enim catalogum (ut narrat Forerius, qui in eo negotio praecipuas partes habuerat) fieri oportuit, ut omnes intelligant, eorum scripta non edita solum, sed edenda etiam, prohibita esse.

In secundam classem non auctores, sed libri erant relati, qui propter doctrinam, quam continent, non sanam, aut suspectam, aut quae offensionem etiam in moribus tantum fidelibus adferre poterat, rejiciuntur, etiamsi auctores, a quibus prodire, ab Ecclesia nunquam desciverint.

Tertia vero et ultima classis eos libros complectebatur, qui sine scriptoris nomine in vulgus exierant, et eam doctrinam continebant, quam Rom. Ecclesia tanquam catholicae fidei aut morum integritati contrariam, refutandam ac repellendam decernit.

R. ad IV. Ut Index Tridentinus perficeretur, suoque fini magis adaptaretur, postero tempore a S. Sede nonnulla ordinata fuere, quorum praecipua haec sunt:

1° S. Pius V specialem Commissionem, a Pio IV Praedecessore suo nominatam ut Indicis Trid. examini operam navaret, crexit in perpetuam Congregationem, *Indicis* nuncupatam; data etiam facultate libros noxios S.

Pontificis nomine prohibendi, et catalogo librorum prohibitorum inserendi. Cfr. Bouix *de cur. Rom.* p. 452 et 457.

2° Clemens VIII, anno 1596, novum evulgavit Indicem, passim appellatum *Appendicem Indicis Tridentini*, in tres classes pari modo divisum. Adjecit insuper, praeter observationes in Regulam quartam et nonam Indicis Tridentini, nec non in Thalmud aliosque Hebraeorum libros, specialem *Instructionem* pro iis, qui libris tum prohibendis, tum expurgandis, tum etiam imprimendis, diligentem ac fidelem, ut par est, operam sunt daturi.

3° Sub Urb. VIII, anno 1632, cura et labore Francisci Magdaleni Capiferri prodiit prima Indicis editio, in qua, praetermissa classificatione Tridentina, auctores et libri prohibiti uno ordine alphabetico dispositi erant. Idem Pontifex jam ante, cum respectu ad eos qui in Statu Pontificio degunt, scriptaque sua alibi imprimi faciunt, confirmavit Decretum S. C. Inq. 18 Septembris 1625, quod deinceps in „Observationibus ad regulam decimam Alexandri Papae VII jussu additis” fuit innovatum.

4° Alexander VII finis istius intuitu tria praestitit: nimirum ad normam Indicis sub Urbano in lucem editi, anno 1664, novam ejusdem editionem fieri curavit, quae, paucis immutatis, anno subsequenti denuo prodiit. Ipsius jussu additae sunt Observationes quaedam ad Regulam decimam. Ab ipso damnata etiam fuit sequens propositio: „Libri prohibiti *donec expurgentur* possunt retineri usquedum adhibita diligentia corrigantur”.

5° Bened. XIV, anno 1753, celebrem dedit Constitutionem *Sollicita*, quâ methodus seu norma, in examine et proscriptione librorum servanda, amplissime describitur. Anno 1757, die 13 Junii, cum respectu ad regulam quartam Indicis, approbavit Decretum S. C. Ind. quo non-

nullae Bibliorum versiones, in lingua vulgari, omnibus conceduntur (qua de re infra cap. IV ad II 2) uberius dicetur). Prodiit etiam sub ipso, anno 1758, novus Index sic inscriptus: „Index librorum prohibitorum, Sanctissimi D. N. Benedicti XIV Pontificis Maximi jussu recognitus atque editus”. Ejusdem tandem auctoritate a Ricchinio adjecta sunt quaedam generalia „Decreta de libris prohibitis nec in Indice nominatim expressis”.

6° Ex tempore illo plures successive editi sunt Indices, puta duo sub Pio VII annis 1806 et 1819, item duo sub Gregorio XVI annis 1835 et 1841. In postremis hisce editionibus, praeter Mandatum Leonis XII 26 Martii 1825, et Monitum Sacrae Congregationis 4 Martii 1828, nec non 7 Januarii 1836 (de quibus infra cap. IV. q. VI), singulis fere libris post annum 1596 proscriptis additum est Datum condemnationis; caeteris vero apposita fuit nota: *Ind. Trid.* vel *App. Ind. Trid.* vel *I cl. Ind. Trid.*, vel *I cl. app. Ind. Trid.*, ad significandum ejusmodi librum jam relatum fuisse in Indicem Tridentinum a Pio IV publicatum, vel in Indicem a Clem. VIII editum, vel pertinere ad 1^{am} classem librorum, qui juxta superius dicta (ad III) ratione auctorum erant vetiti. Demum, praeter varias reimpressiones alibi factas, anno 1852 *cum speciali approbat. S. Pont. Pii IX* prodiit in Sicilia nota Indicis Romani 1841 editio, cum supplemento librorum qui a 1° Sept. 1840 ad 6um Sept. 1852 fuere condemnati.

Caput IV.

De natura et ordinatione Indicis librorum
prohibitorum.

- I. Quot et quibus partibus componatur Index, prout hodie exstat?
- II. Quaenam in *Regulis Tridentinis* summam constituta sint, et quid 2) in posterioribus *Observationibus* ad regulam quartam, nonam et decimam ordinatum seu declaratum legatur?
- III. Quis fuerit scopus *Instructionis* Clementis VIII, et quid 2) in ea aut alibi, praeter statutum regulae decimae Indicis, nominatim cautum sit quoad editionem aut impressionem quorundam librorum in specie?
- IV. Quid sibi proposuerit Bened. XIV in Const. *Sollicita*, et quae idcirco per ipsum praescripta sint?
- V. Quot et quae librorum species, aut alia hujusmodi objecta, prohibeantur in *Decretis*, ejusdem Benedicti auctoritate Indici adjectis?
- VI. Quaenam Episcopis in mentem revocentur in *Mandato* Leon. XII anni 1825, et in *Monito* Sac. Congregationis 4 Martii 1828, ac 7 Januarii 1836?
- VII. Quo modo aut formâ Decreta *particularia*, quibus certi libri aut opera Indici inseruntur, ferri solent? 2) quando posterior modus de jure adhibendus sit? 3) quid clausulâ *donec corrigantur* vel *expurgentur* significetur?
- VIII. Quid de jure agendum sit cum libris generatim

aut nominatim in Indicem relatis? — 2) an tales libri eorum domino licite reddi queant? — 3) utrum tuta conscientia retineri aut legi possint, si forte quis moraliter certus sit, nullum inde periculum sibi imminere?

IX. An nomine *libri*, cujus impressio, lectio, retentio, etc. jure est vetita, veniant quoque libelli, conciones, epistolae, diaria et alia hujusmodi scripta?

X. Quae poenae contra vetitam librorum impressionem, lectionem, retentionem, etc. in jure sint latae? 2) quid de poenis istis ab Alex. VII, anno 1664, in Constit. *Speculatores* decretum sit? 3) quid eadem de re ultimo tempore a Pio IX in Const. *Apostolicae Sedis* 12 Oct. 1869 sancitum fuerit.

~~~~~ .

R. ad I. Index librorum prohibitorum, qualis hodie Sedis Apostolicae auctoritate editus viget, duabus partibus constat: prior complectitur leges seu decreta generalia, quibus prohibentur certae quaedam librorum *species*, et varia circa librorum impressionem servanda praescribuntur; posterior continet catalogum librorum *nominatim* prohibitorum. — Sub priori parte occurrunt: 1<sup>o</sup> Regulae Indicis sacrosanctae Synodi Tridentinae jussu editae. 2<sup>o</sup> Observationes ad regulam quartam et nonam Clementis Papae VIII jussu factae. 3<sup>o</sup> Observationes ad regulam decimam Alexandri Papae VII jussu additae. 4<sup>o</sup> Instructio Clementis VIII auctoritate regulis Indicis adjecta. 5<sup>o</sup> Constitutio *Sollicita* Benedicti Papae XIV. 6<sup>o</sup> Decreta de libris prohibitis nec in Indice nominatim expressis, ejusdem Benedicti auctoritate edita. 7<sup>o</sup> Mandatum Leo-

nis XII 26 Martii 1825 cum Monito Sac. Congregationis 4 Martii 1828, et altero 7 Jan. 1836.

R. ad II. In Regulis Tridentinis (quae, pro majori lectoris utilitate, unà cum Observationibus ad regulam quartam, nonam et decimam, in fine hujus opusculi *Appendice I* in extenso exhibentur) haec summatim constituta sunt:

Reg. I. Libri omnes, quos SS. Pontifices aut Concilia oecumenica ante annum 1515 damnarunt, et in hoc Indice non sunt, eodem quo olim modo damnati esse censeantur.

Reg. II. Haeresiarcharum libri, cujuscumque nominis, tituli, aut argumenti existant; aliorum etiam haereticorum libri, qui de religione ex professo tractant, prohibentur ac damnantur omnino. — Caeteri vero haereticorum libri, puta qui de religione non tractant, vel catholice scripti sunt tam ab illis qui postea in haeresim sunt lapsi, quam ab iis qui post lapsum ad Ecclesiae gremium redierunt, debite examinati et approbati permittuntur aut permitti possunt.

Reg. III. Versiones Scriptorum etiam ecclesiasticorum, a damnatis auctoribus hactenus editae, permittuntur, modo nihil contra sanam doctrinam contineant. — Versiones tamen Novi Testamenti, ab iis confectae, nemini concedantur; Veteris autem Testamenti viris tantum doctis et piis, judicio Episcopi, sub certis conditionibus concedi poterunt. — Si quae vero annotationes cum hujusmodi, quae permittuntur, versionibus, vel etiam cum Vulgata editione, circumferuntur, expunctis locis suspectis, permitti eisdem poterunt, quibus et versiones.

Reg. IV. Versiones Scripturae Sacrae, ab auctore ca-

tholico factae, de judicio Episcopi aut Inquisitoris cum consilio Parochi aut confessarii iis concedi poterunt, quos intellexerint ex ejusdem lectione in lingua vulgari non damnum, sed fidei ac pietatis augmentum capere posse. — Regulares vero, nonnisi facultate a Praelatis suis habitâ, eam legere possunt.

Reg. V. Libri, haeticorum opera editi, in quibus nulla aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, puta Lexica et alia hujusmodi, permittuntur, sublati tamen aut emendati iis quae purgatione indigent.

Reg. VI. Libri, vulgari idiomate de controversiis fidei Catholicos inter et Haeticos disserentes, iis tantum conditionibus permittuntur, quibus (ad normam regulae IV) conceditur lectio Scripturae Sacrae in lingua vulgari. Etc.

Reg. VII. Libri, res lascivas seu obscoenas ex professore tractantes, prohibentur omnino; at vero propter sermonis elegantiam et proprietatem permittuntur antiqui ab Ethnicis conscripti, qui tamen nulla ratione pueris praelegendi erunt.

Reg. VIII. Libri, quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen quaedam inserta sunt, quae ad haeresim, seu impietatem, divinationem, seu superstitionem spectant; libri etiam non damnati, quibus a damnatis auctoribus appositi sunt prologi, summaria, seu annotationes, expurgati concedi possunt.

Reg. IX. Libri et scripta magica, divinatoria et alia hujusmodi, prorsus rejiciuntur; permittuntur tamen judicia et naturales observationes, quae navigationis, agriculturae, seu medicae artis juvandae gratia, conscripta sunt.

Reg. X. Innovatur primò Concilii Lat. V Decretum



quoad librorum aliarumve scripturarum impressionem.. Feruntur dein specialia mandata de libellorum manuscip-  
torum evulgatione, — de modo quo librorum approba-  
tio fieri debeat, — de typographeorum ac bibliopoliorum  
visitatione, — de librorum venalium indice, quem li-  
brarii, ceterique librorum venditores habere tenentur, —  
de librorum introductione seu importatione, eorumque  
cum aliis communicatione, — de hereditaria librorum  
acquisitione eorumdemque usu et alienatione; — de poena  
horum transgressoribus imponenda, et obligatione obser-  
vandi examinerum statuta aut mandata, — de Epis-  
coporum potestate prohibendi libros, etiam illos qui his  
regulis permitti videntur, — etc. Sequitur tandem regula-  
rum omnium sanctio poenalis in hunc modum: „Quod  
si quis libros haereticorum, vel cujusvis auctoris scripta,  
ob haeresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata  
atque prohibita, legerit, sive habuerit, statim in excom-  
municationis sententiam incurrat. Qui vero libros alio  
nomine interdictos legerit, aut habuerit, praeter peccati  
mortalis reatum, quo afficitur, iudicio Episcoporum se-  
vere puniatur.”

2) Quantum ad Regulam quartam, ea quidem subse-  
quenti tempore partim fuit restricta, partim vero miti-  
gata seu relaxata. Quandoquidem Sixtus PP. V. animad-  
vertens, quod in dispensanda facultate, quae ibidem Epis-  
copis, Inquisitoribus ac Regularium Praelatis attribuitur,  
remissius ageretur in damnum salutiferae prohibitionis,  
memoratam facultatem per S. Congr. Inquisitionis sibi re-  
servari mandavit: ne vero iidem (Episcopi, etc.) arbitra-  
rentur, ob immutatam regulae istius reimpressionem, sibi  
restitutam esse anteriorem potestatem, Clemens VIII in

*Observatione* ad regulam 4<sup>am</sup>, Indici suo praemissa, monitos ipsos voluit, nullam hocipso iisdem de novo tribui facultatem. Ab altera parte Bened. XIV, post unum et medium saeculum a praefata Clementis Observatione, quantum liceret, salutare Scripturae fontes aperire cupiens, die 13 Junii 1757 approbavit sequens S. C. Ind. Decretum: „Quod si hujusmodi Bibliorum versiones vulgari lingua fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae [de consensu tamen et approbatione Ordinarii, cfr. q. III 2)] cum annotationibus desumptis ex sanctis Ecclesiae Patribus, vel ex doctis, catholicisque viris, conceduntur”. „Et quidem (ut statutum Provinciale, in Conc. Ultraj. p. 115 ea de re editum, hîc simul commemoremus) abunde suppetunt versiones istae ecclesiastica auctoritate approbatae et sapientissimis ditatae annotationibus: cum tamen neque obvius plane esse possit illarum intellectus eis, qui in rerum sacrarum studio versati non sunt, consulendum erit fidelibus, ut et pro illis legendis retinendisque a Parocho vel Confessario licentiam expostulent.”

Quoad Regulam nonam in Observationibus Clementis VIII tria ordinata seu declarata sunt: a) contra legentes aut retinentes libros hac regula prohibitos procedi posse, non modo per Episcopos et Ordinarios, sed etiam per Inquisitores locorum, ex Constitutione Sixti V contra exercentes Astrologiae judicariae artem, etc. promulgata Nonis Januarii anni 1586. b) Thalmudicos, Cabalisticos, aliosque nefarios Hebraeorum libros, omnino damnatos ac prohibitos censi. c) Librum Hebraeorum Magazor, qui continet partem officiorum et caeremoniarum ipsorum, etc. nullatenus permitti aut tolerari debere, nisi lingua hebraica editum.

Tandem in Observationibus Alex. VII ad Regulam decimam duo praeordinata sunt: a) Eos, qui in Statu Pontificio degunt, non posse libros a se compositos alio transmittere, seu alibi imprimi facere, sine licentia Card. Vicarii, si in Urbe, vel Ordinarii loci, si extra eam existant. b) Pro examine et approbatione librorum adhibendos esse viros, doctrinae et morum integritate probatos, ab omni suspitione gratiae intactos, unius boni publici, Deique gloriae studiosos, etc.

R. ad III. Scopus *Instructionis* Clementis VIII (quam infra Append. II integram reperies) hic erat: non modo arcere libros in Indice et Regulis Tridentinis jam vetitos, sed illud etiam cavere, „ne vel iidem denuo pululent libri, vel similes alii emergant, et propagentur, qui incautas Fidelium mentes occulto veneno inficientes, justa, ac merita damnatione digni judicentur”. Quocirca in eâ ipsâ tribus Titulis seu Capitibus nonnulla sanciuntur ab iis, quorum interest, in *prohibitione*, *correctione* et *impressione* librorum inviolate observanda.

2) Praeter ea, quae de editione aut impressione librorum in Regula 10<sup>a</sup> Indicis universe constituta vel innovata sunt, ea de re quinque Ordinationes prae caeteris attendendae sunt:

1<sup>o</sup> Decretum Conc. Trid. sess. IV *de editione et usu sacrorum librorum*, in quo sic edicitur: „Posthac sacra Scriptura, potissimum vero haec ipsa vetus et vulgata editio (quam scil. initio istius Decreti pro authentica habendam esse declaraverat), quàm emendatissime imprimatur; nullique liceat imprimere, vel imprimi facere quovis libros de rebus sacris sine nomine auctoris, neque illos in futurum vendere, aut etiam apud se retinere,

nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub poena anathematis, et pecuniae in canone Concilii novissimi Lateranensis apposita. Et, si regulares fuerint, ultra examinationem et probationem hujusmodi, licentiam quoque a suis superioribus impetrare teneantur, recognitis per eos libris, juxta formam suarum ordinationum. Qui autem scripto eos communicant, vel evulgant, nisi antea examinati probatique fuerint, eisdem poenis subjaceant quibus impressores." (Conferri hîc possunt quae de re ista dicta sunt in tractatu *de censuris in particulari* p. 116. 117.).

2<sup>o</sup> Bulla Confirmatoria Conc. Trid. *Benedictus Deus*, in qua severe prohibetur, „ne quis sine auctoritate nostra (Sedis Apost.) audeat ullos commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius Concilii decretis quocumque modo edere", etc.

3<sup>o</sup> Statutum Clem. VIII, quo in praedicta ipsius *Instructione* cap. III § I et II superius Trid. decretum hoc modo ampliatum fuit: „Nullus liber in posterum excudatur, qui non in fronte nomen, cognomen, et patriam praeferat auctoris. Quod si de auctore non constet, aut justam aliquam ob causam, tacito ejus nomine, Episcopo, et inquisitori liber edi posse videatur, nomen illius omnino describatur, qui librum examinaverit, atque approbaverit . . . .

„Regulares, praeter Episcopi, et Inquisitoris licentiam (de qua Regula decima dictum est) meminerint teneri se, Sacri Concilii Tridentini decreto, operis in lucem edendi facultatem a Praelato, cui subjacent, obtinere. Utramque autem concessionem, quae appareat, ad principium operis imprimi faciant."



4<sup>o</sup> Constitutio Clem. VIII *Cum Sacrorum Bibliorum* 9 Nov. 1592, quâ districte inhibetur, „ne (Sacrorum Bibliorum *vulgatae* editionis textus) intra decem annos a data praesentium numerandos,.... alibi, quam in vaticana typographia a quoquam imprimatur”. Elapso autem praefato decennio, ea cautio adhibenda dicitur, „ut nemo *hanc* Sanctarum Scripturarum editionem typis mandare praesumat, nisi habito prius exemplari in typographia vaticana excuso.” Imo, nec sufficere quidem videtur, sequi quamlibet vaticanam editionem, quae cura ejusdem Pontificis annis 1592, 1593 et 1598 prodierunt; verum ad perfectiorem mendorum expurgationem oportet insuper adhibere tres indices correctorios, qui, annuente eodem Pontifice, editioni ultimae praefixi sunt. Cfr. Heymans *de eccl. libr. proh.* n. 335.

5<sup>o</sup> Bullae Pii V *Quo primum* anni 1570, Clementis VIII *Cum in Ecclesia* 10 Maj. 1602, et Urbani VIII *Divinam psalmodiam* 25 Jan. 1631, quibus inter alia vetatur: Missale Romanum, Breviarium, aut alia quae inde ortum habent, puta diurnalialia, officia parva B. M. V., officia majoris hebdomadis, etc. aliter imprimere, quam juxta exemplar Vaticanum, et de expressa Ordinariorum licentia in scriptis data, quae fidem faciat de collatione facta cum originali Romano; cujus etiam licentiae copia initio vel in calce eorum semper imprimatur. — Praestat hîc in memoriam etiam revocare Decretum generale S. C. R. 26 Apr. 1834, quo declaratum fuit: „Pontificias Constitutiones (Pii V, Clem. VIII et Urb. VIII, quae in fronte Breviarii Romani reperiuntur) in suo robore permanere, et abusum non esse tolerandum”. Locorum Ordinariis fuit insuper injunctum, „ut pro suo munere invigilent, ut denuo non cudantur supradicti

Liturgici libri sine attestazione a Pontificiis Constitutionibus praescripta, et quoad illos, qui hujusmodi attestazione destituuntur, et ab anno praesertim 1788 ac deinceps cusi fuere, aliquod exemplar ex supradictis examini probatae personae ecclesiasticae subjiciant, quae illud conferat cum iis, qui in Urbe juxta morem sunt impressi (exceptis tamen Breviario anno 1828 typis Contadini, ac Missali anno 1826 praelo De-Romanis cusi, in quibus nonnulla menda irrepserunt), acceptaque fidei narratione Revisoris, quando illud adamussim concordare cum praedictis inveniatur, suo clero declarent ipsi Ordinarii Breviaria, Missalia etc. illius impressionis perfecta esse, adeo ut illis licite et sine ulla dubitatione uti quis valeat”.

*Nota.* Quamquam libri hoc et superiori loco commemorati de jure imprimendi sint juxta *exemplar Vaticanum*; huic tamen requisito non videtur rigorose insistendum, nisi pro primis eorum editionibus: Quandoquidem ipsamet Indicis Congregatio jam dudum in Decreto 1 Feb. 1601 declaravit, *Missalium* emendationem fieri posse „ad praescriptum exemplaris, sub Pio V primo editi, aut ad ejus normam incorrupte atque exacte impressi”.

R. ad IV. In Constitutione *Sollicita* (cujus textus in fine, Appendice III, integer refertur) Benedictus XIV occurrere voluit publicis injustisque querelis, quibus multae librorum proscriptiones, praesertim quorum auctores catholici sunt, in reprehensionem adducebantur, tanquam si temere ac perfunctorie in Tribunalibus Romanis ea res ageretur. Quocirca certas, firmasque regulas in ea proposuit, juxta quas deinceps librorum examen, judiciumque perageretur. (Vide ibidem § 2<sup>o</sup>).

R. ad V. In *Decretis* (ejusdem Benedicti auctoritate Indici adjectis) *de libris prohibitis nec in Indice nominatim expressis*, data prius adjectionis istius ratione, totidem paragraphis quatuor objecta seu negotia amplius determinantur ac describuntur:

§ I a 1<sup>o</sup> — 9<sup>um</sup> recensentur nonnulli haereticorum libri de religione ex professo tractantes, qui ad tramitem Regulae II. Trid. *omnino* damnantur. Sub 10<sup>o</sup> assignantur compilationes quaedam, juxta Regulam V. Trid. *conditionate* tantum permissae aut permittendae. In fine autem alinea 11<sup>a</sup> speciatim edicitur: ut prohibitos habendos quoque esse Instructionum et Rituum Sectae Mahometanae libros omnes.

§ II referuntur libri prohibiti certorum argumentorum, quorum scilicet pertractatio aut defensio a Sede Apostolica fuit speciatim prohibita.

§ III enumerantur nonnullae imagines, nec non indulgentiae ab Ecclesia prohibitae.

§ IV indicantur quaedam ad Ritus sacros spectantia, puta benedictiones, exorcismorum formulae, Litaniae, Missalia, Officia, Ritualia, ac Rosaria, quae, debita approbatione carentia, tanquam prohibita haberi debent.

N. Pro ampliori Decretorum istorum notione, vide inferius Append. IV, ubi in extenso proponuntur.

R. ad VI. *Mandatum* Leonis XII 26 Martii anni 1825 superius cap. II. pag. 34 jam relatum est. Itaque ne actum agere videamur, illud ipsum heic pro inserto habeatur. — *Monitum* vero Sac. Congr. Ind. 4 Martii 1828 est tenoris sequentis: „Sacra Congregatio in mentem revocat omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Ordinariis, et Inquisitoribus locorum id quod

praescribitur in Regula, inter editas jussu S. Conc. Trid. n. II, his verbis: *Haeticorum libri, qui de Religione ex professo tractant, omnino damnantur*. Et ea quae mandavit S. M. Clemens VIII in instructione de prohibendis libris sequentibus verbis: § VI. *In universum autem de malis, et perniciosis libris id declaratur, atque statuitur, ut qui certa aliqua lingua initio editi, et deinde prohibiti, ac damnati a Sede Apostolica sunt; iidem quoque, in quamcumque postea vertantur linguam, censeantur ab eadem Sede, ubique gentium, sub eisdem poenis interdicti, et damnati*". — In altero *Monito* ejusdem Congr. 7. Januarii 1836 sic habetur: „Censuit eadem Sacra Congregatio, revocanda iterum esse in omnium memoriam, quae alias decreta sunt, vernaculas nimirum Bibliorum versiones non esse permittendas, nisi quae fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae cum annotationibus desumptis ex sanctis Ecclesiae Patribus, vel ex doctis catholicisque viris (ex decreto S. Congregationis Indicis, 13 Junii 1757, in addit. ad reg. Indicis): iis praeterea omnino insistendum quae per regulam quartam Indicis, et deinceps ex mandato S. M. Clementis VIII, in eam causam praestituta sunt.”

• *Nota.* Tenori posterioris Moniti inhaerentes, putant quidam, nec hujusmodi Bibliorum versiones per se esse permissas; at pro licita etiam earum lectione licentia opus esse. Hoc tamen passim, ac merito, rejicitur; unde et Conc. nostrum Prov. p. 115, non mandat, sed solum consulit fidelibus, ut et pro illis legendis retinendis a Parocho vel Confessario licentiam expostulent.

R. ad VII. Decreta *particularia*, quibus certi libri aut opera Indici inseruntur, duplici modo aut forma



ferri solent: nimirum vel *simpliciter* seu *absolute*, dum liber aut opus prohibetur omnino; vel *modaliter* seu *conditionaliter* tantum, addita scilicet clausula: *donec corrigatur*, vel *expurgetur*.

2) Posterior modus juxta Const. Bened. XIV *Sollicita* § 9, adhibendus est, „quotiescumque agatur de libro auctoris Catholici, qui sit integrae fama, et clari nominis, vel ob alios editos libros, vel forte ob eum ipsum qui in examen adducitur, et hunc quidem proscribi oporteat.” Plura videsis loc. cit.

3) Memorata clausula duo significat: 1<sup>o</sup> Librum sic damnatum, qua talem vere esse prohibitum, nec interea licite retineri posse (confer dicta cap. III. pag. 44.) 2<sup>o</sup> Ejusmodi correctionem a nemine privato judicio, atque auctoritate fieri posse, sed rem totam ad Sacram Indicis Congregationem esse deferendam; prout monet Thomas Antoninus Degola in sua ad Indicem praefatione.

R. ad VIII. Libri prohibiti (quorum np. lectio aut retentio, attentis principiis supra traditis una cum causis excusantibus, de quibus inferius cap. V. q. III. erit sermo, respectu habentis vere est vetita) de jure tradendi sunt „locorum Ordinariis aut haereticae pravitatis Inquisitoribus”; quemadmodum in consueta formula, quâ S. C. I. libros proscribere atque Indici inserere solet, expresse statuitur. Vide etiam Schmalzgr. L. V. Tit. VII. n. 61. Gousset *Exposition des principes du droit canonique* p. 144. seq. Rev. Théol. Tom. V. part. II. pag. 480. Etc. — Attamen cum legis intentum etiam alio modo obtineri possit, multorum judicio ex parte habentis seu possidentis satis est, eos comburere, vel etiam tradere alteri, licentiam legendi libros habenti, sub con-

ditione aut pacto non repetendi, priusquam ipsemet ejusmodi licentiam obtinuerit. Cfr. Ligorio L. VII. n. 298, item *de proh. lib.* cap. V. n. 11 et Reiffenstuel L. V. T. VII. n. 127—129.

2) Ex supradictis sponte sua fluit, ejusmodi libros nec eorum domino licite reddi posse, nisi forte hic licentiam eos legendi habeat, aut prudens timor gravis incommodi aliter suadeat. Cfr. Gury *Theol.* T. I. n. 241.

3) Etiam moralis certitudo, quâ quispiam fundate credit, ex libri prohibiti lectione aut retentione nullum perversionis periculum sibi imminere, ejusmodi lectionem aut retentionem, absque Superioris licentiâ, legitimare nequit. Ratio est, quod cessante fine legis in casu *particulari*, propterea juxta communissimam sententiam lex ipsa non cesset. Cfr. Dens *de leg.* n. 62. item Ligorio *de proh. libr.* cap. V. n. 1. Dein, dato etiam, quod certo in casu periculum perversionis vere absit, non ideo in re, de quâ agimus, finis legis *totaliter* cessat: hic enim, teste Ligorio l. c., non solum est prae-servare legentem a periculo seductionis, sed et haereticis aliisque improbis scriptoribus auferre ansam, *perniciosa* typis demandandi. Perniciosa autem sunt et manent, esto quod uni aut alteri per accidens non noceant: deficit ergo et alia conditio, ut quis memorato titulo librum prohibitum tutâ conscientiâ legat vel retineat.

R. ad IX. Res confessa est, quod spectatâ juris *naturalis* prohibitionem, de qua inferius cap. V. q. II. verba fient, istiusmodi minora scripta aequae, imo haud raro magis illicita ac vetita sint, quam opera majoris voluminis; adeoque sub illo respectu librorum nomine procul dubio veniant. — Utrum vero Jure *ecclesiastico* pari modo

prohibita sint, eoque sensu librorum nomine intelligantur, quaestio intricata et anceps est. Hinc ut certa ab incertis separemus, dicimus 1<sup>o</sup>. Certum est, quod in ratione *impressionis* libris aequiparentur: etenim in Conc. Lat. V. sess. X., cujus decretum in Regulâ X. Indicis fuit innovatum, in terminis dicitur: „Nullus librum aliquem seu aliam quaecumque scripturam ..... imprimere seu imprimi facere praesumat, nisi etc”. Unde et S. C. Inq. in Responso, superius cap. II. pag. 32 jam relato, edixit: Ephemerides seu diaria subjici debere censurae Ordinarii.

2<sup>o</sup>. Certum quoque videtur, ejusmodi opuscula et scripta comprehendere in prohibitione Tridâ, de qua supra pag. 52 fuit dictum: „nullique liceat *imprimere*, vel *imprimi facere* quosvis libros *de rebus sacris* sine nomine auctoris, neque illos in futurum *vendere* aut etiam apud se *retinere*, nisi primùm examinati probatique fuerint ab Ordinario”. In Declaratione S. C. C., cujus meminit Reiffenstuel L. V. T. VII. n. 43, item Luc. Ferraris in *Biblioth. V. Libri prohibiti* n. 36, et quam ex Marzylia referunt Scriptores *Nouv. Rev. Théol.* T. II. p. 615, expresse dicitur, nomine librorum ibidem intelligi „etiam lectiones, annotationes, disputationes, conciones, et alia similia.”

3<sup>o</sup>. An vero scripta hujusmodi in ratione *lectionis* aut *retentionis* etiam caeteris in casibus, seu generatim, libris comparanda sint, *theoretice* disceptari potest. Negant plures hoc praesertim motivo, quod talia scripta proprio sensu libri non sint, atque adeo, cum ex reg. 15 Juris in 6<sup>o</sup> „odia restringi convenit”, censeri nequeant in lege *ecclesiastica* de *libris* prohibitis vere contineri. Alii vero, et probabilius quidem, affirmant hisce argumentis:

a) Quod talia scripta regulariter magis periculosa sint, quam ipsi libri; nam quo brevior est scriptura, eo facilius propagatur et legitur, atque adeo si virus contineat, facilius etiam legenti propinat: consequenter hîc potius applicanda sit regula 88 Juris in 6<sup>o</sup> „certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem”. Argumentum istud nonnumquam breviori modo exprimitur per aliud Jurisprudentiae principium: „ubi eadem est legis ratio, eadem est juris dispositio”. b) Quod Declaratio S. C. C. circa Decretum Trid. data, ob rationis paritatem etiam Regulis et Decretis Indicis applicari possit ac debeat. c) Quod in sanctione poenali Regularum Indicis (Reg. X. alinea penult.) in terminis dicatur: „si quis libros haereticorum, vel cujusvis auctoris *scripta* ..... legerit, sive habuerit;” adeoque etiam in superioribus Regularum dispositionibus, etsi de libris passim sermo sit, minora opuscula videantur intelligi. Plura videsis penes Reiffenstuel L. V. T. VII. n. 40—45. Schmalzg. eodem libro ac titulo n. 53. 54. Lacroix L. VII. n. 337. Ligorio L. VII. n. 293 et *de proh. lib.* cap. V. n. 7. Billuart T. VII. p. 150. Heymans *de eccl. lib. proh.* n. 278. seq. Theol. Mechl. *de cas. reserv.* p. 26—28. et alios. — In hac rerum incertitudine nihil obstare videtur, quominus prior opinio in ratione *poenae*, in qua de Jure benignior interpretatio est facienda (cfr. reg. 49 Juris in 6<sup>o</sup>), *practice* admittatur, prout *De cens. in particulari* p. 18 cum S. Alphonso notatum fuit; verùm sub respectu *moralitatis* seu liceitatis — quia hîc manifeste adest casus, in quo benignior sententia non liberat a peccato, sed majori peccandi periculo hominem exponit — juxta monitum, quod S. Ligorio in sua Theologia toties inculcat, posteriori sententiae



prorsus inhaerendum videtur. Hinc ipsum Conc. nostrum Provinciale, postquam de libris prohibitis nonnulla edixit ac statuit, p. 113 acrius invehitur in pravas Ephemerides, omnesque fideles pro Deo et propter Deum obtestatur, „ne eas legant, aut, quod gravitatem peccato adderet, propria pecunia sustentent”. Ipsi etiam Episcopi Belgii in sua Instructione pastorali, quam 5 Aug. 1843 *de malis libris* edidère, § VI absolute statuunt ac decernunt: „1<sup>o</sup>. Nous renouvelons autant qu’il est en Nous, les défenses *faites par l’Eglise*, sous peine de péché mortel, d’imprimer, de vendre, colporter, distribuer ou donner tous livres, journaux, revues, feuilles périodiques, contraires à la foi ou aux mœurs, sous quelque dénomination ou format que ce soit.

„2<sup>o</sup>. Nous renouvelons également la défense faite à tous les enfants de l’Eglise, d’acheter les dits ouvrages, de les accepter, lire, conserver, prôner, conseiller”.

R. ad X. Poenae ecclesiasticae, ea de re latae, ad quinque capita reduci possunt:

1<sup>o</sup>. Veniunt illae, quae in Conc. Lat. V. sess. 10<sup>a</sup> statutae, et initio Regulae X. Indicis renovatae sunt in eos, qui librum, aut aliam quamcumque scripturam, imprimere seu imprimi facere praesumunt absque debita approbatione. „Qui secus praesumpserit (sic legitur ibidem), ultra librorum impressorum amissionem et illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricae principis Apostolorum de Urbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitii impressionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat”.

2<sup>o</sup>. Occurrit sanctio Tridentina sess. IV. cap. 2, quâ „sub poenâ anathematis et pecuniae in canone Concilii

novissimi Lateranensis appositâ" prohibetur ne ullus imprimat aut imprimi faciat libros de rebus sacris sine nomine auctoris, neque illos in futurum vendat, aut etiam apud se retineat, nisi primùm examinati probatique fuerint ab Ordinario.

3<sup>o</sup>. Excommunicatio R. Pontifici reservata, in Bulla *Coenae* in eos lata, qui haereticorum vel apostatarum libros haeresim continentes vel de religione tractantes, sine auctoritate Sedis Apostolicae scienter legunt aut retinent, imprimunt, seu quomodolibet defendunt. (Confer *de cens. in partic.* p. 16.)

4<sup>o</sup>. Poenalis ordinatio, quae in fine Regulae X. Indicis hisce verbis apposita legitur: „quod si quis libros haereticorum, vel cujusvis auctoris scripta, ob haeresim aut falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita, legerit vel habuerit, statim in excommunicationis sententiam (non tamen reservatam) incurrat. Qui vero libros alio nomine interdictos legerit aut habuerit, praeter peccati mortalis reatum, quo afficitur, iudicio Episcoporum severe puniatur”.

5<sup>o</sup>. Speciales poenae, quas SS. Pontifices apponere solent in Bullis aut Brevibus, quibus certos libros aut opera immediate per semetipsos proscribunt ac damnant.

2) In Const. *Speculatores* 5 Martii 1664, quâ Alex. VII Indicem a se editum confirmavit, hanc adjecit clausulam: „sub poenis in Constitutione recolendae memoriae Pii IV.,.... super Indicis Tridentini confirmatione edita, contentis: ad quas, varietatis veterum decretorum, proponendis transgredientium poenis, tollendae gratia, omnes et singulas, per Constitutiones Apostolicas et decreta anteriora hujusmodi quomodolibet inflictas, harum serie reducimus: firmis tamen manentibus his, quae de aucto-

ribus et libris damnatis in litteris Apostolicis, die Coenae Domini publicari solitis, sancita sunt”.

3) Quodsi praefata Constitutione poenae, ob vetitam librorum impressionem, lectionem, retentionem, etc. incurrendae nonnihil limitatae sint, major earum moderatio recenter contigit in Const. Pii IX *Apostolicae Sedis* 12 Oct. 1869. Ad normam illius — manentibus in suo robore caeteris poenis a censura sententiae latae diversis; quae tamen, utpote sententiae ferendae, vel externam executionem ex parte rei supponentes, non censentur de facto contrahi, nisi Superioris sententia intercesserit — ex capite isto duobus tantum casibus censura sent. latae ipso jure incurritur. Videlicet 1° excommunicatio R. Pontifici speciali modo reservata, cui Tit. I. Art. II. subiacere dicuntur „omnes et singuli scienter legentes sine auctoritate Sedis Apostolicae libros eorumdem (de quibus Art. 1°) apostatarum et haeticorum haeresim propugnantes, nec non libros cujusvis auctoris per Apostolicas litteras nominatim prohibitos, eosdemque libros retinentes, imprimentes, et quomodolibet defendentes.” (Confer *de cens. in part.* p. 16—21). 2° Excommunicatio nemini reservata, cui juxta additionem ad Tit. IV subjacent illi, „qui libros de rebus sacris tractantes (etiam bonos) sine Ordinarii approbatione imprimunt, aut imprimi faciunt.” Vide latius *de cens. in part.* p. 115—117.



## Caput V.

## De obligatione Indicis, et causis excusantibus.

- I. Unde constet, Indicem librorum prohibitorum *de se* obligatorium esse pro universa Ecclesia; et quibus motivis seu praetextibus 2) illudipsum a nonnullis in dubium vocetur, refutando?
- II. An et quando librorum impressio, lectio, retentio, etc. jure *naturae* sit vetita; assignando 2) casus praecipuos, in quibus ex capite illo graviter peccari possit ac soleat?
- III. Quot et quae dentur causae seu modi, quibus Indicis obligatio, saltem ex parte, vere cessare possit; explicando modos principaliores, quibus id contingere soleat?
- IV. Quaenam de dispensatione, seu licentia legendi libros prohibitos, speciatim animadvertenda sint?

~~~~~

R. ad I. Indicis obligationem probaturi, agimus de illa sub respectu juris *ecclesiastici* tantum: in comperto quippe est, plures Indicis prohibitiones (ut inferius ad II explicabitur) jure naturali inniti, de cujus universali obligatione nullus sane dubitat, aut certe nemo rationabiliter dubitare potest. Seponimus etiam causas seu modos, quibus Indicis obligatio (juxta dicenda ad III) saltem ex parte revera cessare potest.

Rebus ita delineatis ac determinatis, propositio superius posita probatur

1° Ex modo quo Index librorum prohibitorum fuit

editus, totique Ecclesiae impositus. Equidem Pius PP. IV in Bulla *Dominici gregis* 24 Martii 1564, qua Indicem Tridentinum solemniter confirmavit, ita loquitur: „ipsum Indicem, una cum regulis ei praepositis auctoritate Apostolica tenore praesentium approbamus, imprimique ac divulgari, et ab omnibus universitatibus catholicis, ac quibuscumque aliis *ubique suscipi, easque regulas observari, mandamus atque decernimus.* Inhibentes omnibus et singulis, tam Ecclesiasticis personis, saecularibus et regularibus, cujuscumque gradus, ordinis, et dignitatis sint, quam laicis, quocumque honore ac dignitate praeditis, ne quis contra earum regularum praescriptum, aut ipsius prohibitionem Indicis libros ullos legere, habereve audeat.” Et Clemens VIII in Const. *Sacrosanctum*, qua suum Indicem evulgavit, hoc modo decernit: „Nos tam eadem Pii, praedecessoris, Constitutionem et Indicem ac regulas, quorum omnium tenores haberi volumus pro expressis, quam haec ipsa illis addita, prout inferius descripta sunt, omnia et singula, auctoritate Apostolica tenore praesentium approbamus, et praesentis scripti patrocinio communimus, *atque ab omnibus, tam universitatibus quam singularibus personis ubique locorum existentibus, sub eisdem poenis, in dicta Pii Constitutione contentis, observari praecipimus et mandamus*”. Nec alia sunt, quae de Indicis obligatione edixerunt ac decreverunt Alex. VII in Const. *Speculatores* anni 1664, et Bened. XIV in Const. *Quae ad catholicae* 23 Dec. 1757.

Probatur 2° ex iteratis declarationibus, quae postero tempore quoad Indicis obligationem a Sede Apostolica emanarunt. „In communem notitiam revocatum volumus, inquit inter alios Greg. XVI in Litt. Encycl. 8 Maji

1844, standum esse generalibus regulis et decessorum nostrorum decretis, quae Indici prohibitorum librorum praeposita habentur; atque adeo non ab iis tantum libris cavendum esse, qui nominatim in eundem Indicem relati sunt; sed ab aliis etiam, de quibus in commemoratis generalibus praescriptionibus agitur”.

Probatur 3° ex formula, qua S. C. Ind. libros perversos condemnare et Indici inscribere consuevit. Decreta ipsius sunt sequentis tenoris: „Sacra Congregatio Eminentissimorum ac Reverendissimorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium Indici librorum pravae doctrinae, eorumque proscriptioni, expurgationi, ac permissioni in universa christiana republica praepositorum et delegatorum, habita in Palatio apostolico Vaticano, damnavit et damnat, proscripsit proscribitque, vel alias damnata atque proscripta in Indicem librorum referri mandavit et mandat opera quae sequuntur”: (designantur hic libri aut opera). Quo facto sic pergitur: „Itaque *nemo* cujuscumque gradus et conditionis praedicta opera damnata atque proscripta, *quocumque loco*, et quocumque idioma-te, aut in posterum edere, aut edita *legere, vel retinere audeat*, sed locorum Ordinariis, aut haereticae pravitatis inquisitoribus ea tradere *teneatur*, sub poenis in Indice librorum vetitorum indictis.” Vide Gousset *Expos. des principes du droit can.* p. 144.

Haec cum ita sint, mirum non videbitur, quod Concilium nostrum Provinciale (pag. 112) ea de re nullum dubium moveat, sed pro gravissimo officio quod Episcopis incumbit doctrinae morumque integritatem custodiendi, divinas et ecclesiasticas leges in fidelium mentes revocet, ut a pravorum lectione librorum quam longissime abhorreant.

2) Motiva aut praetextus, quibus nonnulli minus recte sentientes, de Indicis obligatione dubitare, aut certe actiones in eo vetitas sibi permittere praesumunt, sunt prae ceteris haec sequentia:

1um *Defectus promulgationis*. — Hoc vero motivum nullius momenti esse, vel inde patet, quod a probatis auctoribus (cfr Soglia *Inst. can.* p. I § 24. Bened. XIV *de Syn. Dioec.* L. XIII cap. 4. n. 2. Ligorio L. I n. 96, et alios) communiter admissum sit, promulgationem Romae solito more factam satis esse, ut lex aut Constitutio Pontificia *ubique locorum* obliget; maxime quidem, dum talem esse voluntatem S. Pontificis ex ipsa Constitutione aut aliunde constat; atqui Indicis promulgationem Romae consueto modo fuisse factam, imo et talem fuisse mentem SS. Pontificum, ex Constitutionibus Indicis confirmatoriis aperte constat; etenim — ut ex multis quid seligam — in Const. Pii IV *Dominici gregis* in terminis dicitur: „per recitationem hanc, publicationem et affixionem (in locis consuetis Romae peractam), omnes et singulos, qui his litteris comprehenduntur, post tres menses a die promulgationis et affixionis earum numerandos, volumus perinde adstrictos, et obligatos esse, ac si ipsismet illae editae lectaeque fuissent”: ergo etc. — Dein, ut haec hominum, in Ecclesiam rebellium, placita magis submoveamus, illud etiam addi potest, Indicem librorum prohibitorum, non tantum Romae, sed in nostris quoque Tractibus jam pridem promulgatum esse, uti videre est penes Heymans *de eccl. lib. proh.* n. 242 seq. item *Rev. Théol.* T. II p. 197 seq. — Tandem quod ad Decreta *particularia* attinet, quibus identidem libri aut opera perniciosae nominatim in Indicem referuntur, haec quidem nova promulgatione non

indigent, utpote quae regulariter novum jus non constituunt, sed mere designant libros in Regulis aut Decretis generalibus jam implicite contentos (cfr Steyaert *Aphorism.* p. II Disp. XXII. n. 8): in hujusmodi autem casu, sive ad declarationem juris antiqui, non requiri novam publicationem, communis et certa sententia est. Vide Reiff. L. I Tit. II n. 132. item Schmalzg. *Dissert. prooem.* § 9. n. 377.

2um petitur *ex defectu acceptationis*. — Hoc motivum nullius quoque valoris esse, ex eo liquet, quod leges Pontificiae pro earum obligatione subditorum acceptatione de se non egeant. Cfr Soglia *Inst. can.* p. I. § 25. Ligorio L. I. n. 136. Dens *de leg.* n. 9. Praeterea obiectio ista falso innititur fundamento; exstant quippe documenta numero plura, quibus edocemur, Indicem lib. prob. hic et alibi jam dudum fuisse receptum. Vide inter alia Conc. Prov. Mechl. III. anni 1607 (Dioecesis Buscod. tunc temporis Provinciae eccl. Mechl. suberat), in quo T. I. cap. VII. rei istius respectu sic legitur ordinatum: „Moneant diligenter Parochi sibi subditos, libros haereticos, vel ex professo lubricos, nullo modo legere vel habere licere; eisque prohibitiones, quae habentur in Indicibus librorum prohibitorum, Sedis Apostolicae auctoritate post Concilium (Trid.) editis, crebro insinuent”.

3^{ium} sumitur *ex contraria consuetudine* multis in locis vigente. — Respondetur, ut legis obligatio contraria consuetudine vere abrogetur, debet ista omnium consensu esse rationabilis et legitime praescripta. Cfr Soglia p. I. § 21 a V. *itaque* Sed contraria consuetudo in materia, de qua agimus, primo quidem *rationabilis* non videtur esse, utpote quae licentiam seu occasionem pec-

candi manifeste praebebat. Unde et S. C. C., prout narrat cl. Gousset *Expos. des principes du droit canonique* p. 147, in Decretis Conc. Prov. Rhem. anni 1857 certam clausulam, in qua quoad librorum lectionem contrariae consuetudini nimis concedi videbatur, deleri iussit, eique substitui haec verba: „*caeterum servantur regulae Indicis*”. Deinde, dato etiam non concessio, huiusmodi contrariam consuetudinem de se non esse irrationabilem; illud certe in comperto est, eidem variis Constitutionibus Pontificiis iterato derogatum fuisse. Inter alios Bened. XIV, in Const. *Quae ad catholicae* anni 1757, Indicem a se confirmatum, ab omnibus, et singulis personis, ubicumque locorum existentibus, inviolabiliter, et inconcusse observari praecipit et mandat, „non obstantibus . . . consuetudinibus etiam immemorabilibus, caeterisque in contrarium facientibus quibuscumque”. Denique contra priscam aut novam consuetudinem, a tempore Benedicti forte hinc aut alibi inductam, illud insuper animadvertendum est, eam nullo unquam tempore potuisse *legitime praescribi*, seu alteram deesse conditionem, ut contra legem praevaleat. Nam, ut alia praeteream, ejusmodi praescriptioni obstant totidem Decreta, quibus singulo fere anno S. C. Ind. libros nonnullos in Indicem referre, et sub poenis in eo contentis damnare consuevit: haec enim, ut merito scribit Bouix *de cur. Rom.* p. 520, „sunt reclamatio contra oppositam consuetudinem, et huic consuetudini derogant, antequam effluxerit tempus ad legitimam consuetudinis praescriptionem requisitum”. Cfr etiam Soglia p. I. § 21 a V^o *Altera consuetudinis* . . .

4um deducitur ex *mutatione materiae et finis cessatione*. Prohibitiones Indicis, dicunt nonnulli alta sapientes,

sunt alterius temporis, quo homines minus instructi egebant viae duce, qui eos ab errore et deceptione tueretur; verum in medio luminum ac libertatum praesentis aevi ejusmodi prohibitiones anomaliam constituunt. — Respondetur 1°. Ut haec argumentatio quidpiam valeat, primum demonstrandum esset, jactata lumina libertatesque *in se vera* ac *bona* esse: hoc verò abesse multum, superius cap. I. q. V. et cap. II. q. II. 2) palam fecimus. Respond. 2°. Argumentum istud nimium probat; ergo nihil. Inde quippe pari jure inferri posset, leges civiles anomaliam redolere; et tamen nullo umquam tempore tot et tales latae sunt, quot et quales moderno aevo de qualibet materia eduntur. Resp. 3°. Ipsa haec adversariorum contentio *veram* anomaliam in se continet; in quantum np. iudicium de legum necessitate aut utilitate in subditos transfert.

5um motivum, quo tandem bene multi ab Indicis prohibitionem se liberos existiment, fundatur in praetensa utilitate seu commodo, quod ipsorum iudicio ex librorum scriptorumque prohibitorum lectione hauriri potest. Novi, inquiunt, religionem meam; scio, quid iudicandum ac tenendum sit de quaestionibus ibidem agitatis; juvat igitur adversariorum scripta legere, ne studio partium obsequi videamur, etc. — Resp. 1°. Triste indicium est, quod quis, saeculorum experientiam vilipendens, cum tanta arrogantia loqui praesumat. Nonne, historia teste, maximi viri, doctrina et pietate conspicui, puta Eutyches, Bardesanes, Avitus, Bullingerus, et tot alii, ob lectionem pravorum librorum a veritate et recto vitae tramite aberrarunt? Quis praeterea ignorat, integras etiam nationes pravorum librorum ope haeretica labe fuisse infectas? Cogita Hispaniam et Lusitaniam, quae,

teste S. Hieronymo, quondam Priscillianistarum libris fidei jacturam fecerunt; cogita Bohemiam, quam impius Wiclef scriptis magis quam praedicatione erroribus suis imbuat; (cfr hîc *Instruct. Pastor.* EE^{rum} Belgii 5 Aug. 1843 § V.) Et quilibet sciolus, qui vix prima Fidei principia libavit, arbitraretur, sese absque damni periculo pessima quaeque tuto legere posse!? Resp. 2°. Ne videamur studio partium obsequi, opus non est in rebus certis ac notis adversariorum scripta cum periculo aberrandi perlegere. Quid est enim studium partium? Est quoddam errorum vitium, quo non id, quod sana ratio dictat, sed quod propriis commodis, vel parti cui favemus, utile censetur, verum esse edicatur. Jam vero nos Catholici depositum fidei ac morum cum plena certitudine possidentes, adversariorum scripta metu perversionis abhorrendo, non verum dicimus, quod propriis commodis, aut parti cui favemus, utile censetur, sed quod sana ratio dictat; in tali igitur agendi ratione non est species studii partium. Resp. 3°. Quaeri insuper hîc posset, utrum illi qui sic blaterant, forte putent, primam nostram matrem Evam, cui praeceptum divinum de non comedendo fructu vetito apprime erat notum, prudenter ac sapienter egisse, rem istam cum tentatore conferendo? Scimus exitum conversationis.

R. ad II. Certum exploratumque est, plures Indicis prohibitiones jure *naturali* inniti. Cfr Ligorio *de proh. libr.* cap. IV. n. 31. Perrone *de Fide, spe et char.* p. I. n. 623. Heymans *de eccl. lib. proh.* n. 299 seq. — Quando nam vero in praesenti materia contra jus istud reapse peccetur, difficilius dictu est, quum res illa, tum a circumstantiis praesertim objecti et subjecti, tum a causa

ob quam nonnulla fiunt, plurimum dependeat. Equidem, dubio procul, adinstar regulae statui potest: librorum aliorumve scriptorum impressionem, lectionem, retentionem, venditionem, evulgationem aut colportationem, etc. jure naturali esse vetitam, quotiescumque ejusmodi facto quispiam voluntarie se aut alios in fide vel moribus *revera* laedit, vel etiam sine justa ac proportionata causa exponit *periculo* perdendi fidei integritatem aut morum honestatem. Et haec quidem prohibitio sub gravi aut levi urget pro diversitate peccati aut periculi quod incurritur, simul et causae ob quam sic agitur.

2) Concilium nostrum Provinciale p. 112 verba faciens de libris, qui propter legentis scandalum ac subversionis errorisque periculum a jure ipso naturali ac divino prohibentur, *generaliter* enuntiat atque declarat: tales profecto eos omnes esse „qui de obscoenis aut contra religionem et bonos mores ex professo tractant”. Casus vero *speciales*, in quibus prae ceteris ex capite illo graviter peccari potest ac solet, sunt: 1° Lectio aut propagatio (puta impressio, venditio, evulgatio, colportatio, etc.)librorum libellorumque, quibus haereticorum vel impiorum errores data opera defenduntur, fallaciter disseminantur, vel etiam ipsorum convicia, quibus Ecclesiam ejusve doctrinam et ministros lacessere non timent, incautis lectoribus velut totidem veritates seu justae criminationes subdole obtruduntur. 2° Lectio aut propagatio plurium Romanensium, vulgo *malorum* nuncupatorum, quibus nonnullae, praesertim vero juniores personae utriusque sexus, haud raro morum innocentiam amittunt, ac plene pervertuntur. 3°, et praecipue quidem, lectio aut propagatio multarum Ephemeridum, *liberalium* passim dictarum, quae, si modo obscoena non tradant (quod

tamen in pagellis quandoque obtingit), calumniis in Ecclesiam scatere solent, ipsa etiam dogmata catholica non raro malitiose traducunt aut impie blasphemant; moderna vero principia, in Litt. Encycl. *Quanta cura* 8 Dec. 1864, et *Syllabo* iisdem annexo, solemniter proscripta, longe lateque diffundere ac dilatare student. Multos enim, etiam Catholicos caeteroquin probos beneque affectos, ejusmodi pestiferis lectionibus, praesertim si continue aut saepius instituantur, sensim ac pedetentim corrumpi, a Religione catholica averti, omnigenis praejudiciis imbui, verbo, fidei aut morum jacturam revera facere, aut saltem absque justa et proportionata causa proximo illius periculo exponi, lugenda experientia nimium comprobatur. Ad haec ipsemet Pius IX, probe sciens, quas animarum strages Diaria istius generis ciere solent, in Litteris 30 Junii 1871 ad Card. Vicarium datis, fideles edoceri mandat, lectionem hujusmodi Diariorum, quae et Romae post Urbis invasionem eduntur, sub *gravi* peccato esse vetitam. Et Card. Patrizi in Circulari ad Parochos Romanos 6 Julii ejusdem anni, mentem S. Pontificis latius explicans, in hunc modum scribit: (sequor versionem gallicam) „C'est donc la volonté du Saint-Père, que les paroissiens soient avertis, en public et en particulier, de ne pas prêter l'oreille à des maîtres de mensonge qui, sous le faux prétexte de politique et de progrès, cherchent à leur ravir le précieux trésor, c'est à dire la foi catholique, pour y substituer l'athéisme ou la tolérance religieuse et leur promettent, comme dit l'apôtre saint Pierre, la liberté, tandis qu'eux-mêmes sont esclaves de la corruption, *libertatem promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis* (II Epist. II. 19.) Et les organes de ces libertins et de ces incrédules sont juste-

ment certains journaux imprimés spécialement à Rome, avec le but, outre la calomnie et la médisance, de répandre le ridicule sur ce qu'il y a de plus saint et de nier les vérités révélés par Dieu lui-même". Caeterum etiam hoc serio attendi debet, quod si modo justa ratio dari possit — remotâ tamen proximâ peccandi occasione per media apta — semetipsum exponendi periculo peccati, nusquam habeatur vera causa *actu* peccandi, vel, quod idem est, occasionem proximam gravis peccati actu continuandi. Cfr Ligorio L. VI. n. 457. Itaque èt experientia, èt auctoritas, èt sana ratio dictant, lectionem aut propagationem Diariorum, de quibus supra, ob damnum spirituale, aut certe proximum illius periculum, quod inde subitur vel aliis absque justa causa praebetur, saepenumero jure *naturali* graviter esse vetitam.

Nota. Quod superius dictum fuit de lectione et propagatione ejusmodi scriptorum, applicari quoque debet causis moralibus seu cooperantibus, dummodo consuetae conditiones ad veram cooperationem reapse adfuerint. Nam si alicujus actio, v. g. inscriptio (abonnement), nihil efficeret seu contribueret ad lectionem aut editionem cujusdam perversi libri vel diarii; aut justa et gravi de causa, ob quam se permissive habere potest ad peccatum alterius, tantum poneretur; talis agendi ratio, deficiente scil. influxu aut culpa, non constitueret veram cooperationem, adeoque qua talis a peccato excusari posset. Vide Ligorio L. IV. n. 427 in casu simili.

R. ad III. Causae aut modi, quibus Indicis obligatio (non loquimur hîc de impedimentis voluntarii) ex toto vel saltem ex parte cessare potest, sunt iidem, quibus lex generatim cessare dicitur. Cfr Dens *de leg.* n. 55—74.

In praesenti vero materia prae caeteris notandae sunt *necessitas* sive *impotentia*, *cessatio finis in communi*, et *dispensatio* sive superioris *licentia in casu particulari*.

Ex primo capite, sive *necessitatis* aut *impotentiae* causa, excusari videntur nonnullae Indicis transgressiones, in quibus saltem *de facto* passim conniveri solet. Puta

a) *Impressio*, sine praevia Ordinarii approbatione, librorum scriptorumve, quae de rebus politicis, oeconomicis, physicis, etc., verbo, de rebus quae religiosi aut moralis argumenti non sunt (uti loquuntur *Acta apud S. Sedem* T. VI p. 146 in appendice), mere agunt. Profecto in tanta scribendi edendique prurigne, quanta hodieum habetur, moraliter impossibile censeri potest, ea omnia praevie cum debita maturitate iudicii examinare et approbare. Hinc ipsemet Pius IX in Litteris 2 Junii 1848, ad Episcopos ditionis Pontificiae datis, rei istius obtutu legem ecclesiasticam de librorum impressione sic moderatus fuit, „ut soli ii libri eaeque solae scriptorum partes censurae remanerent subjecta, in quibus speciatim de religione aut moribus ageretur.” (cfr Heymans *de eccl. lib. proh.* n. 267). Pari modo, eademque de causa ut videtur, etiam in Conc. nostro Prov. p. 114 praevia Episcopi licentia exigitur, aut certe expressis verbis praescribitur tantum pro impressione librorum, qui de rebus *sacris* quodammodo tractant.

b) *Lectio* ac *retentio* librorum, qui in Regulis aut Decretis *generalibus* Indicis non absolute, sed modaliter seu conditionate solum prohibentur, prout e. g. superius cap. IV. q. II. in expositione Reg. II. III. V. et VIII. Tridentinae visum fuit. Bona sane ac provida est Ecclesiae ordinatio, qua et haec aut similia non promiscue permittuntur, ut omne subversionis periculum effi-

cacius avertatur; verum in praesenti rerum statu moraliter impossibile perinde censi potest, omnes hujusmodi libros ad normam praecepti ecclesiastici examinare et expurgare, antequam eorandem lectio vel retentio fidelibus concedatur aut permittatur. Praeterea quum correctae et emendatae editiones saepenumero desiderentur, fieri etiam potest, ut Catholici ab usu librorum illorum sine gravi scientiae detrimento, aliisve incommodis, abstinere se nequeant. Quocirca eo etiam titulo, seu necessitatis causa, cum Archiep. Baltim. p. m. Mgr Kenrick (*Theol. mor.* Tract. XIII n. 59) dici poterit: „Videtur Ecclesiae benignitas id indulgere, ne irretiantur animae alioquin piae. Caeterum providendum sedulo ne perversionis oriatur occasio; ideoque omni studio laborandum, ut libri expurgati habeantur”.

Praefatae considerationi partim forsan attribui potest ac debet, quod ipsum etiam Conc. nostrum Prov. p. 112, divinas et ecclesiasticas leges in fidelium mentes revocans, ut a pravorum librorum lectione quam longissime abhorreant, libros supra memoratos silentio praetereat, tria solum scriptorum genera commemorans, a quibus, tanquam omnino prohibitis, iisdem sedulo cavendum est: videlicet libros, qui a Sede Apost. per S. I. C. damnati et reprobati, seu nominatim in Indicem relati sunt; — libros, qui propter legentis scandalum ac subversionis errorisque periculum a jure ipso naturali ac divino prohibentur; — pravos ephemerides et alias ejusmodi scriptiones, quae nimirum vel lasciviis referatae sunt, vel calumniis in Ecclesiam scatent, vel sacra christiana dogmata blasphemant, vel socialis ipsius consuetudinis fundamenta impetunt.

c) Necessitatis causa quandoque alii etiam libri aut

scripta, de se *absolute* prohibita, permitti seu indulgeri possunt; ii nempe, quorum lectio aut retentio officii aut mercaturae causa vere necessaria est, aut saltem sine *gravi* incommodo (utrum ita sit, ipsi viderint; imo saepenumero jure meritoque dubitari potest) praetermitti nequit, dummodo necessitas seu incommodum istud — remota semper occasione proxima gravis peccati per media apta — proportionatum sit periculo fidei aut morum, quod inde incurritur vel aliis praebetur; aliis verbis, dummodo jus naturae, juxta superius dicta q. II. et inferius cap. VI. q. IV. dicenda, sit *undequaque* integrum ac salvum.

Ex secundo capite, sive *ob cessationem finis in communi*, non amplius urgere videtur quod antea in Regula VI. Trid. salubriter sancitum erat de controversiis Catholicos inter et haereticos vulgari idiomate agitatis; etenim cum ipsi haeretici hodiedum errores suos vulgari lingua spargere soleant, eadem lingua confutatio fiat, nihil obstare, quin potius multa suadere videntur. Cfr Perrone *de Fide, spe et char.* p. I n. 616, item Heymans op. saepius cit. n. 206. — Pari de causa, teste Perrone l. c. n. 617, permitti quoque possunt quidam haeticorum libri, etiam de religione ex professo tractantes, in quibus np. communi consensu nihil noxii continetur, quandoque etiam rei christianae ac catholicae utilia proferuntur. Exemplo sint: Tractatus de religione Hugonis Grotii, Systema theologicum Leibnitii, Historia Innocentii III ab Hurter adhuc acatholico exarata, Vita S. Greg. VII a Voigt edita, Epistolae Cobbet de reformatione Anglicana, et alia id genus plura. Secluso nempe subversionis periculo in communi, alter etiam prohibitionis finis, qui est improbis auferre ansam, perniciose typis demandandi [cfr cap. IV. q. VIII. 3)],

una simul cessare censetur: cum in casu dato ejusmodi opera haud pernicioso videantur.

Ex tertio capite, seu ex *dispensatione* legitime obtenta, libri aut scripta, etiam *absolute* caeteroquin prohibita, rite et licite legi ac retineri possunt, dummodo limitationes apponi solitae accurate servantur, et jus naturae omnimode, etiam quoad alios, in salvo sit.

R. ad IV. Quantum ad dispensationem praefatam, seu licentiam legendi libros prohibitos, quatuor prae ceteris animadvertenda sunt:

1° Cujus sit concedere ejusmodi licentiam? Juxta Const. Urb. VIII *Apostolatus officium* 2 Apr. 1631 ejusmodi licentia dari nequit nisi a S. Pontifice et Congr. Sancti Officii, aut specialiter deputatis ab ipsis. „Neque de caetero, sic dicitur ibidem, similes licentiae nisi a Congregatione Sancti Officii, dum singulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis concedantur“. Postero tempore idem jus attributum fuit S. Congregationi Indicis, habetque etiam Magister Sacri Palatii pro Roma ejusque districtu (confer Bouix *de cur. Rom.* p. 570). Caeteris vero personis, ipsis etiam Episcopis extra casum magnae necessitatis, fas non est, ejusmodi licentiam jure *proprio* concedere: imo, teste Ligorio L. VII n. 299, in Bullis Julii III *Cum meditatio*, Pauli IV *Quia in futurorum*, ac Pii IV *Cum pro munere*, ipsa quoque librorum vetitorum lectio iisdem interdicitur, praeterquam senioribus, et commissariis haereticae pravitatis.

Quaer. 2°. Utrum Episcopus, cui a Sede Apostolica specialis facultas *concedendi* memoratam licentiam, ad certum tempus, puta ad quinquennium, attributa fuit,

ejusmodi licentiam concedere valeat ultra tempus facultati suae praefinitum? Certum in primis est, ipsam *facultatem* concedendi licentiam — adjecta etiam facultate subdelegandi — cum Vicario Generali aut aliis idoneis sacerdotibus communicari non posse ultra tempus praefixum; hic profecto urget commune dictum: „nemo dat quod non habet.” — Certum praeterea est, ipsam etiam *licentiam* legendi etc. ab Episcopo non posse indefinite concedi, si forte ejusmodi concessio — prout aliquando contingit — eidem „ad tempus” solum permittatur. Cfr *Nouv. Rev. Théol.* T. II p. 659—661. — Ubi vero talis limitatio quoad modum concedendi licentiam in facultate quinquennali non est apposita, nihil ob stare videtur, quominus licentia ista ultra tempus facultati praefinitum concedatur aut protrahatur; ejusmodi quippe *licentia* naturam habet dispensationis, seu relaxationis legis in casu particulari; cujus proin duratio dimetienda non est ex tempore, quo *facultas* ipsam concedendi Episcopo fuerit impertita. Cogita hinc alias dispensationes, puta in voto, in irregularitate, in impedimenti matrimonii, etc. ab Episcopo ex simili facultate quinquennali tributas.

Nota. In praefatis supponitur, quod Episcopo, praeter potestatem legendi ac retinendi libros prohibitos, data sit facultas hujusmodi licentiam aliis concedendi. — Quodsi Episcopus ad certum tempus, v. g. quinquennium, facultate legendi ac retinendi, eamque in totum vel in parte aliis communicandi, *tantum* praeditus esset, res magis anceps videtur, et cum Reiffenstuel L. V. T. VII. n. 60, cui inter alios adstipulatur cl. Feije n. 617 *de imp. et disp. ed.* 2^a, dicendum forsitan est:

„tempore et casu, quo facultas legendi libros ... Ordinario specialiter concessa, de facto non amplius, quam per unum duntaxat, vel alterum annum durat, ipsemet non amplius habet potestatem per quinquennium legendi, et retinendi libros (prohibitos); ergo eam nec aliis ulterius concedere potest, juxta illud vulgatum: *Nemo potest dare, quod non habet.*”

Quaer. 3°. Utrum quis licentia legendi libros prohibitos, per Episcopum ex delegata facultate ipsi facta, uti queat extra propriam Dioecesim commorans? Praeclarus et doctissimus Suarez in Tract. *de leg.* L. VIII. Cap. XXVI. n. 12 ponit principium generale, quod viam demonstrat in resolutione hujus quaestionis tenendam. „Quando actus, ita scribit l. c., est prohibitus jure communi, et non particulari statuto alterius territorii, dispensatus a suo Episcopo circa talem actum, per particulare privilegium, potest licite uti tali privilegio extra territorium, nisi ex speciali ratione contingat dispensationem ad locum limitari.” Principii istius ratione habita, dicimus: 1° Vi licentiae de qua supra, licitum non esse extra propriam Dioecesim seu in alieno territorio legere aut retinere libros, ibidem statuto *particulari* forsan prohibitos. 2° Ejusmodi licentiam satis esse, ut quis ubique locorum legat libros jure *communi* prohibitos, quando Episcopus ex speciali facultate sibi facta eandem absque restrictione ad locum seu Dioecesim rite concessit. Eo sensu cum Heymans *de eccl. lib. proh.* n. 343 dici potest: „licentia haec personalis est, adeoque personam legentis quocumque comitatur; ita ut, vi licentiae Roma obtentae, nec minus, ut videtur, si ab Episcopo, vi quinquennialium, sine restrictione concedatur, libros, Romae prohibitos,

ubique legere concessum intelligatur." 3° Memoratam licentiam non sufficere, ut quis extra Dioecesim legat aut retineat libros jure communi vetitos, quandocumque a concedente ad Dioecesim restringatur, puta si in formula dispensationis haec aut similis clausula apponitur: „ita tamen ut libri ex nostra Dioecesi non efferantur." 4° Utrum vero Episcopi istiusmodi licentiam illimitate, aut limitate tantum, impertire queant, pendet ex tenore facultatis, qua praediti sunt. — Quantum vero ad clausulam in facultatibus quinquennialibus apponi solitam: „utendi iisdem facultatibus in locis tantum ejus (Episcopi) spirituali jurisdictioni subjectis", non una est DD. sententia. Sunt qui velint eam nihil indicare aliud quam ut exerceantur erga Dioecesanos; putant alii, iisdem Episcopum uti non posse nisi in sua Dioecesi existat; alii tandem requirunt subditi quoque existentiam in Dioecesi. Cfr Feye *de imp. et disp.* n. 547. Verum, utcumque res illa se habeat, hoc quidem attento Decreto S. Off. 22 Nov. 1865 (quod referunt *Acta apud S. Sedem* T. II. p. 670 sq.) in comperto videtur esse, memoratam clausulam non respicere *usum* licentiae obtentae, sed ipsam licentiae seu dispensationis *concessionem*; adeoque in casu, de quo agimus, personam, cui ab Episcopo, caeteroquin legitime, *licentia* libros vetitos legendi ac retinendi absque restrictione ad locum fuerit impertita, eadem etiam extra Dioecesim licite uti posse.

Quaer. 4° quid in licentia alicui data legendi libros prohibitos, significetur clausula apponi solita „ad effectum eos impugnandi"? Verba ista non continent conditionem sine qua non, qua np. non posita, quis excideret facultate sibi facta; sed sensus illorum plurimorum iudicio mere *modalis* est, quo scilicet exprimitur

concessionis motivum, seu finis a concedente secundario intentus: consequenter, si quis v. g. eos legat ex mera curiositate, propterea dici nequit venia sibi data destitui aut ea graviter abuti. Cfr Ligorio L. VII. n. 291, item Heymans *de eccl. lib. proh.* n. 345.

Caput VI.

De regula seu agendi norma a Parochis et Confessariis in muneris sibi impositi executivae practice sectanda.

- I. Quaenam in praesenti materia Minister sacer *generatim* comminisci debeat?
- II. Quid Confessario, poenitente hac de re se accusante, vel ipsum consulente, speciatim attendendum seu agendum sit, ut ipsum pro munere suo rite dirigat?
- III. An et quando, tacente poenitente quem Confessarius vetitis scriptis irretitum merito suspicatur, ipse etiam Confessarius tacere possit vel debeat; aut contra in poenitentis vel aliorum gratiam interrogare teneatur de iis, quae terit, scriptis? addendo 2) quid consequenter eidem Confessario, aliunde de poenitentis agendi ratione moraliter certo, praestandum sit in hoc aut simili casu: vir quidam catholicus, quaevis scripta, etiam pessima diaria continue legere solitus, ea de re in confessione Sacramentali ne verbum dicit, sibi persuadens, seu bona fide

existimans, hoc ipsum ob artis typographicae libertatem sic tuto fieri posse?

- IV. Quaenam omni in casu, etiam iis qui officii aut mercaturae causa libris vel scriptis de se vetitis vix aut ne vix carere possunt, imo et illis qui licentiam legendi libros prohibitos rite obtinere, ex ipso juris naturalis dictamine attendenda seu curanda sint; adeoque data occasione per Confessarium iisdem inculcari debeant?

R. ad I. Tria sunt, quae hac in re Minister sacer pro recta muneris sui adimptione generatim comminisci debet:

1° Juxta gravissimum monitum, quod cum S. Alphonso proponit Gury *Theol. T. II. n. 985*, in praesenti materia ordinarie expedire rigidiores opiniones sequi. Profecto si universe verum est, hinc specialiter urget dictum sancti istius viri, quem nuper Pius IX Doctoris laurea condecoravit. „Ubi agitur (sic scribit in *Prax. Conf. n. 65*) de periculo peccati formalis, Confessarius quanto magis rigorem cum poenitente adhibebit, tanto magis ejus saluti proderit; et contra, tanto magis cum illo immanis erit, quanto magis benignus erit in permittendo”.

2° Fidelium esse in his quae librorum lectionem, etc. respiciunt, Confessarii mandatis obsequi. S. Cong. Inq. anno 1832 ab Episcopis Helvetiae interrogata: „An fideles, salva conscientia, legere possint Ephemerides vel libros, qui censuram Ordinarii non subierunt? Resp. Recurrant ad Confessarium”. Cfr Gury l. c.

3° In ipsa fidelium directione, quemadmodum in proemio hujus Tractatus cum ipso Conc. Prov. notatum fuit, *prudenti zelo* procedendum esse; atque adeo a Ministro sacro rationem habendam esse, tum prohibitionis ecclesiasticae ac divinae quae in casu adest, tum causarum excusantium quae forte interveniunt, tum dispositionis ipsius personae, quaecum res agitur, an np. in bona aut mala fide degat, an cum fructu admoneri possit nec ne, etc., tum etiam modi, quo quis vetitis scriptis irretitus fuerit; inde enim practica agendi norma in casu particulari tota dependet, prout ex sequentibus palam fiet magis.

R. ad II. 1° Confessarius tali in casu primo videre debet, an ea, de quibus poenitens se accusat, aut ipsum consulit, *in se* fortasse licita sint, aut saltem ob justam aliquam causam (de qua supra cap. V. q. III.) a gravi peccato excusari queant; an contra jure naturali vel ecclesiastico *de se* graviter vetita sint, quin habeatur justa excusationis ratio. In prima hypothesisi factum, de quo agitur, simpliciter concedi aut saltem metu gravioris peccati permitti poterit, dummodo N. B. jus *naturae* undequaque salvum seu in tuto sit. (Infra q. IV). In altera hypothesisi eidem (Confessario) sedulo cavendum est, ne similia umquam *approbet* aut *positive* indulgeat.

2° Quodsi forte in posteriori hypothesisi *rationabilis* quaedam (non tamen per se excusans) videatur subesse ratio legendi retinendique libros de se prohibitos, procurari poterit licentia seu dispensatio legendi libros prohibitos, quae certe in hujusmodi rerum adjunctis, sub debita cautione, non denegabitur. Dum vero, nec justa excusationis causa, nec rationabile dispensationis motivum, cen-

setur adesse, poenitentis actio, puta lectio, retentio, etc. librorum hujusmodi, pro viribus *impediri* debet, aut saltem metu majoris mali *tolerari* tantum poterit.

3° *Impediri* debet (in casu quem supponimus): a) quando poenitens prohibitionis, etiam ecclesiasticae tantum, probe est conscius, aut saltem de ea fundate dubitat. b) Dum inscius aut ignarus est prohibitionis; attamen cum spe fructus, aut saltem sine metu majoris mali commode admoneri potest. c) Qualiscumque fuerit poenitentis dispositio, ubi agitur de libris aut scriptis fidei aut moribus valde noxiis (quorum principaliora superius cap. V. q. II indicata sunt); praesertim si ejusmodi libros aut scripta continue aut saepius legat, vel ad ea, scribendo, imprimendo, edendo, divulgando, nomen dando, aut alias, vere et efficaciter cooperetur. Verum enim vero talis agendi ratio, quin justa (uti supponitur in casu) excusationis causa subsit, si modo fidei integritatem aut morum honestatem actu non laedat, saltem regulariter juxta illud Ecclⁱ III. 27 *qui amat periculum, in illo peribit*, ita periculosa est, atque ideo jure naturali, nedum ecclesiastico, sic vetita ac prohibita, ut nesciam quo titulo aut motivo a gravi peccato excusaretur, aut certe a Confessario, cujus qua medici etiam est poenitentem suum a lapsu praeservare, tuto ac licite permitteretur. Latius infra q. III. R. 3° litt. c.

4° *Tolerari* poterit (in eodem semper casu, de quo supra): si ab una parte libri aut scripta, de quibus agitur, de se valde noxia non sint, vel alia conditio superius supposita defuerit, puta quod obiter aut raro legantur, vel ad ea vere et efficaciter non concurratur; et ab altera parte ipsemet poenitens in bona fide degens,

cum spe fructus admoneri non possit, sed majora potius mala ex illius admonitione timenda sint. Caeterum etiam hoc in casu — quemadmodum bene notant Theologi — Confessarii est, poenitentem suum monitis ac suasionibus eò adducere, ut Ecclesiae disciplinam (superius cap. IV traditam) quoad librorum impressionem, lectionem, retentionem, etc. in omnibus ad amussim servet, aut saltem nihil faciat in contrarium, quin vera excusationis causa (de qua supra cap. V. q. III.) in casu particulari subsit.

R. ad III. Quaestio haec (quae alibi in *Responsis* anni 1872 p. 294 seq. pertractata fuit) intime connectitur cum duplici Confessarii munere, procurandi scilicet confessionis integritatem, et instruendi poenitentem qui in ignorantia aut errore degit contra legem vel obligationem in materia gravi (qua de re videri possunt Dens *de Sac. Poen.* n. 154; Theol. Mechl. *de Poenit.* n. 59 et 102; Ligorio L. VI. n. 608 seq.; item Gury *Theol.* T. II. n. 610 seq.) Ejusdem vero resolutio pendet plurimum, tum a modo seu ratione, qua quis istiusmodi scriptis irretitus est, — tum a causa seu motivo, ob quod talia scripta ab ipso teruntur, — tum a periculo ac scandalo, quod inde subit aut aliis praebet, — tum etiam a diversa poenitentis dispositione, an np. versetur in bona aut mala fide, utrum diligens aut negligens fuerit in conscientiae examine, an monitis Confessarii sit obtemperaturus nec ne, etc. Sit itaque

1° Confessarius *tacere potest*, dum omnibus serio perpensis, habita praesertim ratione dispositionis ipsius poenitentis, prudenter judicat, poenitentis reticentiam a gravi culpa excusari posse, et aliunde nihil haberi, cujus ratione

secundum infra dicenda sub 3^{io} litt. b. et c. interrogatio seu admonitio fieri debeat.

2° In praefatis rerum adjunctis tacere etiam *debet*, si forsan ex poenitentis admonitione nullus fructus sperari possit; sed potius majora mala metuenda sint.

3° Confessarius in poenitentis aut aliorum gratiam *interrogare tenetur*: a) quando probe novit, vel etiam merito ac fundate putat, poenitentis reticentiam ob neglectum examinis aut aliam ejusmodi causam a gravi culpa excusari non posse. „Quodsi Confessarius, ita scribit Bened. XIV in Encycl. 26 Junii 1749 § 19, probe norit (etiam per probabilem conjecturam tantum, uti patet ex contextu) poenitentem aliquibus peccatis gravari, quae nondum aperuit, sive ex oblivione, quod imos conscientiae recessus non satis exploraverit, sive ex crassiori ignorantia, quae tamen culpa non vacat, cum putet sibi licere, quod reipsa nefas est; e re erit Confessarii, ne alioquin necessaria integritate confessio fraudetur, caute ac prudenter in memoriam poenitentis revocare, quae omisit, illumque monere ac corrigere, ut rite comparatus sacramenti Poenitentiae fructum percipiat.” — b) Dum fundate putat, reticentiam peccati in se graviter mali ob poenitentis ignorantiam seu bonam fidem a mortali culpa excusari quidem posse; ipsum vero talem esse, qui de pravitate actionis suae cum spe fructus, aut certe absque periculo majoris mali, commode admoneri queat. Ratio est, quod Confessarius, ut minister Dei et medicus animarum, peccata etiam materialia impedire teneatur, quotiescumque sine gravi incommodo id fieri potest. — c) Dum merito ac fundate suspicatur, ipsum poenitentem, qualiscumque sit ejusdem dispositio, iis quae terit scriptis in fide aut moribus reapse grave detrimentum pati, vel

proximo perdendae fidei aut morum integritatis periculo exponi, vel etiam ex suo silentio in pravo opere obfirmatum iri cum gravi aliorum scandalo. Enim vero licet confessarius justa de causa aliquando permittere possit *periculum* peccati, remota tamen occasione proxima per media apta; numquam certe (nisi forte ad breve tempus, si np. admonitio hîc et nunc sine fructu fieret, et praevideretur brevi facienda cum successu) permittere poterit peccatum formale in suo poenitente, vel ipsum in occasione proxima gravis peccati relinquere, vel illum suo silentio obfirmare in malo cum aliorum, forte etiam prolium aut domesticorum, scandalo. Bona autem fides ex parte poenitentis — qua de causa metu majoris mali nonnumquam in ipso etiam tribunali poenitentiae plura indulgenda aut connivenda sunt — in praedictis rerum circumstantiis vix aut ne vix supponi potest, aut certe a confessario permitti nequit. „Cum poenitens, ita Bened. XIV l. c. §. 20, aut crimina ignoret, quae tamen nosse debet; aut in iis versetur facti circumstantiis, quae Confessario dissimulante, peccatorem in pravo opere obfirmant, non sine aliorum scandalo. . . . hisce in casibus concors Theologorum sententia est, confessarium teneri monitis ac interrogationibus poenitenti opem ferre.” Dein (quibusdam interpositis de obligatione Confessariorum admonendi superiores, qui officio suo desunt) idem Pontifex hoc modo pergit: „quae quidem saluberrima sententia pari jure eos omnes Confessarios perstringit, qui poenitentes audiunt, quorum mores ac vitae exempla in proxima peccati occasione versantur, . . . neque interim ulla tanguntur cura, ut miserum criminosaе vitae statum aperiant”. Vide etiam Gury T. II n. 611, ubi similia cum S. Ligorio statuuntur, item Labis in opere

Le Libéralisme, la Francmaç. et l'Eglise Cath. ch. VII
§ 4. n. 3.

2) Agendi norma, quam Confessarius in casu posito tenere debet, ex iis quae superius generatim statuta sunt, prono alveo descendit. Primo quidem praetensa artis typographicae libertas, qua vir iste morem suum cohonestare cupit, a Sede Apostolica iterato condemnata ac reprobata est; vide inter alia Litt. Encycl. Greg. XVI *Mirari vos* 15 Aug. 1832, item Pii IX *Quanta cura* 8 Dec. 1864; illa igitur qua talis (alia autem causa in casu non allegatur) a peccato eximere nequit, sed potius juxta effatum Principis Apostolorum habenda est *quasi velamen malitiae*. I. Epist. II. 16. Deinde quod vir iste sibi persuadeat, seu bona fide existimet, specioso libertatis titulo quaevis scripta, etiam pessima diaria, tuto et licite legi posse, error aut deceptio est, quam confessarius in hujusmodi facti specie nullo pacto permittere aut dissimulare licite potest. Nam, seclusa etiam prava cooperatione in alterius peccato — quae tamen regulariter aderit, tum ob sustentationem talium scriptorum, tum ob scandalum, quod alii, forsitan etiam proles et domestici, inde patiuntur — illud quidem experientia teste compertum est, *continuum* quorumvis scriptorum, etiam pessimorum diariorum, lectionem absque necessitate aut justa causa (prout in casu supponitur) fieri non posse, quin fidei aut morum jactura fiat, aut certe gravissimum aberrationis et subversionis periculum incurratur. Id quod Pius VI in Litt. Encycl. 25 Dec. 1775 de impiis scriptoribus sui temporis attestatur, pari, imo majori jure coaetaneis nostris applicandum est. „Fraudenti isti sapientes, sic legitur ibidem, tantam dogmatum perversitatem iis verborum ac sententiarum lenociniis emolliunt et oc-

cultant, ut infirmiores (qui plurimi sunt) quasi quadam esca capti, miserandum in modum irretiti, aut fidem prorsus abjiciant, aut labefactari magnopere sinant." Non potest ergo Confessarius ejusmodi virum in tali opinione relinquere, sed pro munere suo ipsum instruere debet de pravitate actionis suae, periculumque proponere, cui inani libertatis titulo sese voluntarie objicit. Denique dissimulante Confessario, vir iste haud dubie in pravo opere obfirmaretur non sine aliorum scandalo; monente autem Confessario, etsi in praesenti timendum forte sit, ne pro majori scientia majori peccato se commaculet, sperare tamen licet, fore, ut postea, adjuvante Domino, ad meliorem frugem se recipiat.

R. ad IV. Ubi agitur de librorum prohibitorum lectione, retentione, etc. omni in casu tria sunt, quae ex ipso juris naturalis praescripto serio attendenda diligenterque curanda sunt: 1° Numquam dari veram causam, ut quis tali agendi ratione, utut necessaria, fidei aut morum jacturam faciat, vel — quod idem est — in occasione proxima graviter peccandi permaneat. [Confer dicta cap. V. q. II. 2)]. 2° Si qui officii aut mercaturae causa, aliove simili titulo, ejusmodi libris aut scriptis sine *gravi* incommodo fortasse carere nequeant; illud saltem omnino requiri et exigi, ut periculum fidei ac morum absit, aut certe per media opportuna fiat remotum. 3° Sedulo prospiciendum atque cavendum esse, etiam iis qui licentiam legendi libros prohibitos rite obtinuerunt, ne domesticis aut aliis quibuscumque personis damnum spirituale inde oriatur. Referre hic lubet, quid rei istius respectu edixerint Episcopi Belgii in *Past. Instruct.* 5 Aug. 1843. „Lorsque dans l'intérêt de la

science, sic dicitur ibidem § 6. n. IV, ou pour l'accomplissement des devoirs d'une profession, d'un état honnête, des fidèles croiront nécessaire de lire ou de consulter soit un *livre*, soit un *journal*, ou quelque autre *publication périodique*, utile en partie à ceux qui cultivent cette science ou exercent cet état, cette profession, mais en partie dangereuse pour les principes religieux ou les moeurs, ils devront s'adresser à leurs curés ou à leurs confesseurs, afin d'obtenir par leur intermédiaire la permission requise Ceux qui auront obtenu cette permission, devront toujours prendre les précautions nécessaires pour qu'il n'en résulte aucun dommage ni pour eux, ni pour les personnes de leur maison."

A. M. D. G.

Appendix I.

Spectans ad quaest. II. capitis IV.

Regulae Indicis

SACROSANCTAE SYNODI TRIDENTINAE JUSSU EDITAE.

REGULA I.

Libri omnes, quos ante annum MDXV aut Summi Pontifices, aut Concilia oecumenica damnarunt, et in hoc Indice non sunt, eodem modo damnati esse censeantur, sicut olim damnati fuerunt.

REGULA II.

Haeresiarcharum libri, tam eorum, qui post praedictum annum haereses invenerunt, vel suscitaverunt, quam qui haereticorum capita, aut duces sunt vel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zwinglius, Calvinus, Balthasar Pacimontanus, Schwenckfeldius, et his similes, cujuscumque nominis, tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur.

Aliorum autem haereticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur.

Qui vero de Religione non tractant, a Theologis Catholicis, jussu Episcoporum, et Inquisitorum examinati, et approbati, permittuntur.

Libri etiam catholice conscripti, tam ab illis, qui postea in haeresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiae gremium rediere, approbati a Facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicae, vel ab Inquisitione generali, permitti poterunt.

REGULA III.

Versiones Scriptorum etiam Ecclesiasticorum, quae haecenus editae sunt a damnatis Auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur.

Librorum autem veteris Testamenti versiones, viris tantum doctis, et piis, iudicio Episcopi concedi poterunt; modo huiusmodi versionibus, tanquam elucidationibus Vulgatae editionis, ad intelligendam sacram Scripturam, non autem tanquam sacro textu utantur.

Versiones vero novi Testamenti ab Auctoribus primae Classis hujus Indicis factae, nemini concedantur, quia utilitatis parum, periculi vero plurimum lectoribus ex earum lectione manare solet.

Si quae vero annotationes cum huiusmodi, quae permittuntur, versionibus, vel cum Vulgata editione circumferuntur, expunctis locis suspectis a Facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicae, aut Inquisitione generali, permitti eisdem poterunt quibus et versiones.

Quibus conditionibus totum volumen Bibliorum, quod vulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes ejus, concedi viris piis, et doctis poterunt.

Ex Bibliis vero Isidori Clarii Brixiani prologus, et prolegomena praecedantur; ejus vero textum, nemo textum Vulgatae editionis esse existimet.

REGULA IV.

Cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri; hac in parte iudicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi, vel Confessarii Bibliorum, a Catholicis Auctoribus versorum, lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex huiusmodi lectione non damnum, sed fidei, atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant.

Qui autem absque tali facultate ea legere, seu habere praesumpserit, nisi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorum absolutionem percipere non possit.

Bibliopolae vero, qui praedictam facultatem non habenti Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium, in usus pios ab Episcopo convertendum, amittant; aliisque poenis pro delicti qualitate, ejusdem Episcopi arbitrio, subiaceant.

Regulares vero, nonnisi facultate a Praelatis suis habita, ea legere, aut emere possint.

REGULA V.

Libri illi, qui haereticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, ejusmodi sunt Lexica, Concordantiae, Apophthegmata, Similitudines, Indices, et hujusmodi, si quae habeant admixta, quae expurgatione indigeant, illis Episcopi, et Inquisitoris, una cum Theologorum Catholico- rum consilio sublati, aut emendati, permittantur.

REGULA VI.

Libri vulgari idiomate de controversiis inter Catholicos, et Haereticos nostri temporis disserentes, non passim permittantur, sed idem de iis servetur, quod de Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est.

Qui vero de ratione bene vivendi, contemplandi, confitendi, ac similibus argumentis vulgari sermone conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non est cur prohibeantur; sicut nec sermones populares vulgari lingua habiti.

Quod si haecenus, in aliquo regno, vel provincia, aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla contineant, quae sine delectu ab omnibus legi non expediat; si eorum Auctores Catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo, et Inquisitore poterunt.

REGULA VII.

Libri, qui res lascivas, seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum fidei, sed et morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur; et qui eos habuerint, severe ab Episcopis puniantur.

Antiqui vero ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam, et proprietatem, permittuntur: nulla tamen ratione pueris praelegendi erunt.

REGULA VIII.

Libri, quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quae ad haeresim, seu impietatem, divinationem, seu superstitionem spectant, a Catholicis Theologis, Inquisitionis generalis auctoritate, expurgati, concedi possunt.

Idem judicium sit de prologis, summariis, seu annotationibus, quae a damnatis Auctoribus, libris non damnatis appositae sunt; sed posthac nonnisi emendati excudantur.

REGULA IX.

Libri omnes, et scripta Geomantiae, Hydromantiae, Æromantiae, Pyromantiae, Onomantiae, Chiromantiae, Necromantiae, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicae, prorsus rejiciuntur.

Episcopi vero diligenter provideant, ne Astrologiae judiciariae libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quae ab humana voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare audent.

Permittuntur autem judicia, et naturales observationes, quae navigationis, agriculturae, sive medicae artis juvandae gratia, conscripta sunt.

REGULA X.

In librorum, aliarumve scripturarum impressione servetur, quod in Concilio Lateranensi sub Leone X, Sess. X, statutum est.

Quare si in alma urbe Roma liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium Summi Pontificis, et sacri Palatii Magistrum, vel personas a Sanctissimo Domino Nostro deputandas, prius examinetur.

In aliis vero locis ad Episcopum, vel alium habentem scientiam libri, vel scripturae imprimendae, ab eodem Episcopo deputandum, ac Inquisitorem haereticae pravitatis ejus civitatis, vel dioecesis, in qua impressio fiet, ejus approbatio, et examen pertineat, et per eorum manum, propria subscriptione, gratis, et sine dilatione imponendam, sub poenis, et censuris in eodem decreto contentis, approbetur; hac lege, et conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, et manu auctoris subscriptum, apud examinatorem remaneat.

Eos vero, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati, probatique fuerint, iisdem poenis subjici debere judicarunt Patres deputati, quibus impressores; et qui eos habuerint, et legerint, nisi auctores prodiderint, pro auctoribus habeantur.

Ipsa vero hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, et in fronte libri, vel scripti, vel impressi, authentice appareat; probatioque, et examen, ac caetera gratis fiant.

Praeterea in singulis civitatibus, ac dioecesibus, domus, vel loci, ubi ars impressoria exercetur, et bibliothecae librorum venalium saepius visitentur a personis ad id deputandis ab Episcopo, sive ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore haereticae pravitatis, ut nihil eorum, quae prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

Omnes vero librarii, et quicumque librorum venditores

habeant in suis bibliothecis Indicem librorum venalium, quos habent, cum subscriptione dictarum personarum; nec alios libros habeant, aut vendant, aut quacunque ratione tradant, sine licentia eorundem Deputatorum, sub poena amissionis librorum, et aliis arbitrio Episcoporum, vel Inquisitorum imponendis; emptores vero, lectores, vel impressores, eorundem arbitrio puniantur.

Quod si aliqui libros quoscunque in aliquam civitatem introducant, teneantur iisdem personis deputandis renunciare; vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, ministri publici ejus loci praedictis personis significant, libros esse adductos.

Nemo vero audeat librum, quem ipse, vel alius in civitatem introduxit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, et habita licentia a personis deputandis, aut nisi notorie constet, librum jam esse omnibus permissum.

Idem quoque servetur ab haeredibus, et exequutoribus ultimarum voluntatum, ut libros a defuncto relictos, sive eorum Indicem, illis personis deputandis afferant, et ab iis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacunque ratione eos transferant.

In his autem omnibus, et singulis poena statuatur, vel amissionis librorum, vel alia, arbitrio eorundem Episcoporum, vel Inquisitorum, pro qualitate contumaciae, vel delicti.

Circa vero libros, quos Patres deputati aut examinarunt, aut expurgarunt aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus exenderent, concesserunt, quidquid illos statuisset constiterit, tam Bibliopolae, quam ceteri observent.

Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus, secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis regnis, aut provinciis, vel diocesis expedire judicaverint.

Ceterum nomina cum librorum, qui a Patribus deputatis purgati sunt, tum eorum, quibus illi hanc provinciam dederunt, eorumdem deputatorum Secretarius Notario sacrae universalis Inquisitionis Romanae descripta, Sanctissimi Domini Nostri jussu tradat.

Ad extremum vero omnibus Fidelibus praecipitur, ne quis audeat contra harum Regularum praescriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere.

Quod si quis libros Haereticorum, vel cujusvis auctoris scripta, ob haeresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat.

Qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, praeter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.

OBSERVATIONES

AD REGULAM QUARTAM ET NONAM

CLEMENTIS Papae VIII

JUSSU FACTAE.

CIRCA QUARTAM REGULAM.

Animadvertendum est circa suprascriptam quartam Regulam Indicis fel. rec. Pii Papae IV nullam per hanc impressionem, et editionem de novo tribui facultatem Episcopis, vel Inquisitionibus, aut Regularium Superioribus, concedendi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari lingua edita, cum hactenus mandato, et usu sanctae Romanae, et universalis Inquisitionis sublata eis fuerit facultas concedendi hujusmodi licentias legendi, vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias sacrae

Scripturae, tam novi, quam veteris Testamenti partes, quavis vulgari lingua editas.

ADDITIO.

Quod si hujusmodi Bibliorum versiones vulgari lingua fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae cum annotationibus desumptis ex sanctis Ecclesiae Patribus, vel ex doctis, catholicisque viris, conceduntur. *Decr. Sac. Congregationis Ind. 13 Junii 1757.*

CIRCA NONAM REGULAM.

Circa Regulam nonam ejusdem Indicis ab Episcopis, et Inquisitoribus Christifideles sedulo admonendi sunt, quod in legentes, aut retinentes contra Regulam hanc libros hujusmodi Astrologiae judiciarum, divinationum, et sortilegiorum, rerumque aliarum in eadem Regula expressarum, procedi potest, non modo per ipsos Episcopos, et Ordinarios, sed etiam per Inquisitores locorum, ex Constit. fel. rec. Sixti Papae Quinti contra exercentes Astrologiae judiciarum artem, et alia quaecumque divinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes, promulgata, sub Dat. Romae apud Sanctum Petrum, Anno Incarnat. Domini MDLXXXVI Nonis Januarii, Pontificatus sui Anno primo.

DE THALMUD ET ALIIS LIBRIS HEBRAEORUM.

Quamvis in Indice praedicti Pii Papae quarti, Thalmud Hebraeorum, ejusque glossae, annotationes, interpretationes, et expositiones omnes prohibeantur; sed quod, si absque nomine Thalmud, et sine injuriis, et calumniis in Religionem Christianam aliquando produissent, tolerarentur: quia tamen Sanctissimus Dominus Noster Dominus Clemens Papa VIII per suam Constitutionem contra impia scripta, et libros Hebraeorum, sub Dat. Romae apud Sanctum Petrum, Anno Incarnat. Dom. MDXCII pridie Kal. Martii, Pontificatus sui anno secundo, illos prohibuit, atque damnavit: mens ipsius non est, eos propterea

nullatenus etiam sub illis conditionibus permittendi, aut tolerandi; sed specialiter, et expresse statuit, et vult, ut hujusmodi impii Thalmudici, Cabalistici, alique nefarii Hebraeorum libri omnino damnati, et prohibiti maneant, et censeantur; atque super eis, et aliis libris hujusmodi praedicta Constitutio perpetuo et inviolabiliter observetur.

DE LIBRO MAGAZOR.

Ad haec sciant Episcopi, Ordinarii, et Inquisitores locorum, librum Magazor Hebraeorum, qui continet partem officiorum et caeremoniarum ipsorum, et Synagogae, Lusitanica, Hispanica, Gallica, Germanica, Italica, aut quavis alia vulgari lingua, praeterquam Hebraea, editum, jamdiu ex speciali decreto rationabiliter prohibitum esse. Idcirco provideant, illum nullatenus permitti, aut tolerari debere, nisi Haebraica lingua praedicta.

OBSERVATIONES

AD REGULAM DECIMAM

ALEXANDRI Papae VII

JUSSU ADDITAE.

Observandum est circa Regulam decimam, quod degentes in statu Sedi Apostolicae mediate vel immediate subjecto, non possunt transmittere libros a se compositos, alibi imprimendos, sine expressa approbatione, et in scriptis Eminentissimi, ac Reverendissimi D. Cardinalis Sanctissimi Domini Nostri Vicarii, et Magistri sacri Palatii, si in Urbe; si vero extra Urbem existant, sine Ordinarii loci illius, sive ab his deputatorum facultate et licentia, Operi infigenda.

Qui vero super impressionem librorum, ordinariam, aut delegatam auctoritatem exercent, dent operam, ne ad examen li-

brorum hujusmodi, personas affectui Auctorum quomodolibet addictas, praesertim vero propinquitate illos, aut alia, quantumvis a longe petita ea sit (veri, et sinceri judicii corruptrice) necessitudine contingentes admittant: super omnia autem ab oblati sibi in hanc operam per eosdem Auctores censoribus caveant; sed iis demum utantur, quos doctrina, morumque integritate probatos, ab omni suspitione gratiae intactos, ac si fieri potest, Auctoribus ipsis ignotos, et unius boni publici, Deique gloriae studiosos cognoverint. Quo vero ad auctores Regulares, cujuscumque Ordinis, et Instituti sint, illud praeterea observandum, ut ne eorum scripta, vel opera aliis ejusdem Instituti Regularibus examinanda committantur, sed alterius Ordinis, et Instituti viri pii, doctique, et a partium studio, atque ab amoris, et odii stimulis prorsus remoti, eligantur: per hoc autem non tollitur, quin intra eorundem Regularium Ordinem, per Religiosos ejusdem Ordinis, Superiorum suorum jussu, praefati libri examinari debeant.

Appendix II.

Pertinens ad quaest. III. capitis IV.

Instructio

PRO IIS, QUI LIBRIS TUM PROHIBENDIS TUM
EXPURGANDIS, TUM ETIAM IMPRIMENDIS, DILIGENTEM,
AC FIDelem, UT PAR EST, OPERAM SUNT DATURI,

CLEMENTIS VIII

AUCTORITATE REGULIS INDICIS ADJECTA.

Ad Fidei Catholicae conservationem non satis est, quinam ex jam editis libris damnatae lectionis sint, cognoscere (quod Indice, et Regulis confectis per Patres a generali Tridentina Synodo delectos praecipue sancitum est), nisi illud etiam caveatur, ne vel iidem denuo pullulent libri, vel similes alii emergant, et propagentur, qui incautas Fidelium mentes occulto veneno inficientes, justa, ac merita damnatione digni judicentur.

Ut igitur quicumque posthaec, seu veteres, seu novi libri edentur, quam maxime puri, et tam in iis, quae ad fidem, quam quae ad mores pertinent, incontaminati existant, quid circa malorum librorum interdictionem, ad eos penitus abolendos, tam ab Episcopis, et Inquisitoribus, quam a ceteris, quorum ad id in Ecclesia Dei studium valere, et auctoritas potest (praeter ea, quae Tridentinorum Patrum Regulis supradictis decreta sunt), publica utilitas exigit, capitibus infra positis, diligentius sancitur, iisdemque statuitur, quae omnino in posterum, tum ab iisdem Episcopis, et Inquisitoribus, aliisque, ut praefertur, in malorum librorum interdictione, et abolitione, tum a correctoribus in librorum, ac ceterorum quo-

rumcumque scriptorum correctione, atque emendatione, tum a typographis in ipsorum librorum impressione (poena pro arbitrio Episcopi, et Inquisitoris adversus eosdem typographos constituta) inviolate sunt observanda.

DE PROHIBITIONE LIBRORUM.

§ I.

Curent Episcopi, et Inquisitores, ut statim atque hic Index fuerit publicatus, eorum jurisdictioni subjecti ad ipsos descripta singillatim deferant nomina librorum omnium, et singulorum, quos apud se in eodem Indice prohibitos quisque reperiet.

Ad hujusmodi vero libros sic significandos, infra certum tempus ab Episcopo, vel Inquisitore praescribendum omnes eujuscumque gradus, et conditionis extiterint, sub gravi poena, eorum arbitratu infligenda, teneantur.

Romae vero haec omnia, certo a se, propositis edictis, praescribendo tempore, praestari curabit sacri Palatii Magister.

§ II.

Si qui erunt, qui librum unum, aut plures ex prohibitis, qui ad praescriptum Regularum permitti possunt, certa aliqua ex causa potestatem sibi retinendi, aut legendi fieri ante expurgationem desiderent, concedendae facultatis, extra Urbem jus erit penes Episcopum, aut Inquisitorem; Romae, penes Magistrum sacri Palatii.

Qui quidem gratis eam, et scripto manu sua subsignato tribuent, de triennio in triennium renovandam; ea in primis adhibita consideratione, ut nonnisi viris dignis, ac pietate, et doctrina conspicuis, cum delectu, ejusmodi licentiam largiantur; iis autem in primis, quorum studia utilitati publicae, et sanctae Catholicae Ecclesiae usui esse, compertum habuerint.

Qui inter legendum quaecumque repperint animadversione digna, notatis capitibus, et foliis, significare Episcopo, vel Inquisitori teneantur.

§ III.

Illud etiam Catholicae fidei conservandae necessitas extra Italiam, maxime cum ab Episcopis, et Inquisitoribus, tum a publicis Universitatibus, omni doctrinae laude florentibus postulat, ut eorum librorum Indicem confici, et publicari curent, qui per eorum regna, atque provincias, haeretica labe infecti, ac bonis moribus contrarii vagantur, sive illi propria nationis, sive aliena lingua, conscripti fuerint.

Utque ab eorum lectione, seu retentione, certis poenis, ab eisdem Episcopis, et Inquisitoribus propositis, eorundem regnorum, ac provinciarum homines arceant.

Ad quod exsequendum Apostolicae Sedis Nuntii, et Legati extra Italiam, eosdem Episcopos, Inquisitores, et Universitates, sedulo excitare debebunt.

§ IV.

Iisdem Apostolici extra Italiam Nuntii, sive Legati, nec non in Italia Episcopi, et Inquisitores, eam curam suscipient, ut singulis annis catalogum diligenter collectum librorum in suis partibus impressorum, qui aut prohibiti sint, aut expurgatione indigeant, ad sanctam Sedem Apostolicam, vel Congregationem Indicis ab illa deputatam, transmittant.

§ V.

Episcopi, et Inquisitores, seu ab iisdem subdelegati, et deputati, tam in Italia, quam extra, penes se habeant singularum nationum Indices; ut librorum, qui apud illas damnati, ac prohibiti sunt, cognitionem habentes, facilius prospicere possint, an etiam a suae jurisdictionis terris eosdem recognitos arcere, vel retinere debeant.

§ VI.

In universum autem de malis, et perniciosis libris id declaratur, atque statuitur, ut qui certa aliqua lingua initio editi, et deinde prohibiti, ac damnati a Sede Apostolica sunt, iidem quoque in quaecumque postea vertantur linguam, censeantur ab eadem Sede, ubique gentium, sub eisdem poenis interdicti, et damnati.

DE CORRECTIONE LIBRORUM.

§ I.

Habeant Episcopi, et Inquisitores conjunctim facultatem quoscumque libros juxta praescriptum hujus Indicis expurgandi, etiam in locis exemptis, et nullius: ubi vero nulli sunt Inquisitores, Episcopi soli.

Librorum vero expurgatio nonnisi viris eruditione, et pietate insignibus committatur, iique sint tres; nisi forte, considerato genere libri, aut eruditione eorum, qui ad id deligentur, plures, vel pauciores judicentur expedire.

Ubi emendatio confecta erit, notatis capitibus, paragraphis, et foliis, manu illius, vel illorum, qui expurgaverint, subscripta, reddatur eisdem Episcopis, et Inquisitoribus, ut praefertur; qui si emendationem approbaverint, tunc liber permittatur.

§ II.

Qui negotium susceperit corrigendi, atque expurgandi, circumspicere omnia, et attente notare debet, non solum quae in cursu operis manifeste se offerunt, sed si quae in scholiis, in summariis, in marginibus, in indicibus librorum, in praefationibus, aut epistolis dedicatoriis, tanquam in insidiis, delitescunt.

Quae autem correctione, atque expurgatione indigent, fere haec sunt, quae sequuntur:

Propositiones haereticæ, erroneæ, hæresim sapientes, scandalosæ, piarum aurium offensivæ, temerariæ, schismaticæ, seditiosæ, et blasphemæ.

Quæ contra Sacramentorum ritus, et caeremonias, contraque receptum usum, et consuetudinem sanctæ Romanæ Ecclesiæ novitatem aliquam inducunt.

Profanæ etiam novitates vocum ab hæreticis excogitatæ, et ad fallendum introductæ.

Verba dubia, et ambigua; quæ legentium animos a recto, catholicoque sensu ad nefarias opiniones adducere possunt.

Verba sacrae Scripturae non fideliter prolata, vel e pravis hæreticorum versionibus deprompta; nisi forte afferrentur ad eosdem hæreticos impugnandos, et propriis telis jugulandos et convincendos.

Expungi etiam oportet verba Scripturae sacrae, quaecumque ad profanum usum impie accommodantur: tum quæ ad sensum detorquentur abhorrentem a Catholicorum patrum atque doctorum unanimi sententia.

Itemque epitheta honorifica, et omnia in laudem hæreticorum dicta deleantur.

Ad hæc rejiciuntur omnia, quæ superstitiones, sortilegia, ac divinationes sapiunt.

Item quaecumque fato, aut fallacibus signis, aut ethnicæ fortunæ, humani arbitrii libertatem subjiunt, obliterentur.

Ea quoque aboleantur, quæ paganismum redolent.

Item quæ famæ proximorum, et præsertim Ecclesiasticorum, et Principum detrahunt; bonisque moribus, et Christianæ disciplinae sunt contraria, expungantur.

Expungendæ sunt etiam propositiones, quæ sunt contra libertatem, immunitatem, et jurisdictionem Ecclesiasticam.

Item quæ ex gentilium placitis, moribus, exemplis tyrannicam politiam foveant, et quam falso vocant rationem status, ab Evangelica, et Christiana lege abhorrentem inducunt, deleantur.

Explodantur exempla, quæ Ecclesiasticos ritus, Religioso-

rum ordines, statum, dignitatem, ac personas laedunt et violent.

Facetiae etiam, aut dicteria, in perniciem, aut praejudicium famae, et existimationis aliorum jactata, repudientur.

Denique lasciva, quae bonos mores corrumpere possunt, deleantur.

Et si quae obscenae imagines, praedictis libris expurgandis impressae, aut depictae extent, etiam in litteris grandiusculis, quas initio librorum, vel capitum imprimi moris est: hujus generis omnia penitus oblitterentur.

§ III.

In libris autem Catholicorum recentiorum, qui post annum Christianae salutis MDXV conscripti sunt, si id quod corrigendum occurrit, paucis demptis, aut additis, emendari posse videatur, id correctores faciendum curent; sin minus, omnino auferatur.

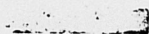
§ IV.

In libris autem Catholicorum veterum nihil mutare fas sit, nisi ubi, aut fraude haereticorum, aut typographi incuria, manifestus error irrepserit.

Si quid autem majoris momenti, et animadversione dignum occurrerit, liceat in novis editionibus, vel ad margines, vel in scholiis adnotare; ea in primis adhibita diligentia, an ex doctrina, locisque collatis, ejusdem Auctoris sententia difficilior illustrari, ac mens ejus planius explicari possit.

§ V.

Postquam codex expurgatorius confectus erit, ac mandato Episcopi, et Inquisitoris impressus, qui libros expurgandos habebunt, poterunt de eorundem licentia, juxta formam in codice traditam, eos corrigere, ac purgare.

DE IMPRESSIONE LIBRORUM.

§ I.

Nullus liber in posterum exeudatur, qui non in fronte nomen, cognomen, et patriam praeferat Auctoris. Quod si de Auctore non constet, aut justam aliquam ob causam, tacito ejus nomine, Episcopo, et Inquisitori liber edi posse videatur, nomen illius omnino describatur, qui librum examinaverit, atque approbaverit.

In his vero generibus librorum, qui ex variorum scriptorum dictis, aut exemplis, aut vocibus compilari solent, is, qui laborem colligendi, et compilandi suscepit, pro Auctore habeatur.

§ II.

Regulares, praeter Episcopi, et Inquisitoris licentiam (de qua Regula decima dictum est), meminerint teneri se, sacri Concilii Tridentini decreto, operis in lucem edendi facultatem a Praelato, cui subjacent, obtinere.

Utramque autem concessionem, quae appareat, ad principium operis imprimi faciant.

§ III.

Curent Episcopi, et Inquisitores, poenis etiam propositis, ne impressoriam artem exercentes, obscenas imagines, turpesve, etiam in grandiusculis litteris imprimi consuetas, in librorum deinceps impressione apponant.

Ad libros vero, qui de rebus Ecclesiasticis, aut spiritualibus conscripti sunt, ne characteribus grandioribus utantur, in quibus expresse appareat alicujus rei profanae, nedum turpis, obscenaeve species.

Qui etiam invigilabunt summopere, ut in singulorum impressione librorum nomen impressoris, locus impressionis, et annus, quo liber impressus est, in principio ejus, atque in fine adnotetur.

§ IV.

Qui operis alicujus editionem parat, integrum ejus exemplar exhibeat Episcopo, vel Inquisitori: id ubi recognoverint, probaverintque, penes se retineant. Quod Romae quidem in Archivo Magistri sacri Palatii; extra Urbem vero, in loco idoneo, quem Episcopus, aut Inquisitor elegerit, reservetur.

Postquam autem liber impressus erit, non liceat cuiquam venalem in vulgus proponere, aut quoquo modo publicare, antequam is, ad quem haec cura pertinet, illum cum manuscripto apud se retento diligenter contulerit, licentiamque, ut vendi, publicarique possit, concesserit.

Idque tum demum faciendum, cum exploratum habebitur, typographum fideliter se in suo munere gessisse, neque ab exemplari manuscripto vel minimum discessisse.

§ V.

Curent Episcopi, et Inquisitores, quorum muneris erit facultatem libros imprimendi concedere, ut eis examinandis spectatae pietatis, et doctrinae viros adhibeant, de quorum fide, et integritate sibi polliceri queant, nihil eos gratiae duros, nihil odio, sed omni humano affectu posthabito, Dei dumtaxat gloriam spectaturos, et fidelis populi utilitatem.

Talium autem virorum approbatio, una cum licentia Episcopi, et Inquisitoris, ante initium operis imprimatur.

§ VI.

Typographi, et Bibliopolae coram Episcopo, aut Inquisitore, et Romae coram Magistro sacri Palatii, jurejurando spondeant, se munus suum catholice, sincere, ac fideliter exequenturos, hujusque Indicis decretis, ac regulis, Episcoporumque, et Inquisitorum edictis, quatenus eorum artes attingunt, obtemperaturos; neque ad suae artis ministerium quemquam scienter admissuros, qui haeretica labe sit inquinatus.

Quod si inter illos insignes, ac eruditi nonnulli reperiantur, fidem etiam Catholicam, juxta formam a Pio IV. fel. rec. praescriptam, eorundem Superiorum arbitrio, profiteri teneantur.

§ VII.

Liber Auctoris damnati, qui ad praescriptum Regularum expurgari permittitur, postquam accurate recognitus, et purgatus, legitimeque permissus fuerit, si denuo sit imprimendus, praeferat titulo inscriptum nomen Auctoris, cum nota damnationis, ut quamvis quoad aliqua liber recipi, Auctor tamen repudiari intelligatur.

In ejusdem quoque libri principio, tum veteris prohibitionis, tum recentis emendationis, ac permissionis mentio fiat; exempli gratia: *Bibliotheca a Conrado Gesnerio Tigurino damnato auctore, olim edita, ac prohibita, nunc jussu Superiorum expurgata, et permissa.*

Appendix III.

Respiciens quaest. IV. cap. IV.

BENEDICTI PAPA XIV

Constitutio

QUA METHODUS FRAESCRIBITUR IN EXAMINE , ET
PROSCRIPTIONE LIBRORUM SERVANDA.

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Sollicita ac provida Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum vigilantia in eam semper curam incubuit, ut Christiani fideles ab eorum librorum lectione averteret, ex quibus incauti ac simplices detrimenti quidpiam capere possent, imbuque opinionibus ac doctrinis, quae vel morum integritati, vel Catholicae religionis dogmatibus adversantur. Nam, ut vetustissimum mittamus sancti Gelasii I decretum, quaeque jam pridem a Gregorio IX, aliisque Pontificibus hac de re statuta fuerunt, ignorare neminem arbitramur, quae fuerint a praedecessoribus nostris Pio IV, sancto Pio V, et Clemente VIII diligentissime praestita, ut saluberrimum opus a sacrosanctae Tridentinae Synodi Patribus susceptum, mature discussum, ac pene ad exitum perductum, de vetitae lectionis librorum Indice conficiendo atque vulgando, non absolverent solum atque perficerent, sed sapientissimis etiam decretis, ac regulis communirent. Quod quidem negotium Apostolica Sedes continenter urget, ac promovet; ad id deputatis duabus sanctae

Romanae Ecclesiae Cardinalium Congregationibus, quibus onus inquirendi in pravos, noxiosque libros impositum est, cognoscendique, quibus emendatio, et quibus proscriptio debeatur. Id muneris Congregationi quidem Romanae universalis Inquisitionis a Paulo IV commissum perhibent, idque adhuc ab ea exerceri pergit, ubi de libris ad certa rerum genera pertinentibus judicandum occurrit. Certum est autem, sanctum Pium V primum fuisse Congregationis Indicis institutorem, quam subsequentes deinde Pontifices Gregorius XIII, Sixtus V et Clemens VIII confirmarunt, variisque privilegiis et facultatibus auxerunt: ejusque proprium, ac fere unicum officium est, in examen libros vocare, de quorum proscriptione, emendatione, vel permissione capienda est deliberatio.

§ I.

Qua maturitate, consilio, ac prudentia in Congregatione universalis Inquisitionis de proscribendis, vel dimittendis libris deliberetur, cum neminem latere putamus, tum nos ipsi plane perspectum, ac diuturna experientia compertum habemus; nam in minoribus constituti, de libris nonnullis in ea censuram tulimus, et consultoris ejusdem Congregationis munere diu perfuncti sumus: postremo inter sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales cooptati, Inquisitoris generalis locum in ea obtinuimus ac demum ad apostolicam Sedem, meritis licet imparibus evecti, non modo Censorum animadversiones in libros nonnullos aliquando legere, ac ponderare, sed etiam in Congregationibus, quae singulis feriis quintis coram Nobis habentur, Cardinalium sententias, atque suffragia, antequam de iisdem libris quid decernatur, audire, et excipere consuevimus. Haud minoris diligentiae testimonium ferre possumus, adeoque debemus, pro altera Congregatione Indicis, cui generaliter incumbit, ut supra diximus, de quorumvis librorum proscriptione decernere. Dum enim in minoribus versaremur, cum primi, tum secundi Censoris, seu Relatoris officium in ca

Congregatione non semel obivimus; ex quo autem supremum Pontificatum gerimus, nullius libri proscriptionem ratam habuimus, nisi audito Congregationis Secretario, qui libri materiam, Revisorum censuras, Cardinalium judicia, et suffragia accurate nobis exponeret.

§ II.

Sed quoniam compertum est nobis, atque exploratum, multas librorum proscriptiones, praesertim quorum auctores Catholici sunt, publicis aliquando, injustisque querelis in reprehensionem adduci, tanquam si temere ac perfunctorie in Tribunalibus nostris ea res ageretur; operae pretium duximus, hac nostra perpetuo valitura Constitutione, certas firmasque regulas proponere, juxta quas deinceps librorum examen, judiciumque peragatur; tametsi plane affirmari possit, idipsum jampridem, vel eadem prorsus ratione, vel alia aequipollenti, constanter actum fuisse.

§ III.

Porro Romanae universalis Inquisitionis Congregatio ex pluribus constat sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus a Summo Pontifice delectis, quorum alii sacrae Theologiae, alii Canonici Juris doctrina, alii Ecclesiasticarum rerum peritia, munerumque Romanae Curiae exercitatione, prudentiae demum, ac probitatis laude, conspicui habentur. His adjungitur unus ex Romanae Curiae Praesulibus, quem Assessorem vocant: unus etiam ex Ordine Praedicatorum, sacrae Theologiae Magister, quem Commissarium appellant; certus praeterea Consultorum numerus, qui ex utroque Clero saeculari ac regulari assumuntur; alii demum praestantes doctrina viri, qui a Congregatione jussi, de libris censuram instaurant, iisque Qualificatorum nomen tributum est. De variis in praefata Congregatione, iisque gravissimis rebus agitur, in primis autem de causis fidei, ac de personis violatae religionis reis. At cum librum aliquem ad eam, tanquam proscriptione dignum, deferri con-

tigerit, nisi ad Indicis Congregationem, ut fieri plerumque solet, judicandum remittat, sed pro rerum, temporumque ratione, sibi de illo cognoscendum esse arbitretur; nos, inhaerentes decreto lato ab eadem Congregatione feria quarta kalendis Julii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, atque a nobis confirmato feria quinta insequente, hac ratione et methodo iudicium institui mandamus.

§ IV.

Primo nimirum uni ex Qualificatoribus, aut Consultoribus a Congregatione designando, liber tradatur, quem is attento animo legat, ac diligenter expendat; tum censuram suam scripto consignet, locis indicatis et paginis, in quibus notati errores continentur. Mox liber cum animadversionibus Revisoris ad singulos Consultores mittatur, qui in Congregatione pro more habenda singulis feriis secundis in aedibus sancti Officii, de libro, et censura sententiam dicant: ipsa deinde censura, cum libro, et Consultorum suffragiis, ad Cardinales transmittatur, ut hi in Congregatione quae feria quarta haberi solet in Fratrum Praedicatorum Coenobio sanctae Mariae supra Minervam nuncupato, de tota re definitive pronuntient. Post ab Assessore sancti Officii acta omnia ad Pontificem referantur, cujus arbitrio iudicium omne absolvetur.

§ V.

Cum autem sit veteri institutione receptum, ut auctoris Catholici liber non unius tantum Relatoris perspecta censura, illico proscribatur, ad normam praefati decreti mensis Julii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, volumus eam consuetudinem omnino servari; ita ut si primus Censor librum proscribendum esse judicet, quamvis Consultores in eandem sententiam conveniant, nihilominus alteri Revisori ab eadem Congregatione electo liber et censura tradantur, suppresso primi Censoris nomine, quo alter iudicium suum liberius exponat. Si autem secundus Revisor primo assentiatur, tunc utriusque

animadversiones ad Cardinales mittantur, ut iis expensis de libro decernant; at si secundus a primo dissentiat, ac librum dimittendum existimet, tertius eligatur Censor, cui, suppresso priorum nomine, utraque censura communicetur. Hujus autem relatio, si a priore Consultorum sententia non abludat, Cardinalibus immediate communicetur, ut ipsi, quod opportunum fuerit, decernant. Sin minus, iterum Consultores, perspecta tertia censura, suffragia ferant, idque una cum omnibus praefatis relationibus, Cardinalibus exhibeatur, qui, re ita mature perpensa, de controversia denique pronuntiare debebunt. Quotiescumque autem Pontifex, vel ob rei, de qua in libro agitur, gravitatem, vel quia id auctoris merito, aliisque circumstantiis tribuendum censeat, libri iudicium coram se ipso in Congregatione feriae quintae habendum decreverit; quod saepe a nobis factum fuit, et quoties ita expedire iudicabimus, in posterum quoque fiet; tunc satis fuerit exhibere Pontifici, et Cardinalibus libri censuras, et Consultorum suffragia, omisso examine Congregationis feriae quartae, ejusque relatione, quam per Assessorem Pontifici faciendam diximus: nam Cardinalium suffragiis coram ipso Pontifice ferendis, atque hujus definitiva sententia, vel alio opportuno consilio in eadem Congregatione capiendo, res absolvitur.

§ VI.

Altera quoque Indicis Congregatio plures complectitur Cardinales ipsi a Pontifice adscriptos, iisdemque dotibus praeditos, quibus sancti Officii Cardinales pollere solent; quum etiam eorum aliquos in utraque Congregatione locum habere contingat. Ex iis unus ejusdem Congregationis Praefectus existit; Assistens vero perpetuus est Magister sacri Palatii; Secretarius autem, a prima Congregationis institutione usque in praesentem diem, ex Ordine Fratrum Praedicatorum a Summo Pontifice pro tempore eligi consuevit. Sunt praeterea ex utroque Clero saeculari, et regulari ejusdem Congregationis Consultores, et Relatores selecti, et quidem, ubi aliquis

librorum relationes coram Congregatione semel, bis, tertio, laudabiliter peregerit, tum ipsa Congregatio Pontificem rogare solet, ut ejus auctoritate in Consultorum numerum referatur.

§ VII.

Sub ipsa Pontificatus nostri primordia, ea nos subiit cogitatio, ut certam aliquam, et immutabilem methodum pro examine, judicioque librorum in hac Indicis Congregatione servandam statueremus. Qua de re non modo consilium exquisivimus dilecti filii nostri Angeli Mariae sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis Quirini nuncupati, ejusdem sanctae Romanae Ecclesiae Bibliothecarii, et dictae Congregationis Praefecti, qui pari prudentia et doctrina suum nobis sensum scripto declaravit; verum etiam antiquiores aliquot ejusdem Congregationis Consultores coram dilecto filio Josepho Augustino Orsi, Ordinis Praedicatorum, tunc ipsius Congregationis Secretario, nunc autem Palatii Apostolici Magistro, convenire jussimus, suamque sententiam aperire, quae pariter scripto concepta, nobis jam tunc exhibita fuit. Cumque haec omnia diligenter apud nos asservata fuerint, nunc demum veterem deliberationem nostram resumentes, quemadmodum ea, quae ad librorum examen, atque judicium in primo dicta Congregatione sancti Officii peragendum, pertinent, auctoritate nostra constabilivimus, ita etiam ea, quae ad Congregationem Indicis, et ejusdem generis negotia apud eam tractanda facere possunt, opportunis decretis constituere volentes, prae-laudati Cardinalis Praefecti consiliis, dictorumque Consultorum votis inhaerendo, haec deinceps servanda decernimus.

§ VIII.

Cum Congregatio Indicis ad librorum censuram unice, ut dictum est, instituta, non ita crebro convocari soleat, ut altera sancti Officii Congregatio, quae ob causarum et negotiorum multitudinem singulis hebdomadis ter haberi consue-

vit; illius propterea Secretario peculiare munus, et officium recipiendi librorum denunciationes, ut fieri jam ante consuevit, committimus et demandamus. Is autem a libri delatore percunctabitur diligenter, quas ob causas illum prohiberi postulet, tum librum ipsum haud perfunctorie pervolvit, ut de propositae accusationis subsistentia cognoscat; duobus etiam in eam rem adhibitis Consultoribus, ab ipso, praevia Summi Pontificis, aut Cardinalis Praefecti, vel ejus, qui Praefecti vices supplet, approbatione eligendis: quorum collato consilio, si liber censura et nota dignus videatur, unus aliquis relator ad ferendum de eo judicium idoneus, illius nempe facultatis, de qua in libro agitur, peritus, eadem, quam nuper innuimus, ratione eligendus erit, qui scripto referat animadversiones suas, adnotatis paginis, quibus singula ab ipso reprehensa continentur. Sed antequam ejus censura ad Cardinalium Congregationem feratur, haberi volumus privatam Consultorum Congregationem, quam olim *Parvam* dixerunt, nos autem *Praeparatoriam* vocabimus, ut Relatoris animadversionibus ad librum collatis, de earum pondere judicium fiat. Hujusmodi Congregatio semel omnino singulis mensibus, aut etiam saepius, si oportuerit, ab ipso Congregationis Secretario convocanda erit, vel in suis cubiculis, vel opportuniore, ut ipsi videbitur, loco, intra praedicti Coenobii aedes, ubi is commoratur. Eique semper intererit Magister sacri Palatii pro tempore existens, una cum sex aliis e numero Consultorum, singulis vicibus, pro qualitate argumenti et materiae, de qua disputandum erit, ut supra de primis duobus Consultoribus et de Relatore constitutum est, a Secretario eligendis, praeter Secretarium ipsum, cujus partes erunt in tabulas referre Consultorum sententias, quas deinde ad Congregationem Cardinalium mittet, cum Relatoris censura. In generali demum Congregatione omnia illa servari debebunt, quae superius statuta sunt pro Congregatione sancti Officii circa librorum examen. Ac quemadmodum ad Assessorem sancti Officii pertinet

de actis in Congregatione Summum Pontificem certum reddere; ita ad Secretarium Congregationis Indicis spectabit, quoties haec librum aliquem proscribendum, aut emendandum censuerit, ejusdem Pontificis assensum, praevia diligenti actorum omnium relatione, exquirere.

§ IX.

Quoniam vero in Congregatione Indicis de sola librorum prohibitionem agitur, nonnulla hoc loco adjungenda judicavimus, eidem Congregationi potissimum usui futura, quae tamen ab altera etiam Congregatione sancti Officii, dum in hujus quoque generis causis se immiscet, ubi similes rerum circumstantiae se offerant, aequè observanda erunt. Quotiescumque agatur de libro auctoris Catholici, qui sit integrae famae, et clari nominis, vel ob alios editos libros, vel forte ob eum ipsum qui in examen adducitur, et hunc quidem proscribi oporteat; prae oculis habeatur usu jamdiu recepta consuetudo prohibendi librum, adjecta clausula: *donec corrigatur*, seu *donec expurgetur*, si locum habere possit, nec grave quidpiam obstet, quominus in casu, de quo agitur, adhiberi valeat. Hac autem conditione proscriptioni adjecta, non statim edatur decretum, sed suspensa illius publicatione, res antea cum auctore, vel quovis altero pro eo agente et rogante, communicetur, atque ei quid delendum, mutandum, corrigendumve fuerit, indicetur. Quod si nemo auctoris nomine compareat, vel ipse, aut alter pro eo agens, injunctam correctionem libri detrectet, congruo definito tempore decretum edatur. Si vero idem auctor, ejusve procurator, Congregationis jussa fecerit, hoc est novam instituerit libri editionem cum opportunis castigationibus ac mutationibus; tunc supprimatur proscriptionis decretum: nisi forte prioris editionis exemplaria magno numero distracta fuerint, tunc enim ita decretum publicandum erit, ut omnes intelligant, primae editionis exemplaria dumtaxat interdicta fore, secundae vero jam emendatae permissa.

§ X.

Conquestos scimus aliquando nonnullos, quod librorum iudicia, et proscriptiones, inauditis auctoribus, fiant, nullo ipsis loco ad defensionem concesso. Huic autem querelae responsum fuisse novimus, nihil opus esse auctores in iudicium vocare, ubi non quidem de eorum personis notandis, aut condemnandis agitur, sed de consulendo Fidelium indemnitati, atque avertendo ab ipsis periculo, quod ex nocua librorum lectione facile incurritur; si qua vero ignominiae labe auctoris nomen ex eo aspergi contingat, id non directe, sed oblique ex libri damnatione consequi. Qua sane ratione minime improbandas censemus hujusmodi librorum prohibitiones, inauditis auctoribus factas; quum praesertim credendum sit quidquid pro se ipso, aut pro doctrinae suae defensione potuisset auctor afferre, id minime a censoribus, aut iudicibus ignoratum, neglectumve fuisse. Nihilo tamen minus, quod saepe alias, summa aequitatis, et prudentiae ratione, ab eadem Congregatione factum fuisse constat, hoc etiam in posterum ab ea servari magnopere optamus, ut quando res sit de auctore Catholico, aliqua nominis et meritorum fama illustri, ejusque opus, demptis demendis, in publicum prodire, et prodesse posse dignoscatur, vel auctorem ipsum suam causam tueri volentem audiat, vel unum ex Consultoribus designet, qui *ex officio* operis patronicum defensionemque suscipiat.

§ XI.

Quemadmodum vero, ubi de Congregatione sancti Officii agebamus, eidem nos semper interfuturos recepimus, quotiescumque de libro, cujus materia gravioris momenti sit, iudicium agatur; quod erit Nobis facillimum, cum eadem Congregatio qualibet feria quinta coram Nobis habeatur; sic et Indicis Congregationi praesentiam nostram impendere parati sumus, quoties rei gravitas id promereri videbitur. Neque enim id opus esse dicendum est, cum vel haeretici hominis liber denuntiatur, in

quo auctor errores Catholico dogmati adversantes consulto tradit, aut tuetur; vel opus aliquod in examen adducitur, quo rectae morum regulae labefactantur, ac vitiis et corruptelis fomenta praebentur. In his enim casibus ne illas quidem, quas supra scripsimus, accuratiores cautelas adhibere necesse erit; sed haeretico dogmate, vel pravo moris incitamento semel comperto, proscriptionis decretum illico sancendum erit, juxta primam, secundam, et septimam Indicis Regulas, sacrosancti Tridentini Concilii jussu editas atque vulgatas.

§ XII.

Cum in praeclaudata Congregatione sancti Officii severissimis legibus cautum sit, ne de rebus ejusdem Congregationis quisquam cum alio extra illam loquatur; nos hanc eandem silentii legem a Relatoribus, Consultoribus, et Cardinalibus Congregationis Indicis religiose custodiendam praecipimus. Illius tamen Secretario potestatem facimus, ut animadversiones in libros censurae subjectos, eorum auctoribus, vel aliis illorum nomine agentibus, et postulantibus, sub eadem decreti lege communicare queat, suppressis semper Denunciatoris, Censorisque nominibus.

§ XIII.

Examinandis, corrigendisque libris peropportuna sunt, quae decem Regulis Indicis a Patribus Tridentinae Synodi confectis, atque editis continentur. In Instructione autem felicis recordationis Clementis Papae VIII eisdem Regulis adjecta, *Tit. de correctione librorum § V.* Episcopis, et Inquisitoribus cura committitur, ut ad librorum edendorum examen *spectatae pietatis et doctrinae viros adhibeant, de quorum fide et integritate sibi polliceri queant, nihil eos gratiae daturus, nihil odio, sed omni humano affectu posthabito, Dei duntaxat gloriam spectaturos, et fidelis populi utilitatem.* His porro virtutibus, animique dotibus, si non majori, at pari certe de causa, praestare oportet hujus nostrae Congregationis Revisores, et Con-

sultores. Cumque eos omnes, qui nunc hujusmodi munera obtinent, tales esse non ignoremus; optandum, sperandumque est, non absimiles deinceps futuros, qui ad id eligentur; homines nimirum vitae integros, probatae doctrinae, maturo judicio, incorrupto affectu, ab omni partium studio, personarumque acceptione alienos; qui aequitatem, libertatemque judicandi, cum prudentia et veritatis zelo conjungant. Cum autem eorum numerus nunc certus, et constitutus non sit, ab ejusdem Congregationis Cardinalibus consilium exspectabimus, atque capiemus, num eum pro futuris temporibus definire oporteat, vel expediat: hoc tamen jam nunc decernentes, quatenus eorum numerus definiatur, ut tam Relatores, quam Consultores, ex utroque Clero, saeculari nempe et regulari, assumantur, alii quidem Theologi, alii utriusque juris periti, alii sacra et profana eruditione praestantes, ut ex eorum coetu, pro varietate librorum, qui ad Congregationem deferuntur, idonei viri non desint ad ferendum de unoquoque judicium.

§ XIV.

Ipsos autem Relatores, Consultoresque, tam nunc existentes, quam in posterum quandocumque futuros, monemus, ac vehementer hortamur, ut in examine, judicioque librorum, sequentes Regulas diligenter inspiciant, accurateque custodiant.

§ XV.

I. Meminerint, non id sibi muneris onerisque impositum, ut libri ad examinandum sibi traditi proscriptionem modis omnibus curent, atque urgeant; sed ut diligenti studio, ac sedato animo ipsum expendentes, fideles observationes suas, verasque rationes Congregationi suppeditent, ex quibus rectum judicium de illo ferre, ejusque proscriptionem, emendationem, aut dimissionem pro merito decernere valeat.

§ XVI.

II. Tametsi hactenus cautum sit, cavendumque deinceps non

dubitemus, ut ad referendum, et consulendum in praedicta Congregatione, ii solum admittantur, qui scientiam rerum, quas libri delati respective continent, diuturno studio acquisitam possideant; deceet enim de artibus solos artifices judicare; nihilominus si forte eveniat, ut alicui per errorem materia aliqua discutienda committatur, ab illius peculiaribus studiis aliena, idque a Censore, aut Consultore electo, ex ipsa libri lectione deprehendatur; noverit is, se neque apud Deum, neque apud homines culpa vacaturum, nisi quamprimum id Congregationi, aut Secretario aperiat, seque ad ferendam de hujusmodi libro censuram minus aptum professus, alium magis idoneum ad id muneris subrogari curet: quo tantum abest, ut existimationis suae dispendium apud Pontificem, et Cardinales passurus sit, ut magnam potius probitatis et candoris opinionem, et laudem sibi sit conciliaturus.

§ XVII.

III. De variis opinionibus atque sententiis in unoquoque libro contentis, animo a praejudiciis omnibus vacuo, judicandum sibi esse sciant. Itaque nationis, familiarum, scholae, instituti affectum excutiant; studia partium seponant; Ecclesiae sanctae dogmata, et communem Catholicorum doctrinam, quae Conciliorum generalium decretis, Romanorum Pontificum constitutionibus, Orthodoxorum Patrum atque Doctorum consensu continetur, unice prae oculis habeant; hoc de caetero cogitantes, non paucas esse opiniones, quae uni scholae, instituto, aut nationi certo certiores videntur, et nihilominus, sine ullo fidei, aut religionis detrimento, ab aliis Catholicis viris rejiciuntur atque impugnantur, oppositaeque defenduntur, sciente ac permittente Apostolica Sede, quae unamquamque opinionem hujusmodi in suo probabilitatis gradu relinquit.

§ XVIII.

IV. Hoc quoque diligenter animadvertendum monemus, haud rectum judicium de vero auctoris sensu fieri posse, nisi omni

ex parte illius liber legatur; quaeque diversis in locis posita, et collocata sunt, inter se comparentur; universum praeterea auctoris consilium, et institutum attente despiciatur; neque vero ex una vel altera propositione a suo contextu divulsa, vel seorsum ab aliis, quae in eodem libro continentur, considerata et expensa, de eo pronuntiandum esse; saepe enim accidit, ut quod ab auctore in aliquo operis loco perfunctorie, aut subobscurè traditum est, ita alio in loco distincte, copiose, ac dilucide explicetur, ut offuscae priori sententiae tenebrae, quibus involuta pravi sensus speciem exhibebat, penitus dispellantur, omnisque labis expers propositio dignoscatur.

§ XIX.

V. Quod si ambigua quaedam exciderint auctori, qui alioquin Catholicus sit, et integra religionis doctrinaeque fama, aequitas ipsa postulare videtur, ut ejus dicta benigne, quantum licuerit, explicata, in bonam partem accipiantur.

§ XX.

Has porro, similesque regulas, quae apud optimos Scriptores de his agentes facile occurrent, semper animo propositas habeant Censores et Consultores; quo valeant, in hoc gravissimo iudicii genere, conscientiae suae, auctorum famae, Ecclesiae bono, et Fidelium utilitati consulere. Duo autem reliqua sunt in eum finem plane opportuna, quae hoc loco adjungenda omnino esse iudicamus.

§ XXI.

Prodeunt aliquando libri, in quibus falsa et reprobata dogmata, aut systemata, religioni, vel moribus exitiosa, tanquam aliorum inventa, et cogitata, exponuntur, et referuntur, absque eo quod auctor, qui opus suum pravis huiusmodi mercibus onerare satagit, ea refutandi curam in se recipiat. Putant vero, qui talia agunt, nulli sese reprehensioni aut cen-

surae obnoxios esse, propterea quod de alienis, ut aiunt, opinionibus nihil ipsi affirmant, sed historice agant. At quid quid sit de eorum animo, et consilio, deque personali in eos animadversione, de qua viderint, qui in Tribunalibus ad coercenda crimina institutis jus dicunt, dubitari certe non potest, magnam ejusmodi libris in Christianam rempublicam labem ac perniciem inferri; cum incautis lectoribus venena propinent, nullo exhibito, vel parato, quo praeserventur, antidoto, subtilissimum hoc humanae malitiae inventum, ac novum seductionis genus, quo simplicium mentes facile implicantur, quam diligentissime Revisores advertant, ac censurae subjiciant; ut vel hujusmodi libri, si aliqua ex ipsis capi possit utilitas, emendentur, vel in vetitorum Indicem omnino referantur.

§ XXII.

In ea, quam superius laudavimus, Praedecessoris Nostri Clementis Papae VIII Instructione, *Tit. de correct. libr.* §. 2 sapientissime cautum legitur, ut *quae famae proximorum, et praesertim Ecclesiasticorum, et Principum, detrahunt, bonisque moribus, et Christianae disciplinae sunt contraria, expungantur.* Et paulo post: *facetiae etiam, aut dicteria, in perniciem, aut praejudicium famae, et existimationis aliorum jactata, repudientur.* Utinam vero in aspectum, lucemque hominum, libri ejusmodi in hac temporum licentia et pravitate non efferrentur, in quibus dissidentes Auctores mutuis se jurgiis conviciisque proscindunt, aliorum opiniones nondum ab Ecclesia damnatas censura perstringunt, adversarios, eorumque scholas, ac coetus sugillant, et pro ridiculis ducunt, magno equidem bonorum scandalo, haereticorum vero contemptu, qui digladiantibus inter se Catholicis, seque mutuo lacerantibus, plane triumphant. Etsi vero fieri non posse intelligamus, ut disputationes omnes e mundo tollantur, praesertim cum librorum numerus continenter augeatur; *faciendi enim plures libros nullus est finis*, ut est apud Ecclesiasten, *cap. 12*; compertum

praeterea Nobis sit, magnam aliquando utilitate mex iis capi posse: modum tamen in defendendis opinionibus, et Christianam in scribendo moderationem servari merito volumus. *Non inutiliter* (inquit Augustinus in Euchirid. cap. 59 prope finem) *exercentur ingenia, si adhibeatur disceptatio moderata, et absit error opinantium se scire, quod nesciunt.* Qui veritatis studium, et purioris doctrinae zelum, quo suarum scriptorum mordacitatem excusent, obtendere solent, ii primum intelligant, non minorem habendam veritatis, quam Evangelicae mansuetudinis, et Christianae charitatis rationem. Charitas autem de corde puro, benigna est, patiens est, non irritatur, non aemulatur, non agit perperam, (utque addit idem Augustinus lib. contra Litteras Petiliani cap. 29. num. 31.) *sine superbia de veritate praesumit, sine saevitia pro veritate certat.* Haec magnus ille non veritatis minus, quam caritatis Doctor, et scripto, et opere praemonstravit. Nam in suis adversus Manichaeos, Pelagianos, Donatistas, aliosque tam sibi, quam Ecclesiae adversantes, assiduis conflictationibus, id semper diligentissime cavit, ne quempiam eorum injuriis aut conviciis laederet, atque exasperaret. Qui secus scribendo, vel disputando fecerit, is profecto nec veritatem sibi praecipue cordi esse, nec caritatem sectari se ostendit.

§ XXIII.

Ii quoque non satis idoneam justamque excusationem afferre videntur, qui ob singulare, quod profitentur, erga veteres Doctores studium, eam sibi scribendi rationem licere arbitrantur; nam si carpere novos audeant, forte ab laedendis veteribus sibi minime temperassent, si in eorum tempora incidissent; quod praeclare animadversum est ab auctore Operis imperfecti in Matthaeum Hom. 42: *Cum audieris, inquit, aliquem beatificantem antiquos Doctores, proba qualis sit circa suos Doctores; si enim illos, cum quibus vivit, sustinet et honorat, sine dubio illos, si cum illis virisset, honorasset; si autem suos contemnit, si cum illis virisset, et illos contempsisset.*

Quamobrem firmum ratumque sit omnibus, qui adversus aliorum sententias scribunt ac disputant, id quod graviter ac sapienter a Ven. servo Dei praedecessore nostro Innocentio Papa XI praescriptum est in Decreto edito die secunda Martii anni millesimi sexcentissimi septuagesimi noni: *Tandem, inquit, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque in posterum abstineant, ut paci et caritati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctae obedientiae eis praecipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus ac praedicationibus, caveant ab omni censura et nota, necnon a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quae adhuc inter Catholicos controvertuntur, donec a sancta Sede recognitae sint, et super eis judicium proferatur.* Cohibetur itaque ea Scriptorum licentia, qui, ut aiebat Augustinus lib. 12. Conf. cap. 25. num. 34. *Sententiam suam amantes, non quia vera est, sed quia sua est,* aliorum opiniones non modo improbant, sed illiberaliter etiam notant, atque traducunt. Non feratur omnino, privatas sententias, veluti certa ac definita Ecclesiae dogmata, a quopiam in libris obtrudi, oppositas vero erroris insimulari; quo turbae in Ecclesia excitantur, dissidia inter Doctores aut seruntur, aut foveantur, et Christianae caritatis vincula persaepe abrumpuntur.

§ XXIV.

Angelicus scholarum princeps, Ecclesiaeque Doctor S. Thomas Aquinas, dum tot conscripsit numquam satis laudata volumina, varias necessario offendit Philosophorum, Theologorumque opiniones, quas veritate impellente refellere debuit. Ceteras vero tanti Doctoris laudes id mirabiliter cumulat, quod adversariorum neminem parvipendere, vellicare, aut traducere visus sit, sed omnes officiose, ac perhumanner demereri; nam si quid durius, ambiguum, obscurumve eorum dictis subesset, id leniter, benigneque interpretando, emolliebat, atque explicabat. Si autem religionis ac fidei causa postulabat, ut eorum sententiam exploderet, ac refutaret,

tanta id praestabat modestia, ut non minorem ab iis dissentiendo, quam Catholicam veritatem asserendo, laudem mereretur. Qui tam eximio uti solent ac gloriari magistro (quos magno numero esse, pro singulari nostro erga ipsum cultu, studioque, gaudemus) ii sibi ad aemulandum proponant tanti Doctoris in scribendo moderationem, honestissimamque cum adversariis agendi, disputandique rationem. Ad hanc ceteri quoque sese componere studeant, qui ab ejus schola, doctrinaque recedunt. Sanctorum enim virtutes omnibus in exemplum ab Ecclesia propositae sunt. Cumque Angelicus Doctor Sanctorum albo adscriptus sit, quamquam diversa ab eo sentire liceat, ei tamen contrariam in agendo, ac disputando rationem inire omnino non licet. Nimum interest publicae tranquillitatis, proximorum aedificationis, et caritatis, ut e Catholicorum scriptis absit livor, acerbitas, atque scurrilitas, a Christiana institutione, ac disciplina, et ab omni honestate prorsus aliena. Quamobrem in hujusmodi scriptorum licentiam graviter pro munere suo censuram intendant Revisores librorum, eamque Congregationis Cardinalibus cognoscendam subjiciant, ut eam pro zelo suo, et potestate coërceant.

§ XXV.

Quae hactenus a Nobis proposita ac constituta sunt, Praedecessorum nostrorum decretis plane consona, Congregationum quoque nostrarum legibus, et consuetudinibus comprobata, in librorum examine, ac judicio instituendo, Apostolica auctoritate deinceps servari decernimus: mandantes universis, et singulis, qui in praefatis Congregationibus locum obtinent, seu illis quomodolibet operam suam praestant, ut adversus praemissa sic a nobis statuta nihil edicere, innovare, decernere, aut intentare praesumant, absque Nostra, vel Successorum nostrorum pro tempore existentium Romanorum Pontificum expressa facultate.

§ XXVI.

Non obstantibus contrariis quibusvis, etiam Apostolicis Constitutionibus, et ordinationibus, necnon earumdem Congregationum, etiam Apostolica auctoritate, seu quavis firmitate alia roboratis Decretis, usibus, stylis, et consuetudinibus, etiam immemorabilibus, cacterisque in contrarium facientibus quibuscumque.

§ XXVII.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Nostrorum Decretorum, mandatorum, statutorum, voluntatum, ac derogationum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae apud sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo quinquagesimo tertio, septimo Idus Julii, Pontificatus nostri anno tertio decimo.

D. CARD. PASSIONEUS,

J. DATARIUS.

VISA

DE CURIA J. C. BOSCHI.

J. B. EUGENIUS.

LOCO † PLUMBI.

Registrata in Secretaria Brevium.

Publicat. die 23 ejusdem Mensis et Anni.

Appendix IV.

Concernens quaest. V. capitis IV.

DECRETA

DE LIBRIS PROHIBITIS

NEC

IN INDICE NOMINATIM EXPRESSIS.

Cum non omnes libri, qui vi Constitutionum Apostolicarum, aut Decretorum Congregationum S. Officii, et Indicis prohibiti sunt, singillatim describi in Indice propter eorum ingentem numerum possint, necessarium visum est, hujusmodi libros ad certa quaedam capita revocare, ac per materias, de quibus agunt, eorum veluti Indicem conficere, ut, si quod circa librum aliquem in Indice non descriptum, aut in Regulis ejusdem Indicis non comprehensum, exoritur dubium, intelligi possit, utrum inter prohibitos sit computandus.

§ I.

Libri ab Haereticis scripti, vel editi, aut ad eos, sive ad Infideles pertinentes prohibiti.

1. Agenda, seu Formulae precum, aut Officia eorundem.
2. Apologiae omnes, quibus eorum errores vindicantur, sive explicantur, et confirmantur.
3. Biblia sacra eorum opera impressa, vel eorundem Annotationibus, Argumentis, Summariis, Scholiis, et Indicibus aucta.
4. Biblia sacra, vel eorum partes ab iisdem metricè conscriptae.

5. Calendaria, Martyrologia, ac Necrologia eorundem.
6. Carmina, Narrationes, Orationes, Imagines, Libri, in quibus eorum fides, ac religio commendatur.
7. Catecheses, et Catechismi omnes, quaecumque inscriptionem praeferant sive librorum Abecedariorum, sive Explicationum Symboli Apostolici, Praeceptorum Decalogi, sive Instructionum, ac Institutionum Religionis Christianae, Locorum Communium, etc.
8. Colloquia, Conferentiae, Disputationes, Synodi, Acta Synodalia de fide, et fidei dogmatibus ab eisdem edita, et in quibus explicationes quaecumque eorum errorum continentur.
9. Confessiones, Articuli, sive Formulae fidei eorundem.
10. Dictionaria autem, Vocabularia, Lexica, Glossaria, Thesauri, et similes libri ab iisdem scripti, sive editi, ut Henrici, et Caroli Stephani Joannis Scapulae, Joannis Jacobi Hofmanni, etc., non permittuntur, nisi deletis iis, quae habent contra Religionem Catholicam.
11. Instructionum, et Rituum sectae Mahometanae libri omnes.

§ II.

Libri certorum Argumentorum prohibiti.

1. De materia Auxiliorum Divinorum libri, vel compositiones ex professo, vel incidenter, aut praetextu commendandi S. Thomam, vel quemlibet alium Doctorem, aut alia quavis occasione tractantes, impressi nulla obtenta licentia a Congregatione S. Officii.
2. De Beatae Mariae Virginis Conceptione libri omnes, Conciones, Disputationes, Tractatus impressi post annum 1617, in quibus asseritur, B. Virginem Mariam cum originali peccato conceptam esse; vel in quibus affirmatur, opinantes, B. Virginem fuisse in originali peccato conceptam, esse haereticos, vel impios, vel peccare mortaliter.
3. Declarationes, Decisiones, Interpretationes Congrega-

tionis Concilii Tridentini, earumque Collectiones tam impressae, quam imprimendae, ementito ipsius Congregationis nomine.

4. De Controversia exorta inter Episcopum Chalcedonensem, et Regulares Angliae libri omnes, et singuli tractatus impressi, sive manuscripti, et omnia alia, quae spectant directe, vel indirecte ad praedictam controversiam. Per hoc autem Decretum nihil intendit sacra Congregatio statuere de meritis causae, vel ulli auctori, aut operi ignominiam aliquam, vel notam malae doctrinae inferre.

5. De doctrina libri Cornelii Jansenii Episcopi Iprensis, qui inscribitur *Augustinus*, libri omnes, et libelli, aut epistolae tam impressae, quam manuscriptae, seu in posterum edendae, et publicandae, in quibus illa eo modo damnata, quo eam damnavit Alexander VII, vel ut est in V. Propositionibus damnata, propugnatur, vel quomodolibet approbatur, aut defenditur.

6. De Constitutione *Unigenitus* Clementis XI libri, aliaque scripta, in quibus illa subdole eluditur, temere carpitur, aut contemnitur, et impugnatur.

Item Libri, sive libelli vel scripti, vel typis editi, aut edendi in defensionem Libri inscripti: *Le nouveau Testament en François avec des Reflexions morales sur chaque verset*, aut alio titulo: *Abrégé de la Morale de l'Evangile*, etc.

Item Actus, sive Instrumenta Appellationum quaecunque a Constitutione *Unigenitus* ad Concilium generale; nec non Judicia Theologorum, aut Facultatum Theologicarum, sive Academia-rum, earumque Deliberationes, Consultationes, Acta, Decreta; quorumcunque etiam aliorum Mandata, Ordinationes, Arresta, Epistolae, Interpretationes etiam, et Declarationes, ac scripta quaelibet, quibus explicationis, aut alio quovis praetextu aliquid dicitur, vel scribitur, quo dictae Constitutionis robur, atque auctoritas, et obligatio minui, aut infringi possit.

7. De Duellis agentes libri, litterae, libelli, scripta, in

quibus eadem duella defenduntur, suadentur, docentur. Si qui vero hujusmodi libri ad controversias sedandas, pacesque componendas utiles esse possunt, expurgati, et approbati permittuntur.

8. De Joannis Calà asserti Anachoretæ prætensa sanctitate, miraculis, vaticiniis, visionibus, aliisque hujusmodi signis libri, codices, et folia quaecumque sive manuscripta, sive impressa.

Item Omnia et singula transumpta, seu copiae tam impressae, quam manuscriptae Decreti a Vicario Generali Cassanensi emanati, per quod idem Vicarius ausus fuit definitive pronuntiare, eundem Joannem fuisse in quasi possessione cultus, atque ideo in eo manutenendum.

9. Libri omnes immunitatem Bonorum Ecclesiasticorum impugnantes.

10. De Laminis plumbeis Arabico sermone, et antiquis characteribus conscriptis, ac in cavernis montis Illipulitani, dicti Sacri, prope Granatam repertis, et de Scripturis in turri Torpiana ejusdem civitatis inventis, libri omnes, Tractatus, Responsa, Consulta, Commentarii, Glossae, Additamenta, Annotationes, et quaecumque alia, sive manuscripta, sive typis impressa. Alii vero libri, sive tractatus, qui ad alia argumenta spectant, obiter vero de his Laminis, vel de earum doctrina tractant, permittuntur, expunctis locis, quae de his Laminis agunt.

11. De SS. Apostolis Petro, et Paulo libri omnes tam impressi, quam manuscripti, in quibus asseritur, et defenditur, quod S. Petrus, et S. Paulus sunt duo Ecclesiae Principes, qui unicum efficiunt: vel sunt duo Ecclesiae Catholicae Coryphaei, ac supremi Duces summa inter se unitate conjuncti: vel sunt geminus universalis Ecclesiae vertex, qui in unum divinissime coaluerunt: vel sunt duo Ecclesiae summi Pastores, ac Praesides, qui unicum caput constituunt, atque haec ita explicantur, ut ponatur omnimoda aequalitas inter

S. Petrum, et S. Paulum sine subordinatione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema universalis Ecclesiae.

12. De vera, et non interrupta successione filiorum S. Francisci, et de vera forma Caputii ejusdem libri omnes impressi, et qui inconsulta sacra Congregatione imprimuntur, tractantes hanc eandem controversiam.

13. Pasquilli omnes ex verbis sacrae Scripturae confecti.

Item Pasquilli omnes etiam manuscripti, omnesque conscriptiones, in quibus Deo, aut Sanctis, aut Sacramentis, aut Catholicae Ecclesiae, et ejus cultui, aut Apostolicae Sedi quomodocumque detrahitur.

14. Libri omnes agentes, ut vulgo dicitur, *delle venture, e delle sorti*.

§ III.

Imagines, et Indulgentiae prohibitae.

1. Imagines cum laureolis, aut radiis, sive splendoribus eorum, qui neque canonizationis, neque beatificationis honore insigniti sunt a Sede Apostolica.

2. Imagines Domini Nostri Jesu Christi, et Deiparae Virginis Mariae, ac Angelorum, Evangelistarum, aliorumque Sanctorum, et Sanctarum quarumcumque sculptae, aut pictae cum alio habitu, et forma, quam in Catholica, et Apostolica Ecclesia ab antiquo tempore consuevit, vel etiam cum habitu peculiari alicujus Ordinis Regularis.

3. Imagines, Numismata insculpta pro Confraternitatibus Mancipiorum Matris Dei, Italice *Schiavi della Madre di Dio*, sodales catenatos exprimentia.

Item Libelli, in quibus eisdem Confraternitatibus regulae praescribuntur. Confraternitates autem, quae catenulas distribuunt confratribus, et consororibus, brachiis, et collo circumponendas, atque gestandas, ut eo signo Beatissimae Virgini emancipatos se esse profiteantur, et quarum institutum in eo mancipatu praecipue versatur, damnantur, et extinguuntur.

tur. Societatibus vero, quae ritum aliquem, aut quodcumque aliud ad mancipatum ejusmodi pertinens adhibent, praecipitur, ut id statim rejiciant.

4. Imagines, catenulae, folia, libelli pro usu Confraternitatum sub invocatione SS. Sacramenti, B. Mariae Virginis Immaculatae, et S. Josephi sub titulo *Gregis boni Pastoris* erectarum, et in quibus repraesentantur homines penduli a Christo, a sacra Pyxide, a B. Virgine, a S. Josepho, et a quovis alio Sancto.

5. Imagines, ubi repraesentatur puer Jesus in sublime elatus, et sub ipso tres Ecclesiae Doctores, et in locum aliorum trium (qui repraesentantur in Imaginibus ejusdem formae jam pridem impressis) substituti sunt tres Presbyteri Regulares cum his versibus: *Jesu Doctorum intima, qui nubes ignorantiae pellis virore gratiae, etc.*

6. Imagines sive depictae, sive sculptae, sive impressae Joannem Calà quocumque sanctitatis, vel beatitudinis signo repraesentantes.

7. Imagines, ubi repraesentatur B. Virgo cum Filio in medio duorum Sanctorum Societatis Jesu, quorum uni tradit librum, alii Rosarium cum hac inscriptione: *Deipara Virgo cum Filio inspirat, commendatque Societati Jesu institutionem Sodalitatum, et Officii, Rosariiue usum.*

8. Inscriptiones omnes Imaginum SS. Francisci, et Antonii de Padua, in quibus dicitur, formam habitus, quae depicti sunt, esse eandem, qua ipsi usi fuerunt: vel in quibus asseritur, in hoc, vel illo ordine S. Francisci esse veram, legitimam, et non interruptam ejusdem S. Patris in filios successionem.

9. Indulgentiae omnes concessae ceronis, granis, seu calculis, crucibus, et imaginibus sacris ante decretum Clementis VIII an. 1597 editum *de forma Indulgentiarum.*

Item Indulgentiae omnes concessae quibuscumque Regularium Ordinibus, Confraternitatibus secularibus, Capitulis, Collegiis, aut eorum Superioribus, ante constitutionem ejusdem

Clementis VIII *Quaecumque* d. 7 Decembr. 1604, et Pauli V *Romanus Pontifex* d. 13 Maii 1606, et *Quae salubriter* d. 23 Novembr. 1610 revocatae sunt, atque apocryphae habendae, nisi ab iisdem Summis Pontificibus, aut eorum successoribus renovatae ac confirmatae fuerint.

10. Indulgentiae concessae coronis S. Birgittae ab Alexandro VI, declarantur apocryphae, et nullius roboris ac momenti, sine praedictio tamen Indulgentiarum a Leone X dictis coronis concessarum VI. Id. Jul. 1515

11. Indulgentiae concessae crucibus S. Thuribii ab Urbano VIII, tanquam falsae habendae sunt.

12. Indulgentiarum libri omnes, Diaria, Summaria, Libelli, Folia, etc., in quibus earum concessionones continentur, non edantur absque licentia S. Congregationis Indulgentiarum.

§ IV.

Quaedam ad Ritus Sacros spectantia, quae prohibita sunt.

1. Benedictiones omnes Ecclesiasticae, nisi approbatae fuerint a sacra Rituum Congregatione.

2. Exorcismorum formulae diversae ab iis, quae praescribuntur in Regulis Ritualis Romani, et earumdem usus, absque praevio examine coram Ordinario.

3. Litaniae omnes, praeter antiquissimas, et communes, quae in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus, ac Ritualibus continentur, et praeter Litanias de B. Virgine, quae in sacra aede Lauretana decantari solent.

4. Missalis Romani omnia exemplaria alterata post edictum Pii V, praesertim quae *Venetis* apud *Juntas*; *Sessas*, *Mysserinum*, et *ad Signum Syrenae*, atque *Europae*, et quoscumque alios impressa sunt ab anno 1596.

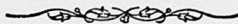
5. Officia B. Mariae Virginis, vel Sanctorum, aut Sanctorum, aliaque hujusmodi absque approbatione S. Rituum Congregationis edita, vel edenda.

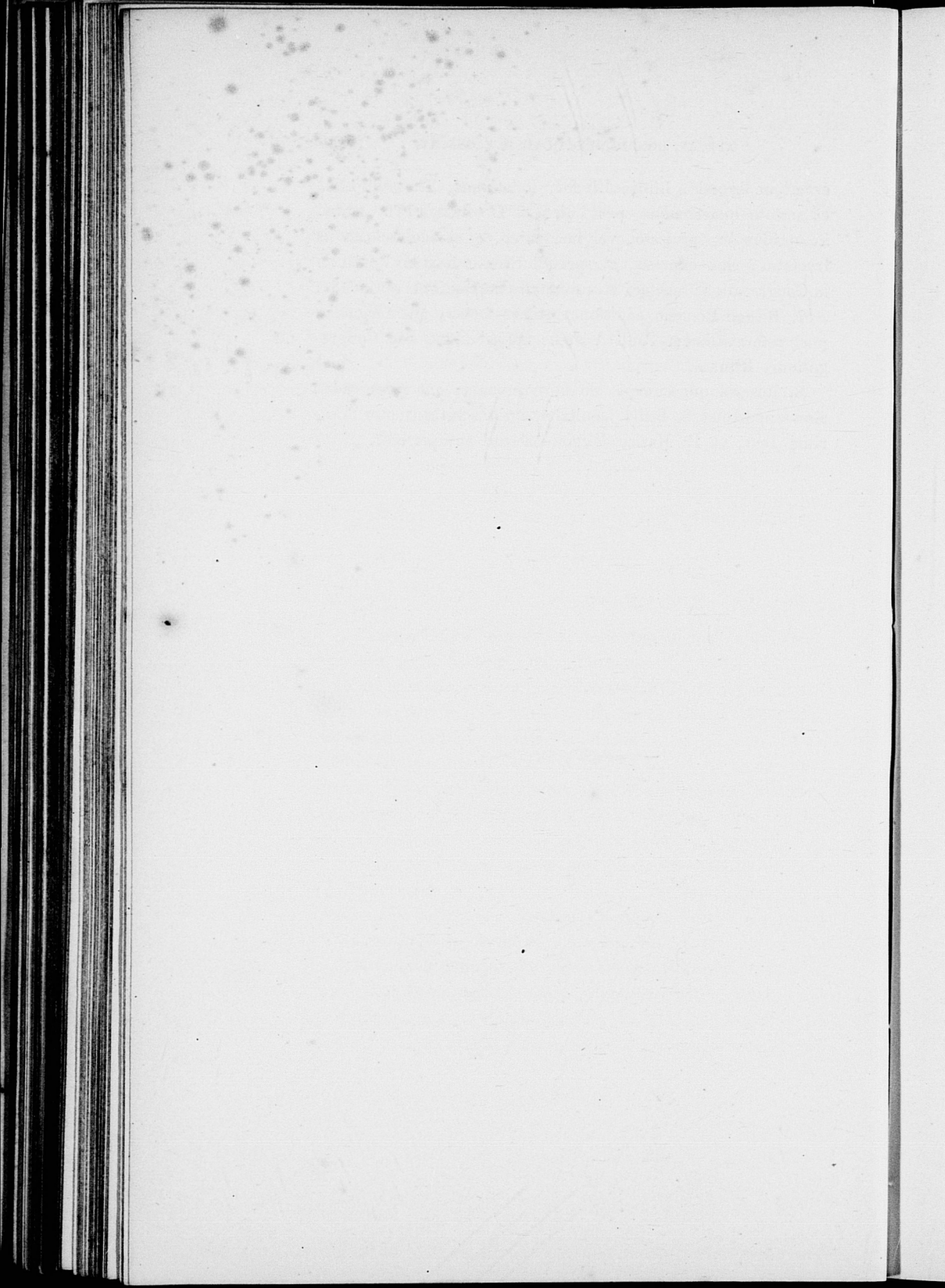
6. De Ritibus Sinicis, eorumque controversiis, aut illorum

occasione exortis, Libri, Libelli, Relationes, Theses, Folia, et scripta quaecumque post diem 2 Octobris 1710 edita, in quibus ex professo, vel incidenter, quomodolibet de iis tractetur, sine expresa, et speciali licentia Romani Pontificis in Congregatione sanctae, et universalis Inquisitionis obtinenda.

7. Rituali Romano additiones omnes factae, aut faciendae post reformationem Pauli V, sine approbatione Sac. Congregationis Rituum.

8. Rosaria quaecumque de novo inventa, aut invenienda, sine opportuna S. Sedis facultate, quibus authenticum Rosarium Deo, et B. Mariae Virgini sacrum antiquaretur.

INDEX TRACTATUS.

	PAG.
Prooemium	3

CAPUT I.

De libertate artis typographicae.

I. Quid de arte typographica, ejusdemque libertate generatim judicandum sit?	6
II. Quid per libertatem typographicam passim intelligatur, et quomodo sic accepta definiri ac dividi possit?	8
III. Quid de hac artis typographicae libertate specialim advertendum sit?	8
IV. Qui errores hac in re praesertim notandi sint? .	10
V. Quenam rei istius respectu a Sede Apostolica declarata aut decisa fuerint?	11
VI. Quis Decretorum illorum sensus sit, seu <i>quae</i> et <i>qualis</i> artis librariae libertas ibidem proscripta sit? .	14
VII. Quid <i>practice</i> judicandum aut tenendum sit de illorum, etiam quorundam Catholicorum, agendi ratione qui, Decretis istis non obstantibus, artis typographicae libertatem, prout ea modernis Guberniorum Constitutionibus inseribi solet, tueri ac promovere non verentur?	17

CAPUT II.

De jure et officio prohibendi libros, eorumque impressionem moderandi.

	PAG.
I. Quid juris quoad librorum prohibitionem et impressionem Ecclesiae competat, singulum probando.	22
II. Unde pateat, juris illius exercitium non modo legitimum, sed utile ac necessarium esse; indicando et refutando 2) praecipuas adversariorum objectiones.	27
III. Quibus personis ecclesiasticis juris istius exercitium conveniat, et quid 2) speciatim quoad librorum prohibitionem Episcopis a Sede Apostolica injunctum seu demandatum sit?	33
IV. Quid juris in praefata materia Potestati saeculari attribui possit aut nequeat?	35

CAPUT III.

De veteri Ecclesiae disciplina quoad librorum prohibitionem, deque origine et perfectione Indicis Tridentini.

I. Quis fuerit vetus Ecclesiae usus quoad librorum prohibitionem?	38
II. Quid rei istius respectu factum sit a Patribus Tridentinis?	41
III. Quid egerit Pius IV, ut ipsorum voto fieret satis, indicando contentum seu ordinem Indicis ab eo editi?	42
IV. Quanam deinceps a Sede Apostolica acta sint, ut Index Tridentinus perficeretur, suoque fini magis adaptaretur?	43

CAPUT IV.

De natura et ordinatione Indicis librorum prohibitorum.

I. Quot et quibus partibus componatur Index, prout hodie exstat?	47
II. Quanam in <i>Regulis Tridentinis</i> summatim consti-	

- tuta sint, et quid 2) in posterioribus *Observationibus* ad regulam quartam, nonam et decimam ordinatum seu declaratum legatur? 47
- III. Quis fuerit scopus *Instructionis* Clementis VIII, et quid 2) in ea aut alibi, praeter statutum regulae decimae Indicis, nominatim cautum sit quoad editionem aut impressionem quorundam librorum in specie? 52
- IV. Quid sibi proposuerit Bened. XIV in Const. *Sollicita*, et quae idcirco per ipsum praescripta sint? 55
- V. Quot et quae librorum species, aut alia hujusmodi objecta, prohibeantur in *Decretis*, ejusdem Benedicti auctoritate Indici adjectis? 56
- VI. Quaenam Episcopis in mentem revocentur in *Mandato* Leon. XII anni 1825, et in *Monito* Sac. Congregationis 4 Martii 1828, ac 7 Januarii 1836? 56
- VII. Quo modo aut formâ Decreta *particularia*, quibus certi libri aut opera Indici inseruntur, ferri soleant? 2) quando posterior modus de jure adhibendus sit? 3) quid clausulâ *donec corrigantur* vel *expurgantur* significetur? 57
- VIII. Quid de jure agendum sit cum libris generatim aut nominatim in Indicem relatis? — 2) an tales libri eorum domino licite reddi queant? — 3) utrum tuta conscientia retineri aut legi possint, si forte quis moraliter certus sit, nullum inde periculum sibi imminere? 58
- IX. An nomine *libri*, cujus impressio, lectio, retentio, etc. jure est vetita, veniant quoque libelli, conciones, epistolae, diaria et alia hujusmodi scripta? 59
- X. Quae poenae contra vetitam librorum impressionem, lectionem, retentionem, etc. in jure sint latae? quid 2) de poenis istis ab Alex. VII, anno 1664, in Constit. *Speculatores* decretum sit? 3) quid eadem de re ultimo tempore a Pio IX in Const. *Apostolicae Sedis* 12 Oct. 1869 sancitum fuerit. . . . 62

CAPUT V.

De obligatione Indicis, et causis excusantibus.

	PAG.
I. Unde constet, Indicem librorum prohibitorum <i>de se</i> obligatorium esse pro universa Ecclesia; et quibus motivis seu praetextibus 2) illud ipsum a nonnullis in dubium vocetur, refutando? . . .	65
II. An et quando librorum impressio, lectio, retentio, etc. jure <i>naturae</i> sit vetita; assignando 2) casus praecipuos, in quibus ex capite illo graviter peccari possit ac soleat?	72
III. Quot et quae dentur causae seu modi, quibus Indicis obligatio, saltem ex parte, vere cessare possit; explicando modos principaliores, quibus id contingere soleat?	75
IV. Quaenam de dispensatione, seu licentia legendi libros prohibitos, speciatim animadvertenda sint?	79

CAPUT VI.

De regula seu agendi norma a Parochis et Confessariis in muneris sibi impositi executione practice sectanda.

I. Quaenam in praesenti materia Minister sacer <i>generatim</i> comminisci debeat?	84
II. Quid Confessario, poenitente hac de re se accusante, vel ipsum consulente, speciatim attendendum seu agendum sit, ut ipsum pro munere suo rite dirigat? .	85
III. An et quando, tacente poenitente quem Confessarius vetitis scriptis irretitum merito suspicatur, ipse etiam Confessarius tacere possit vel debeat; aut contra in poenitentis vel aliorum gratiam interrogare teneatur de iis, quae terit, scriptis? addendo 2) quid consequenter eidem Confessario, aliunde de poenitentis agendi ratione moraliter certo, praestandum sit in hoc aut simili casu: vir quidam catholicus, quaevis scripta, etiam	

pessima diaria continue legere solitus, ea de re in confessione Sacramentali ne verbum dicit, sibi persuadens, seu bona fide existimans, hoc ipsum ob artis typographicae libertatem sic tuto fieri posse? . . .	87
IV. Quacnam omni in casu, etiam iis qui officii aut mercaturae causa libris vel scriptis de se vetitis vix aut nevis carere possunt, imo et illis qui licentiam legendi libros prohibitos rite obtinere, ex ipso juris naturalis dictamine attendenda seu curanda sint; adeoque data occasione per Confessarium iisdem inculcari debeant? . . .	91
~~~~~	
App. I. Regulae Indicis Conc. Trid. jussu editae . .	93
Observationes ad Regulam quartam et nonam Clementis VIII jussu factae . . .	99
Observationes ad Regulam decimam Alexandri VII jussu additae . . .	101
App. II. Instructio Clem. VIII auctoritate Regulis Indicis adjecta pro iis, qui libris tum prohibendis, tum expurgandis, tum etiam impri- mendis operam sunt daturi. . .	103
App. III. Benedicti XIV Constitutio, qua methodus praescribitur in examine et proscriptione librorum servanda . . .	112
App. IV. Decreta de libris prohibitis nec in Indice nominatim expressis. . .	130

